

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİNLER TARİHİ BAĞLAMINDA ELLEN STONE OLAYI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYMA NUR KARABACAK

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Nihat Durak

BOLU, OCAK - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Şeyma Nur KARABACAK tarafından hazırlanan “**DİNLER TARİHİ BAĞLAMINDA ELLEN STONE OLAYI**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir. 9/01/2023

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nihat DURAK
Kocaeli Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖREGEN
Karabük Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Mürsel ÖZALP
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 12/12/2022 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 9 olarak tespit edilmiştir.

.....
ŞEYMA NUR KARABACAK

ÖZET

DINLER TARİHİ BAĞLAMINDA ELLEN STONE OLAYI
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEYMA NUR KARABACAK
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ NİHAT DURAK)
BOLU, OCAK - 2023
XCII + 92

Amerikan Board temsilcisi Ellen Maria Stone ve yardımcısı Katerina Cilka, Rumeli'nin Selanik vilayetinin Selanik sancağına bağlı Ustrumca şehrinin Bansko köyünde 3 Eylül 1901 tarihinde kaçırıldı. 23 Şubat 1902'ye kadar yaklaşık beş ay boyunca gözaltında tutuldu. IMRO üyeleri tarafından yapılan bu kaçırma, Amerika'nın ilk modern rehine krizi olarak dikkat çekti. IMRO'nun amacı ABD ve Avrupa'nın dikkatini Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarındaki olaylara çekmek idi. Rehineler için talep edilen ücret Amerikalı misyonerler tarafından başlatılan yardım kampanyası ile toplandı. Osmanlı Devleti'ndeki Amerikalı yetkililer tarafından kaçırılanlara teslim edildi. Bu meblağı, Rumeli'deki ayrılıkçı isyan hareketlerinin finansesinde kullandılar. Bayan Stone da Katerina da kendilerini kaçırılanlar için şikayetçi olmadı.

Üç bölümden oluşan çalışmamızda bu olay, Dinler Tarihi açısından ele alınmıştır. Birinci bölümde Ellen M. Stone'un doğumu, eğitim hayatı ve Amerikan Board çatısı altındaki çalışmaları işlenmiştir. İkinci bölümde rehine olayı detaylarıyla anlatılmıştır. Kaçırılanların kimliği ve Ellen M. Stone'un serbest bırakılmasına yönelik teşebbüslere de değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise serbest kaldıktan sonraki Stone'nun bölgede ve ülkesindeki faaliyetleri ile kaçırılanların isyan hareketlerindeki rolü işlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: Bayan Stone, Amerikan Board, Misyonerlik, Kaçırma, Osmanlı Devleti

ABSTRACT

**TITLE OF THE THESIS
MASTER THESIS
ŞEYMA NUR KARABACAK
BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS SCIENCES
(SUPERVISOR: ASSIST. PROF. DR NİHAT DURAK
BOLU, JANUARY 2023
XCII + 92**

American Board representative Ellen Maria Stone and her assistant Katerina Cilka were abducted on September 3, 1901, in the village of Bansko in the city of Strumica, in the Thessaloniki sanjak of the Thessaloniki province of Rumelia. He was detained for about five months until February 23, 1902. This kidnapping by IMRO members drew attention as America's first modern hostage crisis. The aim of IMRO was to draw the attention of the USA and Europe to the events in the Rumelian lands of the Ottoman Empire. The price demanded for the hostages was collected with the aid campaign initiated by the American missionaries. It was handed over to the kidnappers by the American authorities in the Ottoman Empire. They used this amount to finance separatist rebellion movements in Rumelia. Neither Ms. Stone nor Katerina made any complaints about their kidnappers.

In our study, which consists of three parts, this event is discussed in terms of the History of Religions. In the first chapter, the birth of Ellen M. Stone, her education life and her work under the umbrella of the American Board are discussed. In the second part, the hostage incident is explained in detail. The identity of the kidnappers and the attempts to release Ellen M. Stone were also mentioned. In the third chapter, Stone's activities in the region and in his country after he was released, and the role of the kidnappers in the rebellion are discussed.

KEYWORDS: Miss Stone, American Board, Missionary, Kidnapping, Ottoman Empire

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	ix
TEŞEKKÜR.....	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. ELLEN MARIA STONE’UN HAYATI.....	3
1.1 Doğumu ve Ailesi	3
1.2 Gençlik Yılları ve Eğitimi	3
1.3 Misyonerliğe Adım Atışı	4
1.4 Amerikan Board ve Stone’un Bu Kuruluşla Teması	5
1.5 Stone’un Bir Misyoner Olarak Osmanlı Topraklarına Gelişi.....	6
1.5.1 Osmanlı Devleti ile ABD’nin Siyasi İlişkilerinin Başlaması	7
1.5.2 Amerikan Board’un Osmanlı Devleti’ndeki Faaliyetleri	8
1.6 Stone’un Kaçırılmasına Kadar Olan Dönemdeki Misyonerlik Faaliyetleri9	
1.6.1 Samokov’daki Faaliyetleri.....	9
1.6.2 Filibe’deki Faaliyetleri	11
1.6.3 Selanik’teki Faaliyetleri.....	11
1.6.4 Bansko’daki Faaliyetleri.....	12
1.7 Rumeli’de Beraber Çalıştığı Misyonerler.....	13
1.7.1 John Henry House	13
1.7.2 Katerina Dimitrova (Stephanova) Cilka	14
1.7.3 Grigor M. Cilka	17
İKİNCİ BÖLÜM	19
2. ELLEN M. STONE’UN KAÇIRILIŞI	19
2.1 Kaçırılışı	19
2.1.1 Kaçırıldığı Haberinin Yayılması	22
2.1.2 Kaçırıldığı Dönemde ABD’nin Siyasi Durumu	25
2.2 Fidyeye İstenmesi.....	26
2.2.1 ABD Yönetiminin Cevabı	30
2.3 Kaçırılanların Kimliği	34
2.3.1 Boris Petrov Sarafov.....	34
2.3.2 Yane Ivanov Sandanski	35
2.3.3 Diğerleri.....	37
2.4 Kaçırılmasında IMRO’nun Rolü	38
2.4.1 IMRO’nun Kuruluşu.....	38

2.4.2 IMRO'nun Faaliyetleri	39
2.4.3 IMRO İçin Sofya'nın Önemi	41
2.5 Serbest Bırakılması İçin Yapılan Çalışmalar.....	43
2.6 Rehinelik Günleri.....	58
2.7 Yapılan Görüşmeler.....	64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	75
3. ELLEN M. STONE'UN HÜRRİYETİNE KAVUŞMASI.....	75
3.1 Serbest Bırakılması	75
3.2 Serbest Bırakılmasından Sonraki Olaylar.....	77
3.3 Amerika'ya Döndükten Sonraki Faaliyetleri.....	80
3.4 Fidyeye Parası ile Yapılanlar.....	83
3.5 Ölümü	84
SONUÇ	87
KAYNAKLAR.....	90

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

ABCFM: American Board of Commisioners for Foreign Missions (Amerikan Yabancı Misyonlar Komiserleri Kurulu)

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BAİBÜ : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Bşk. : Başkan, Başkanlık

çev. : Çeviren

ed. : Editör

IMRO : Internal Macedonian Revolutionary Organization (İç Makedonya Devrimci Teşkilatı)

IO : Internal Organization (İç Örgüt)

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

MEC : Methodist Episcopal Church (Metodist Piskoposluk Kilisesi)

nu. : Numara

SMAC : Supreme Macedonian-Adrianople Committee (Yüksek Makedonya-Edirne Komitesi)

TC : Türkiye Cumhuriyeti

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

vb. : Ve benzeri

vd. : Ve diğerleri

WFMS : Woman's Foreign Missionary Society (Kadın Dış Misyoner Derneği)

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve bu çalışmanın başlangıcından sonuna kadar her aşamasında bana yol gösteren, bilgi birikimi ve tecrübelerinden istifade ettiğim kıymetli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nihat DURAK'a teşekkür eder, saygılarımı sunarım. Ayrıca bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım Dr. Öğr. Üyesi Mürsel ÖZALP hocama, arkadaşlarıma ve bugüne kadar bana her türlü maddi, manevi desteklerini esirgemeyen anneme ve babama teşekkür ederim.

GİRİŞ

Dinlerin tarihlerine bakıldığında her dinin daha geniş kitlelere hitap etmek için birtakım faaliyetleri olduğu görülür. Hristiyanlık tarihinde bu misyon ile birçok örgüt kurulmuştur. Amerikan Board olarak isimlendirilen American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM) (Amerikan Yabancı Misyonlar Komiserleri Kurulu), bu örgütler arasında uluslararası Amerikan misyonlarının ilkidir. Anadolu'ya gelerek burada faaliyette bulunmak istemiştir. Fakat Anadolu topraklarında bekledikleri başarıyı elde edememiştir. Bilahare Osmanlı'nın Rumeli topraklarına yönelmiştir. Bölgedeki karışıklıktan da yararlanmak isteyen örgüt bölgeye gönderdiği misyonerlerle, Hristiyan tebaadan beklediği ilgiyi görmüştür. Genellikle evli çiftleri tercih eden örgüt bu sefer bekar bir kadın olan Ellen Maria Stone'u seçmiş ve Osmanlı Devleti'nin Avrupa bölgesinde yer alan Rumeli topraklarına göndermiştir.

19. yüzyılın sonlarında bölgede Osmanlı Devleti'ne karşı bağımsızlığını ilan etmek isteyen Bulgar ve Makedonların kurdukları örgütler vardır. Bunlardan biri olan İç Makedonya Devrimci Teşkilatı (Internal Macedonian Revolutionary Organization) (IMRO) adlı örgütün üyelerinden Sandanski ve kurduğu çetenin üyeleri örgüte para sağlamak amacıyla kadın misyoner Ellen Maria Stone'u 1901 yılının Eylül ayında kaçırmıştır.

Çalışmamız tarafsızlık ilkesi ile Amerikalı bir kadın misyonerin kaçırlmasının Dinler Tarihi bağlamında ele alınması ile oluşmuştur. Ellen Maria Stone'un kaçırlma olayı genellikle yabancı kaynaklarda yer almaktadır. Kendisinin verdiği röportajlar, haklarında yazılan kitap ve makaleler ile hazırlanan bu çalışma da genel olarak yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır. Bunların yanında Osmanlı arşivlerinde yer alan, olayla ilgili metinlere ve belgelere de yer verilmiştir.

Araştırma üç ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde Ellen Maria Stone'un doğumu, ailesi ve eğitim hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Misyoner oluşu ve Amerikan Board üyeliğine yer verilmiştir. Olayın geçtiği topraklardan, buranın sosyal, kültürel ve siyasi durumlarından, Ellen Maria Stone'un buralarda yaptığı misyonerlik faaliyetlerinden ve burada bulunan olayla ilişkili diğer misyonerlerden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde kaçırma olayını detaylıca anlatılıp, incelenmiştir. Olayın geçtiği dönemde ABD'nin sosyal ve siyasi durumu hakkında kısmi bilgi verilmiştir.

Amerika hükûmetinin kaçırılma olayına ve fidye istenmesine verdikleri tepkileri de ele alınmıştır. Serbest kalması için misyonerlerin neler yaptığı, istenilen fidye parasının nasıl toplanıp bölgeye ulaştırılmasından bahsedilmiştir. Bu bölümde Ellen M. Stone ve Katerina Cilka'nın daha sonra "*McClure Magazine*" dergisinde olayı anlattıkları röportajlarına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde serbest kaldıktan sonra Ellen M. Stone'un ülkesinde neler yaptığı, Cilka çiftinin durumu, hükûmetlerin verdikleri tepkiler ve kaçırılanların fidye parası ile ayrılıkçı isyan hareketlerine yaptıkları finansal yardımı anlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ELLEN MARIA STONE'UN HAYATI

1.1 Doğumu ve Ailesi

Ellen Maria Stone 24 Temmuz 1846'da ABD'de Massachusetts-Boston-Roxbury semtinde doğmuştur.¹ Babası Benjamin Franklin Stone (1814-1882) ve annesi Lucy Waterman Stone (1813-1905) idi. Ailesi Massachusetts eyaletinin Boston ve Haverhill şehirlerinde deri ürünleri üretilip satmaktadır. Devrin sosyal şartlarına göre orta sınıf bir ailedir.²

Anne tarafından soyu Plymouth Kolonisi'nin askeri lideri Miles Standish'e (1584-1656) dayanmaktadır. Baba tarafından büyük büyükbabası Eliphalet Stone (1735-1817), Amerikan Bağımsızlık Savaşı gazilerindendi. Ellen Stone'un büyükbabası olan oğlu Shubael Stone'u (1766-1823) da 1812 Savaşı'nda kendi bölüğüne asker olarak almıştır. Ellen M. Stone'un babası Benjamin F. Stone da ailesi gibi askerliğe meraklıydı. Roxbury Şehir Muhafızları (Roxbury City Guard) olarak bilinen Norfolk Muhafızlarının (Norfolk Guard) bir üyesidir.³

İç Savaş'ın başlaması ile 1861 baharında, Ellen M. Stone 14 yaşında iken abileri George (1838-1902) ve Deacon Stone (1840-1917) da orduya kaydedilmiştir. Yapılan çağrı sonucu Benjamin Stone da savaşa katılmıştır. Savaş sonunda babası ve abileri sağ salim eve dönmüştür.⁴

1.2 Gençlik Yılları ve Eğitimi

Massachusetts eyaletinin Roxbury semtinde ilkokulu tamamlamıştır. Daha sonra 1860lı yıllarda Chelsea şehrindeki Shurtleff Dilbilgisi Okulu'nda (Shurtleff Grammar School) edebiyat eğitimi almıştır. Hemen ardından Chelsea'de 1866-1867 yıllarında öğretmenlik yapmıştır.⁵

1867'de "The Congregationalist and Christian World" (Cemaatçi ve Hristiyan Dünyası) adlı aylık dini bir derginin editörlüğünü üstlenmiştir. 1878'e kadar on yıl boyunca burada çalışmıştır.⁶

---

¹ Arthur T. Pierson vd. (ed.), *Missionary Review of the World*, (New York, London: Funk and Wagnalls Company, 1902), 25/454.

² Teresa Carpenter, *The Miss Stone Affair American's First Modern Hostage Crisis*, (New York: Simon and Schuster Paperbacks, 2003), 1-2.

³ Julia Ward Howe, *Sketches of Representative Woman of New England* (Boston: New England Historical Publishing Company, 1904), 459-460.

⁴ Howe, *Sketches of Representative Woman of New England*, 459-460.

⁵ Howe, *Sketches of Representative Woman of New England*, 460.

⁶ Howe, *Sketches of Representative Woman of New England*, 460.

1.3 Misyonerliğe Adım Atışı

1870lerin ortalarında Dwight Lyman Moody (1837-1899) liderliğinde bir hareket başlamıştır. Bu harekete katılan erkek, kadın veya çocuğun bir “uyanış” yaşadığı söylenmiştir. Bu “müjdeyi” yaymak için “çağrı” yapılmıştır.⁷

Dwight L. Moody, 5 Şubat 1837’de Minnesota eyaletinin Northfield semtinde dünyaya gelmiştir. 17 yaşında iş aramak için evden ayrılmış ve Boston’a gelmiştir. Amcasının yanında ayakkabı mağazasında çalışmaya başlamıştır. Cemaat Kilisesi’ne gitmeye başlamıştır. Edward Kimball (1823- 1901) başkanlığındaki Pazar okulunun bir parçası olmuştur. 1856’da ayakkabı işini büyütme ümidiyle Chicago’ya gelmiştir. Chicago’daki çocuklar için Young Men’s Christian Association (YMCA) (Genç Erkekler Hristiyan Derneği) bünyesinde Pazar okulu dersi sağlamakla ilgilenmiştir.⁸

1858’de Moody’s Mission Sunday School’u (Moody’nin Misyon Pazar Okulu) kurdu. Amacı şehirdeki ekonomik durumu kötü ailelerin eğitimsiz çocuklarına ulaşmaktır. Zamanla sınıflar büyüdü. Bu durum Moody’i kendi kilisesini kurmaya teşvik etmiştir. 28 Şubat 1864’te şimdiki adıyla The Moody Church (Moody’nin Kilisesi) o zamanki adıyla Illinois Street Church (Illinois Caddesi Kilisesi) açılmıştır.⁹

Ekim 1871’deki Büyük Chicago Yangını, Moody’nin gezici bir misyoner olarak kariyer yapmak için kiliseden ayrılmasına neden olmuştur. Ünlü yangın, Moody’nin kilisesini, evini ve yerel YMCA’yı yok etmiştir. Bu noktadan itibaren, çağrısının dünyaya vaaz etmek olduğunu düşünmüş ve bu onu “bu nesilde dünyanın müjdelenmesi” için güçlü bir misyon çabasına itmiştir. 1873 yazında İngiltere’ye doğru yola çıkmıştır. İngiltere, İskoçya ve İrlanda’da iki yıl vaaz verdikten sonra, uluslararası üne sahip bir “uyanış” elçisi olarak Amerika’ya dönmüştür. 1875’ten 1878’e kadar Moody hem Philadelphia gibi büyük şehirlerde hem de Newburyport gibi küçük kasabalarda, dönüştürülmüş paten pistlerinden terk edilmiş demiryolu depolarına kadar değişen yapılarla canlandırma kampanyaları yürütmüştür. Bu kampanya sırasında mezhepsel bağlantılara bakılmaksızın tüm yerel kiliselerin ve evanjelik olmayan liderlerin iş birliğini içeren ekümenik bir yaklaşım, iş dünyasının

⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 3.

⁸ David Maas, “The Life and Times of D. L. Moody”, *Christian History* 9/25 (1990), 5-6.

⁹ Maas, “The Life and Times of D. L. Moody”, 6-7.

hayırsever desteği, büyük ve merkezi bir binanın kiralanması vb. birçok evanjelizm eylemine öncülük etmiştir.¹⁰

1879'da Moody genç kadınlara eğitim alma fırsatı sağlamak için Northfield Genç Kadınlar Semineri'ni açmıştır. Kısa bir süre sonra aynı amaçla Mount Hermon Erkek Okulu'nu kurmuştur.¹¹

1886'da bugünkü adıyla Moody İncil Enstitüsü'nü o zamanki adıyla Chicago Evangelization Society'i (Chicago Evangelizasyon Topluluğu) kurmuştur. Moody'nin misyon hareketi vizyonu, dünya çapında Avrupa ve Güney Afrika'ya yayıldıkça büyümüştür.¹²

Ellen M. Stone ve arkadaşı ilk kez, 1878 kışında Boston'un Tabernacle ilçesinde yapılan bu hareketin programına katılmıştır.¹³ Dwight L. Moody'nin başlattığı bu çağrıdan etkilenen Ellen M. Stone çok geçmeden misyonerliğe adım atmıştır.¹⁴

1.4 Amerikan Board ve Stone'un Bu Kuruluşla Teması

Amerikan Board olarak isimlendirilen, American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM) (Amerikan Yabancı Misyonlar Komiserleri Kurulu), uluslararası Amerikan misyonlarının ilkidir.

Amerikan Board, 27 Haziran 1810'da Boston'da kurulmuştur. Kuruluş hikayesi, Massachusetts eyaletinde yer alan Williams Koleji öğrencilerinin 1806'da kendi aralarında yaptıkları bir toplantı ile başlamıştır. Beş kolej öğrencisinin kopan bir yağmur fırtınasının ardından yakınlardaki bir sap yığının altına sığınarak, burada İncil'i bütün dinsizlere tanıtmaya and içmeleri literatürde Amerikan Board'un filizleniş anı olarak kabul edilmektedir. Kendilerini belirli bir coğrafyayla sınırlandırmayıp dinsiz olarak tabir ettikleri bütün insanları hedef aldılar.¹⁵

Amerikan Board "Hristiyanlık bilgisinden yoksun olanlara, İncil'i yaymanın yolları ve araçları" misyonu ile kurulmuştur. Çoğunluğu New England'da yaşayan ve üçte biri kadın olan otuz altı üyeden oluşan İhtiyat Komitesi (Prudential Committee) yılda iki kere toplanarak organizasyonlar ve bütçe gibi

¹⁰ Maas, "The Life and Times of D. L. Moody", 7-8.

¹¹ Maas, "The Life and Times of D. L. Moody", 8.

¹² Maas, "The Life and Times of D. L. Moody", 8.

¹³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 3.

¹⁴ Pierson vd., *Missionary Review of the World*, 25/454.

¹⁵ İdris Yücel, *Anadolu'daki Amerikan Hastaneleri ve Tıbbi Misyonerler (1880-1930)*, (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 23.

önemli konuları görüşmektedir.¹⁶ İhtiyat Komitesi erkek ve kadın misyonerleri atamaktadır.¹⁷ Misyonerlerin içinde bulundukları halkın dilini bilmesi önem arz eder ve misyonerler bu konuda desteklenirdi.¹⁸

Ellen M. Stone Moody'nin çağrısından etkilendikten kısa süre sonra 1878'de merkezi Boston olan evanjelik topluluk Amerikan Board'a katılmıştır. Amerikan Board'un hedeflerinden biri örnek Batılı aile yapısını göstermek olduğu için kurum, genellikle evli çiftleri tercih etmekteydi. Bekar bir kadın olan Ellen M. Stone, istisnai bir durumdu.¹⁹ Amerikan Board'un verdiği eğitimden sonra, 1878'in Ekim ayında ilk misyonerlik görev yeri olan Osmanlı'nın Samokov şehrine gitmek üzere Amerika'dan ayrılmıştır.²⁰

1.5 Stone'un Bir Misyoner Olarak Osmanlı Topraklarına Gelişi

Bayan Stone'un geldiği yıl bölgede "1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı" sürmektedir. Batı'da Balkan Cephesinde Ruslar Bulgarları özgürleştirmek iddiası ile Türklere savaş açmıştır. Bulgarlar Rusların gelişini sevinçle karşılasa da bu sevinç kısa sürmüştür.²¹ Başta İngiltere olmak üzere büyük devletler Rusların Akdeniz'e inmesini engellemek için Berlin Kongresini düzenlemiştir. 1878'de Berlin Anlaşması imzalanarak Rusların sıcak denizlere inmesi engellenmiştir.²²

İmzalanan Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti'ne bağlı, Bulgaristan Prensliği ve Doğu Rumeli Vilayeti kuruldu. Prenslik yaklaşık olarak bugünkü Bulgaristan coğrafyasının Tuna nehri ile Balkan Dağları arasındaki kısmını; Vilayet ise Balkan Dağları'nın güneyinde kalan yerleri kapsıyordu. Bu topraklarda yaşayan Türkler için yeni bir dönem başlamıştır. Yüzyıllardır yaşadıkları topraklarda artık bir azınlık olarak varlıklarını sürdürmeye çalışmak durumundaydılar.²³

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında başlatılan Türkler ve Müslümanlardan arınmış bir Bulgaristan meydana getirme çalışmaları sürmektedir. 1877-78 Harbi'nde öldürülenler ve canlarını kurtarmak için Anadolu'ya göçmek

¹⁶ Handbook for Missions and Missionaries of the American Board of Commissioners for Foreign Missions, (Boston: 1928), 7-8.

¹⁷ Handbook for Missions and Missionaries of the American Board of Commissioners for Foreign Missions, 12.

¹⁸ Handbook for Missions and Missionaries of the American Board of Commissioners for Foreign Missions, 14.

¹⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 3.

²⁰ Pierson vd., *Missionary Review of the World*, 25/454.

²¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 8.

²² Ali İhsan Gencer, "Berlin Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/516-517.

²³ Ömer Turan, "Bulgaristan'da Prenslik Döneminde Türklerin Sosyal ve Siyasal Kurumlaşma Çalışmaları", *Belleten* 64/239 (Nisan 2000), 89.

zorunda kalanlardan dolayı nüfusları yarı yarıya azalmıştır. Resmî istatistiklere göre 1880-84 yıllarında Müslümanların nüfusu toplam nüfusun %26,91'ini teşkil ederken, 1910'da bu oran % 13.18'dir.²⁴

1.5.1 Osmanlı Devleti ile ABD'nin Siyasi İlişkilerinin Başlaması

ABD'nin dış politikası, temelleri 18. yüzyıla dayanan dört gelenekten gelmektedir. Bunlar faydacı, muhafazakâr, meşru müdafaa ve idealist görüşlerdir. Faydacılar dünya düzeni sağlamak amacıyla hükûmetler ve büyük tüccarlar arasında ittifak istemektedir. Muhafazakârlar yurtiçinde sabit kalmayı arzulamaktadır. Meşru müdafaacılar ülkeye yönelik saldırılar haricinde liderlerin harp, buhran vb. durumlardan kaçınmasını benimsemişlerdir. İdealistler ise evanjelik Hristiyan inancına dayanan bir düzenin kurulması için her türlü mücadeleye girişmenin maddî manevî görev olduğuna inanmaktadır.²⁵

ABD, dünyanın her yerindeki güç dengeleriyle yakından ilgilenmiştir. Dünya düzenini sağlamak için ABD'nin bazı görevleri vardır. Bu görevler “ilahi bir amaç” çerçevesinde şekillenmiştir. Bu amaca göre “Takdîr-i ilâhî” olarak Amerika'nın kaderi öncelikle Kuzey Amerika'yı, daha sonra Osmanlı'yı ve Çin'i medenileştirmek ve Hristiyanlaştırmaktır. Bunun kadar önemli bir diğer husus ise Osmanlı Devleti ile yürütülen kârlı ticaretin sürdürülmesidir.²⁶

Bahsedilen görev ve amaç doğrultusunda ABD, bağımsızlığını kazandıktan sonra Osmanlı Devleti ile ilişki kurmak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Ancak 19. yüzyıl başlarında ABD'nin ikili ilişkileri geliştirme amacıyla yaptığı bütün girişimlerine rağmen Osmanlı bu isteklere cevap vermemiştir.²⁷

Osmanlı ile ABD ilişkileri ilk ticaret yoluyla başlamıştır. ABD'li yetkililer bir süre sonra, Doğu Akdeniz'de ticaret yapan vatandaşlarını korumak için Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki yöneticileri ile yakın ilişki içerisine girmiştir. Bu ABD'li tüccarlar daha sonra kendileri için büyük bir hammadde ve pazar olan Anadolu'ya yönelmişlerdir.²⁸

²⁴ Turan, “Bulgaristan'da Prenslik Döneminde Türklerin Sosyal ve Siyasal Kurumlaşma Çalışmaları”, 89-90.

²⁵ Emrah Şahin, “Para, İktidar ve İncil: Amerika, Osmanlı ve Balkanlar”, *Balkanlarda İslam Miadı Dolmayan Umut*, ed. Muhammet Savaş Kafkasyalı (Ankara: T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Yay., 2016), 4/104.

²⁶ Şahin, “Para, İktidar ve İncil: Amerika, Osmanlı ve Balkanlar”, 4/104.

²⁷ Gürsoy Şahin, “XIX. Yüzyılın Sonları ve XX.Yüzyılın Başlarında Makedonya'da ABD'nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler”, *History Studies International Journal of History* 11/1 (Şubat, 2019), 321.

²⁸ Şahin, “XIX. Yüzyılın Sonları ve XX. Yüzyılın Başlarında Makedonya'da ABD'nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler”, 321.

1.5.2 Amerikan Board'un Osmanlı Devleti'ndeki Faaliyetleri

ABD'li tüccarlar dışında Osmanlı ülkesine ilgi duyan bir diğer grup Protestan misyonerlerdir. 1810'da Protestanlığı ilk önce Amerika'da daha sonra da tüm dünyada yayma amacıyla kurulan Amerikan Board yetkilileri 1819'da Osmanlı ülkesine bir misyoner heyeti göndermeyi kararlaştırmışlardır.²⁹ Fakat Çin ve Hindistan gibi ülkelerde önemli başarılar gösteren Amerikan Board misyonerleri Osmanlı Devleti'nde istediği başarıyı elde edememiştir.³⁰

1830'da ABD ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan ticaret anlaşması ile ilişkiler gelişmeye başlamıştır. Osmanlı topraklarındaki Amerikalı misyonerlerin sayısında ve misyonerlik faaliyetlerinde bir artış meydana getirmiştir.³¹ Bu tarihlerde bölgeye gelen, Amerikan Board bağlantılı misyonerler, ilk misyon eğitim merkezini İstanbul'da kurmuştur. Misyonerler halkı doğrudan Protestanlaştırmak yerine öncelikle halkın kişisel gelişimlerini sağlayarak, manevi duygularını geliştirmeyi amaçlamaktadır.³²

Anadolu'da umdukları başarıyı elde edemeyen misyonerler, yönlerini Osmanlı'nın Avrupa'daki topraklarına yani Rumeli eyaletine çevirmiştir. Amerikalı Protestan misyonerlerin Balkanlar'da teşkilatlanmalarının temel amacı Balkan halklarını Protestanlaştırmaktır. Bu saikle 1840'lı yıllardan itibaren özellikle Bulgaristan'a ilgi duymaya başlayan ABD'li misyonerler, Bulgarların Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nden ayrılarak, milli bir kilise kurmalarını ve Türk egemenliğinden ayrılmalarını hedeflemektedir.³³

Amerikan Board'a bağlı Protestan misyonerlerin Balkanlar'daki çalışmaları 1858'den itibaren Selanik başta olmak üzere Edirne, Sofya, Eski Zağra, Filibe ve Samakov gibi Balkanların çeşitli bölgelerinde başlamıştır.³⁴

Amerikan Board, batı model ve standartlarını takip eden okullar açarak eğitim yoluyla Balkan nüfusu arasında misyonunu sürdürmüştür. 1860'ta, Bulgaristan'daki ilk erkek evanjelik okulu Filibe'de açılmıştır. Bunu 1863'te Eski

²⁹ Şahin, "XIX. Yüzyılın Sonları ve XX.Yüzyılın Başlarında Makedonya'da ABD'nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler", 321.

³⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 4.

³¹ Şahin, "XIX. Yüzyılın Sonları ve XX.Yüzyılın Başlarında Makedonya'da ABD'nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler", 322.

³² Ruzica Cacanaska, "The Emergence and Development of Protestantism in Macedonia", *Religion, State and Society* 29/2 (2001), 115.

³³ Şahin, "XIX. Yüzyılın Sonları ve XX.Yüzyılın Başlarında Makedonya'da ABD'nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler", 326-327.

³⁴ Şahin, "XIX. Yüzyılın Sonları ve XX.Yüzyılın Başlarında Makedonya'da ABD'nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler", 327.

Zağra'da bir kız okulunun açılışı takip etmiştir. 1871'te, erkek ve kız okulları, Samokov'a taşınmış ve daha sonra burası Bulgaristan ve Makedonya'da faaliyet gösteren personel için eğitim merkezi haline gelmiştir. Misyonerlik eğitim merkezi bilahare Samokov'dan Sofya'ya taşınmıştır.³⁵ Bulgar çocuklar, okulda yaptıkları çalışmalarla bir meslek öğrenirken eğitimlerinin tamamlamaktaydı. Kızlar, akademik konuların yanı sıra ev işi becerilerini de kazanmaktadır.³⁶

Bölgede 1870'e kadar "Batı Türkiye Misyonu" adıyla faaliyet gösteren bu misyon, 31 Temmuz 1871'de "Avrupa Türkiye Misyonu" olarak yeniden teşkilatlanmıştır. Avrupa Türkiye Misyonu, Filibe, Samakov, Selanik ve Manastır'ı kapsamakta ve esas olarak Bulgaristan'ın bağımsızlığına yönelik çalışmaktadır.³⁷

Tüm bu faaliyetlerin yanı sıra Bulgarlar Ortodoksluğu milliyetçilikle eş değer gördükleri için ayrılığı ihanet olarak düşünüyorlardı. Dahası Bulgar halkı Protestanlığın dayattığı yasaklar karşısında da mutlu değillerdi. Misyonerlerin Boston'daki Amerikan Board merkezine yazdıkları mektupları hayal kırıklıklarını yansıtıyordu. Mayıs 1885'te gönderilen bir mektupta "katılım umduğumuz gibi değil" ifadesi geçmektedir.³⁸

1.6 Stone'un Kaçırılmasına Kadar Olan Dönemdeki Misyonerlik Faaliyetleri

1.6.1 Samokov'daki Faaliyetleri

Samokov'da bulunan Kız Yatılı Okulu Protestan evanjelizminin bir parçasıdır. Zengin Hristiyan Bulgarlar, çocuklarının Batı eğitimi almaları için istekliydiler. Fakat okulun kurulmasından kısa bir süre sonra Ortodoks aileler misyonerlerin faaliyet ve programlarına itiraz edip, kızlarını okuldan aldılar. Okul kısa bir süre kapalı kaldıktan sonra biraz daha laik bir modelle yeniden açılmış ve sonrasında hızla gelişmiştir.³⁹

Amerikan Board Balkanlar'da kadınların eğitimi konusu üzerine yoğunlaşmıştır. Bu oryantalist görüş Balkanlarda yaşayan Osmanlı halkına, cinsiyetlere dair farklı görüşler sundu. Yaşadıkları toplumda kadınların erkeklerle eşit olmadığı, erkelerin baskın olduğu düşüncesi her fırsatta dile getirilmiştir.⁴⁰

³⁵ Cacanaska, "The Emergence and Development of Protestantism in Macedonia" 116.

³⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 5-6.

³⁷ Şahin, "XIX. Yüzyılın Sonları ve XX. Yüzyılın Başlarında Makedonya'da ABD'nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler", 327.

³⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 5.

³⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 5.

⁴⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 5-6.

Rila dağlarının kuzeyindeki bir ovada İskar nehrinin doğduğu yere yakın bir yerde kurulu olan Samokov şehri misyonerlik faaliyetlerinin yoğun olduğu Sofya'nın yaklaşık altmış km güneyinde bulunmaktadır. Osmanlı'ya bağlı Bulgar topraklarının en zengin ve en verimli kasabalarından biridir. 1878 sonrası Bulgaristan'da Eğitim bakanlığı görevini yapan tarihçi Constantin Josef Jireček (1854-1918) Samakov'u büyük evleri, geniş ve iyi döşenmiş yolları ile Sofya veya Köstendil'den daha gelişmiş, Bulgaristan'ın ilk Batılı şehri olarak tasvir etmiştir. Samakov ayrıca bir Ortodoks piskoposluk idarî bir merkezi, on iki camisi, beş kilisesi, bir rahibe manastırı ve Amerikan Metodist Okulu ile dini açıdan önemli bir kasaba konumundadır.⁴¹

Ellen M. Stone 1878 sonbaharında Samokov'a gelmiştir. Çalışmalarının arasında kadınların organizasyonu ve gelişimini sağlamanın yanı sıra Kitab-ı Mukaddes Kadınlarının (Bible Woman) eğitimi de bulunmaktadır. İlk yıllarda Amerikan Board ile Metodist Piskoposluk Kilisesi Kadın Dış Misyoner Derneği (Woman's Foreign Missionary Society of the Methodist Episcopal Church) (WFMS of the MEC) arasında, bölge anlaşmayla iki topluluk aralarında bölünmüş olmasına rağmen yakın bir ilişki meydana gelmiştir. Bu yakınlaşma sayesinde Metodist Kitab-ı Mukaddes Kadınları üyelerinin bazıları eğitimlerini Samokov'da almıştır.⁴²

Misyonun kıdemli kadın yöneticilerinden Esther Tapping Maltbie (1836-1915) adlı sert tabiatlı bir yöneticiye yardım etmekle görevlendirilen Ellen Stone "Doğulu kadınların kurtuluşu" misyonunu üstlenmiştir. Dersler İngilizce yapıldığı için Ellen Stone'un Kız Okulu'ndaki öğrencilerin anadili olan Bulgarca'yı öğrenmesi gerekmiyordu. Fakat o Bulgarca okuma yazmayı ve akıcı bir şekilde konuşmayı öğrenmiştir.⁴³

Bayan Stone, Samokov'da yaklaşık beş yıl geçirmiştir. Bayan Esther Maltbie ile birçok konuda sorun yaşamasa da belki hayatının sonuna kadar orada

---

⁴¹ Machiel Kiel, "Samakov", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/62-64.

⁴² Paul W. Chilcote – Ulrike Schuler, *Woman Pioneers in Continental European Methodism, 1869-1939*, (London: Routledge, 2018), 103.

⁴³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 6-7.

kalabilirdi. Stone, 1882'deki kısa bir Amerika ziyaretinden sonra,⁴⁴ 1883'te Samokov'un batısında yer alan Filibe'ye tayin edilmiştir.⁴⁵

1.6.2 Filibe'deki Faaliyetleri

Filibe'de Bayan Stone, Bayan Maltbie gibi zor kişiliğe sahip, Dr. George Daniel Marsh'ın (1844-1913) yanında misyona başlamıştır. 1885'te Sırbistan Krallığı, Bulgaristan Prenslığı'ne savaş ilan edince; Bayan Stone Sofya'ya yaralı askerlerin tedavisi için yardıma gitmiştir. Marsh, kendisinden izin almadan gittiği için Stone'a kızgınlık duymuştur.⁴⁶

Ellen Stone ve mahalli yardımcıları 1898'e kadar Kitab-ı Mukaddes Kadınları üyelerinden sorumludur. Bu gruplarda Bayan Stone ve yerel yardımcıları, köy kadınlarına Kitab-ı Mukaddes okuyup, onun nasıl anlaşılması gerektiği anlatılmıştır.⁴⁷ 1886'da Ellen Stone'un gerçekleştirdiği Kitab-ı Mukaddes etütleri, kilise tarihi, ahlak felsefesi ve jeolojinin yanı sıra okuma, yazma, matematik gibi eğitimler WFMS'yi oldukça etkilemiştir.⁴⁸ Erkek misyonerler, Amerikan Board'dan dilekçe ile fon talep etmek zorunda kalırken, kadınlar Amerikan Board'un kendileri için finanse ettiği Kadın Kurulu'na (Women's Board) başvurma seçeneğine sahiptir. Bayan Stone, Kitab-ı Mukaddes Kadınları adlı grubu desteklemek için Kadın Yönetim Kurulu rezervlerinden yararlanmıştır. Erkek meslektaşlarından bazıları Stone'un bu başına buyruk hallerinden memnun olmasa da Bayan Stone'un emrinde on dokuz Kitab-ı Mukaddes Kadını vardır.⁴⁹

1.6.3 Selanik'teki Faaliyetleri

Selanik'te misyonerlik eğitim merkezi 1894'te, daha sonra müdürlüğünü yapacak olan Dr. John Henry House (1845-1935)'un rehberliğinde açılmıştır. Selanik'in seçimi, bir ekonomi ve iletişim merkezi olması sebebiyle yerindeydi ve üç ana demiryolu hattı ile iç bölgelerle bağlantılıdır. Bu eğitim merkezi, Selanik Beyaz Kule'deki Makedon mahkûmlarla da meşgul olma konusunda büyük bir kararlılık göstermiştir.⁵⁰

---

⁴⁴ Annetta Aiken Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonian Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, (Texas: Texas Tech University, Yüksek Lisans Tezi, 1972), 53.

⁴⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 7.

⁴⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 7.

⁴⁷ Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonian Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 54.

⁴⁸ Chilcote – Schuler, *Woman Pioneers in Continental European Methodism, 1869-1939*, 103.

⁴⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 7-8.

⁵⁰ Cacanaska, "The Emergence and Development of Protestantism in Macedonia" 117.

Bayan Stone'a da Selanik'e gitmesi tebliğ edildiğinde on beş yıldır Filibe'deydi. 1898'de kısa bir süre tekrar ABD'yi ziyaret ettikten sonra yeni görev yerine gelmiştir.⁵¹ Selanik'e geldiğinde orta yaşlarındadır. Burada kendini eski arkadaşları, House çifti ve onların yedi çocuğunun yanı sıra Haskell ailesi beklemektedir. Yeni gelen insanların çoğu gibi Bayan Stone da Selanik'in büyümesine kapılmıştır.⁵²

Selanik, 1912'ye kadar çeşitli ve çok kültürlü nüfusu ile kozmopolit bir özellik göstermiş, 19. yüzyılda imparatorluğun en modern şehirlerinden biri olmuştur.⁵³

19. yüzyılın sonlarına doğru Makedonya ve bölgedeki ulaşım yolları soyguncu çetelerin baskısına maruz kalmıştır. Dört mil aralıklarla bekçi kulübeleri inşa edilmişse de güvenlik kesin olarak sağlanamamıştır. Yabancılar bölge valisinden bir askeri jandarma refakatçisi istemeleri tavsiye edilmiştir. Kendi gruplarına, güvenlik güçlerinden refakat edecekler Osmanlı makamları nezdinde casusluk yapar düşüncesi ile misyonerler bu teklifi reddetmişlerdir. Bölgedeki yirmi yılı aşkın misyon hizmetinde Ellen Stone onlarca kez yaptığı gezilerde, refakatçi güvenlik görevlisi bulundurmayı yalnızca iki kez kabul etmiştir.⁵⁴

1901 baharında, Bayan Stone, yakalandığı soğuk algınlığı ve sıtma hastalığından iyileşmeye çalışıyordu. Yazın Haskell ailesi izinli oldukları için ABD'ye gitmişlerdi. House ailesi de Paris'te ziyaret idiler. Bu yüzden Bayan Stone yalnız kalmıştır. Yazı o yıl kuzeybatı Makedonya'nın dağlık bölgelerinde yapılması planlanan Kitab-ı Mukaddes Kadınları'nın yıllık toplantısına başkanlık edeceği ağustos ayını bekleyerek geçirmiştir.⁵⁵

1.6.4 Bansko'daki Faaliyetleri

Bansko köyü stratejik konumu nedeniyle buluşma yeri olarak seçilmiştir. Aslında ulaşmak çok zordur. Yüksek bir platoda yer alan, her tarafı dağlarla çevrili bir yerdir. Kuzeybatıda Rila, doğuda Rodop sıradağları ve güneyde Pirin dağları yer alıyordu. Köye giden ana yol, sınır kasabası Yukarı Cuma'dan geçmekteydi.

---

⁵¹ Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonian Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 54.

⁵² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 11.

⁵³ Machiel Kiel, "Selanik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/352.

⁵⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 13.

⁵⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 13.

Ulaşım sadece at sırtında ya da yaya olarak sağlanmaktadır. Protestan misyonerler başka yerlerde geri çevrilirken, Bansko’da alışılmadık bir başarı elde etmişlerdir.⁵⁶

6 Ağustos 1868’de Bansko köyünde mahalli Evanjelik bir cemaat, kurulmuştur. Bundan sonra Protestan cemaat, Razlık, Dobrinište, Eleşnitsa, Yakoruda ve Banya’da yavaş yavaş daha fazla üye kazanmıştır.⁵⁷ Önde gelen yerel ailelerin birçoğu Ortodoks kilisesi ile inanca yönelik bazı meseleler yüzünden anlaşmazlık yaşamaktadır. Bu aileler Ortodoks kiliseden ayrılıp “yerli Protestanlık” olarak adlandırılan bir anlayışı uygulamaya başlamıştır. 1870’lerin başında, Amerikalı misyonerlere Bansko’ya misyoner göndermelerini isteyen bir mektup yazmışlardır. Ayrıca Osmanlı’nın Avrupa topraklarında türünün ilk örneği olan Bansko Evanjelist Kilisesi’ni kurmuşlardır.⁵⁸

Bu “yerli Protestanlık” ile Bulgar Ortodoks kilisesinden tamamen ayrılıp ayrılmadıkları belirsizliğini koruyordur. Ortodoksluk halk için vatanseverlikle ilişkiliydi ve Banskolular da vatansever olduklarını söylemektedir. Kasabada ilk olarak Peter Ushev’inki gibi aileler, Ortodoks dünyasında bir adım atarak kasaba kilisesine yıllık para ödemeye başladılar. Amerika’dan para ve hediyeler geldikçe üyeler artıyor; fakat gelen para biraz bile azalsa üye sayısı düşüşe geçiyordur.⁵⁹

Bayan Stone, Bansko’da kaldığı süre boyunca, bölgede meşhur bir tüccar ailesi olan Stephanovlar’da misafir olmuştur.⁶⁰

1.7 Rumeli’de Beraber Çalıştığı Misyonerler

Ellen M. Stone Rumeli’de geçirdiği süre boyunca birçok misyonerle tanışmıştır. Bu bölümde kendisinin kaçırılma olayında öne çıkan isimler ele alınacaktır.

1.7.1 John Henry House

John Henry House 29 Mayıs 1845’te Ohio’nun Painesville ilçesinde doğmuştur. Babası John House demirci ve çiftçiydi. 1868’de Western Reserve Üniversitesi’nden mezun olmuştur. 1872’de Susan Adeline Beers (1850-1947) ile evlenmiştir. Aynı yıl içinde çift, altmış yıldan fazla kalacakları Balkanlara gelmiştir.⁶¹

⁵⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 13-14.

⁵⁷ Cacanaska, “The Emergence and Development of Protestantism in Macedonia” 117.

⁵⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 13-14.

⁵⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 14.

⁶⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 16.

⁶¹ Brenda L. Marder, *Stewards of the Land: The American Farm School and Greece in the Twentieth Century* (Macon: Mercer University Press, 1992), 12.

House, ilk görev yeri Eski Zağra'da mevcut Protestan topluluğuna papaz olarak hizmet etmiştir. Burada Bulgarca öğrenmiştir.⁶² House çiftinin ilk çocukları 1873'te Eski Zağra'da doğmuştur. 1874'te diğer altı çocuklarının doğacağı Samokov'da görevlendirilmiştir.⁶³ House hayatını misyona adanmış; vaaz vermekten çok mutlu olan bir misyonerdir. Alan çalışması yapmayı temel hedefi haline getiren House, Samakov İlahiyat Semineri'ne tayininden pek memnun olmamıştır. Burada öğretmen olarak başladığı görevine 1887'de idareci olarak devam etmiştir.⁶⁴

1890'lar Osmanlı coğrafyasında iç isyanların yoğun olarak yaşanmaya başladığı bir dönem olmuştur. II. Abdülhamid, bu ayaklanmalara kadar Amerikan misyonerlerine karşı hoşgörülü davranmıştır. Politika değişikliğinin bir sonucu olarak Selanik'te, Amerikalılara yönelik tepki çok yüksek olmuştur. Olanlar karşısında Dr. House, yönünü biraz daha batıya, Makedonya'ya çevirmiştir. İlgili alanı köyler, özellikle kadın nüfus olmuştur. Bunun için bir kadın misyonerin yardımına ihtiyacı duymuştur. Amerikan Board ona, Kitab-ı Mukaddes Kadınları'nın tanınmış lideri Bayan Stone'u göndermiştir.⁶⁵

Dr. House, 1904'te Selanik yakınlarında bir tarım ve sanayi mektebi açmıştır. Buraya, İlinden İsyanı'nda (1903) ebeveynleri ölen çocuklar kabul edilmiştir. Okulun amacı, çağdaş tarım teknolojilerinin uygulanmasıyla toprağın daha iyi verim verecek şekilde işlenmesine yönelik yöntemleri teşvik etmektir. Okul, traktörü Balkanlar'a getiren ilk müessese olmuştur. Mektebin ders müfredatında, düzenli Evanjelik ayin ve misyon gibi hizmetlerin öğretimi de yer almıştır.⁶⁶

1.7.2 Katerina Dimitrova (Stephanova) Cilka

Dimiter ve Elena (Mandieva) Stephanov'un en büyük kızı olan Katerina, Makedonya'nın Bansko köyünde, 1868 ile 1870 yılları arasında dünyaya gelmiştir. Babası Dimiter, Bansko Ortodoks Kilisesi'ne müntesip bir tüccardır.⁶⁷ Katerina, çocukluğundan hatırladığı en eski anı olarak, 1878 sonu 1879 başında Osmanlı

⁶² Marder, *Stewards of the Land*, 20.

⁶³ Marder, *Stewards of the Land*, 18.

⁶⁴ Marder, *Stewards of the Land*, 22.

⁶⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 10-11.

⁶⁶ Cacanoska, "The Emergence and Development of Protestantism in Macedonia" 117.

⁶⁷ Richard M. Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, (Albanian and Protestant Studies, 2014), 2.

yönetimine karşı ağırlıklı olarak Kresna ve Razlık'ta gerçekleşen Bulgar ayaklanmasından bahsetmiştir.⁶⁸

Babasını isteği ile okula başlamıştır. Okulda kız olduğu için erkek öğrencilerin zorbalığına maruz kaldığını belirten Katerina, ailesinin izniyle Protestan okuluna geçiş yapmıştır.⁶⁹

Katerina buradaki eğitiminin ardından öğretmenlerinin tavsiyesi üzerine Filibe'deki Protestan yatılı kız ortaokuluna gitmiştir. Babası kızını at sırtında tek başına başka bir yere gönderdiği için çevresi tarafından eleştirilmiştir. Filibe yolculuğu sırasında yolu soyguncular tarafından kesilmiş; canını zor kurtarmıştır. Filibe'de geçirdiği ilk yılda, önce kendisi sonra ailesi Protestan mezhebine girmiştir.⁷⁰ Samokov'daki Amerikan okulundan da mezun olan Katerina daha sonra Bansko'ya geri dönerek burada üç yıl boyunca öğretmenlik yapmıştır.⁷¹

Öğretmenlikten biriktirdiği para ile 1892'de dini eğitim almak üzere Bansko'dan ABD'ye bir seyahat gerçekleştirmiştir.⁷²

Katerina, Massachusetts'te Northfield İlahiyat Fakültesi'ne (Northfield Seminary) burslu olarak girdiğini, burada geçirdiği üç yılın ardından 1895'te mezun olduğunu söylese de daha sonra Northfield Mount Hermon Okulu'nun 1975 tarihli bir raporu, Katerina'nın 1896'ya kadar orada kaldığını fakat mezun olmadığını ortaya koymuştur.⁷³

Northfield'dan sonra New York Presbiteryen Hastanesi'nde eğitim görerek hemşire olmuştur. Kendi anlatımına göre amacı, ABD'de kendini iyi bir misyoner olarak yetiştirmek daha sonra yurduna geri dönerek orada insanların evanjelizasyonu için çalışmaktır.⁷⁴

Northfield'da öğrenciliğinin ikinci yılında, Bulgar Lazarus Konstantne Kuchukoff (1868-1899) ile nişanlanmıştır; fakat nişanlısı 1899'da ölmüştür. 26 Mayıs 1900 tarihinde Birlik İlahiyat Fakültesi (Union Theological Seminary) Başkanı, Bay Dr. Charles Cuthbert Hall (1852-1908) tarafından kıyılan nikahla Gregor Cilka ile evlenmiştir.⁷⁵ Evliliklerinin ardından Arnavutluk'a gitmişlerdir. 12

---

⁶⁸ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 2.

⁶⁹ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 6-7.

⁷⁰ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 9.

⁷¹ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 14.

⁷² Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 11.

⁷³ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 16.

⁷⁴ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 19.

⁷⁵ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 19.

Ağustos 1900 tarihli mektubunda Katerina ABD'deki hocası Bayan Anna Maxwell'e şöyle yazmıştır: "Bizim için endişelenme. Hem Tanrı'nın bize olan sevgisinden hem de birbirimize olan bağlılığımızdan dolayı çok mutluyuz. Son iki haftadır bir misyon turundayız. Amerikalı öğrenciler de bizimle. Orada Hristiyanlar olmadığı için iki büyük oda tuttuk yemeklerimizi kendimiz hazırladık. Daha sonra ev işlerimizi görecektir bir erkek ve bir kız yardımcımız oldu, böylelikle zamanımızı misyona adadık. Pazar günleri Bay Cilka'nın vaaz edecek cemaat bulamayacağını zannediyordum. Fakat salon o kadar kalabalıktı ki, arkadaki insanlar Cilka'yı zor görüyordu. Burada çok sayıda tıbbi ve cerrahi çalışmalar yaptım. İnsanlar sağlık konusunda o kadar bilgisiz ki!"⁷⁶

Katerina'nın, Anna Maxwell'e yazdığı 21 Ocak 1901 tarihli ikinci bir mektupta Türk ve İslam karşıtlığı açık bir şekilde görülmektedir: "Buraya geldiğimizden beri, denizin derinliklerine batmış gibiyim. Medeni dünya ile tüm iletişimimiz kapalı. Kadınların evlerinden dışarı çıkmalarına izin verilmiyor. Ama erkekler bana çok saygılı davranıyor, Türkler bile. Takatimin yettiği kadar hemşirelik ve hekimlik yapıyorum. Yetkili bir doktorun yanında hemşirelik yapmayı özlüyorum. Bölgede bir hastane açmak için padişah'tan izin almaya uğraşıyor. Kızlara hastalarla nasıl ilgileneceklerini öğretmek için, iyi bir uyulama alanı olacağından, bunun kabul edilmesini umuyorum. Kocam yatılı kız okulunda haftada birkaç saat ders veriyor. Kız okulu sadece gündüzlüydü; bu yıl onu yatılı yapmaya karar verdik. Ancak bu şekilde kızları emrimizde tutabilir, karakterlerini ve eğitimlerini doğru yönde şekillendirebiliriz. Okulda hemşirelik dersi vermeyi planlıyorum. Bütün bunların yanı sıra, ilgilenmem gereken bir evim var. İklim çok iyi. Tek felaket yoksulluk ve bunun nedeni Türklerin korkunç yönetimi. Zengin madenler var ama maden ocaklarının açılmasına izin vermiyorlar. Yazmak istediğim o kadar çok şey var ki, ama ne kadar meşgul olduğunuzu bildiğim için kendimi tutuyorum. Hemşirelik eğitimi almamış olsaydım Amerika'ya gitmemin bir faydası olmayacaktı diyebilirim, buradaki insanlara çok faydam oluyor. Amerika hasreti çektiğimi inkâr edemem. Ev hayatımın tadını çıkarıyorum ve işimizde çok uyumluyuz. Bay Cilka işimle o kadar ilgileniyor ki ziyarete geldiğimizde Amerika'da tıp kursu almayı planlıyor. Size bundan çok daha önce

---

⁷⁶ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 20.

yazmak istemiştim ama dediğim gibi zamanım yoktu. Senden mektup beklemiyorum ama alırsam çok mutlu olacağım.”⁷⁷

Bayan Cilka, başka bir arkadaşına misyon çalışmaları hakkında şunları yazmıştır: “Kız okuluna  öğrenciyle başladık ve maddi şartların elverdiği ölçüde sayıyı artırdık. Kızlar evlerinin Ortodoks etkilerinden alınıp Protestan etkisi altına alınmadıkça ve günlük misyon tecrübelerine tabi tutulmadıkça çok az şey yapılabileceğini düşünüyoruz. Asil bir amaca yardım eli uzatmak isteyen herhangi bir erkek veya kadın tanıyorsanız, okuldaki bir kızı desteklemesine aracı olun. Tahsil ve barınma giderleri dahil her birinin masrafı yılda yaklaşık 40 dolardır. Bay Cilka insanlarla birlikte günlük işlerde çalışıyor ve insanlara vaaz veriyor. Ben de bu arada hasta olanların ağrı ve acılarını dindirerek onların güven ve sevgisini kazanmaya çalışıyorum. Zor zamanlar geçiriyoruz ama burada bizlere ihtiyaç olduğunu biliyoruz; kalıp çalışacağız ve geri kalanı için Tanrı’ya gveneceğiz. Uzak köylerdeki hastalara bir kadının tek başına gitmesi güvenli olmadığı için Bay Cilka bana eşlik ediyor. Hasta insanlar neredeyse tüm zamanımı alıyor; bana muayeneye olmaya can atıyorlar. Okuldaki kızlarımız neredeyse ıplak. Giysileri o kadar yamalı ki orijinal kumaşı görmek neredeyse imkânsız. Amerika’da atığa eskimiş diye atılan yeni kıyafetleri bunları görünce hep düşünüyorum.”⁷⁸

Katerina, dokuz yıl aradan sonra 1901 yazında Victor adında üç aylık bebeğiyle beraber Bansko’daki büyüdüğü evi ziyarete gelmiştir. Ancak Bansko’daki evine geldikten kısa bir süre sonra bebeği kolera hastalığından dolayı ölmüştür. Katerina da ağır bir hastalık geçirmiştir. O sırada Samokov’da yapılacak olan misyonerlerin genel toplantısına gitmek istemiş fakat hastalığından dolayı gidememiştir. Kitab-ı Mukaddes Kadınları yıllık toplantı için kararlaştırılan Bansko’ya gelmeye başladığında, Bayan Cilka gücünü yeniden kazanmış; bu kadınlara hemşirelik eğitimi vermiştir.⁷⁹

1.7.3 Grigor M. Cilka

1875’te Arnavutluk’un Görice ilinin Vesikok köyünde doğmuştur. Manastır’da ve Samakov’da misyoner okullarında eğitim görmüştür. 1897’de

⁷⁷ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 22-23.

⁷⁸ Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 24.

⁷⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 15.

Birlik İlahiyat Fakóltesi'nde (Union Theological Seminary) eğitim almak için New York'a gitmiştir.⁸⁰

Ortodoks Hıristiyan bir ailede büyüyen Grigor, daha sonra Protestan olmuştur. Bulgarca, Yunanca, Türkçe, Ulah ve İngilizce dillerine hakimdir. Grigor, hasta bir akrabasını ziyaret ettiği sırada Katerina ile tanışmış; kısa bir süre sonra Katerina ile evlenmişlerdir. Pek çok ortak yönleri vardı. İkisi de Protestan'dır ve ikisi de Osmanlı yönetimi altında büyümüştür. İlişkileri sevgiye dayalı olduğu kadar politiktir de.⁸¹

Evliliklerinin ardından 1900 yazında Arnavutluk'a gitmişler; Grigor burada insanlara vaaz vermeye başlamıştır.⁸²

---

⁸⁰ Andrea Walton (ed.), *Woman and Philanthropy in Education*, (Indiana: Indiana University Press, 2005), 182.

⁸¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 144-145.

⁸² Cochran, *Katerina Stephanova Tsilka*, 20.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ELLEN M. STONE'UN KAÇIRILIŞI

Bu bölümde Bayan Stone'un kaçırılışı, bu süreçte yaşananlar ve kurtulması için yapılan çalışmalardan bahsedilerek Bayan Stone ve Katerina'nın kendi anlatımlarına yer verilecektir.

2.1 Kaçırılışı

Bayan Stone 3 Eylül'de atlı bir kervanla Yukarı Cuma'ya doğru yola çıkmayı ve geceyi yerel bir handa geçirmeyi planlamıştır. Ertesi gün batı tarafındaki en yakın tren istasyonunun olduğu Ustrumca'ya giderek, Selanik trenine binmek niyetindeydi. Edinilen bilgilere göre ona eşlik edenler arasında dul Kerefinka Usheva da vardır. Madam Usheva, otuz beş yıl önce evinde bölgedeki ilk Protestan vaaz töreninin yapıldığı Diyakoz Peter Ushev'in geliniydi. Kafiilede Bayan Stone ile Yukarı Cuma'ya kadar gelecek oradan da kendi köylerine geçecek olan üç genç öğretmen de bulunmaktaydı. Ayrıca Grigor ve Katerina Cilka, Bayan Stone ile sınıra kadar seyahat edecek, ardından da at sırtında Arnavutluk'a doğru, doğuya yol alacaklardı. O sabah Cilka çifti, arkalarında çocuklarının mezarını bırakarak ailelerine ve arkadaşlarına veda etmiştir. Cilka çifti erkenden, Bayan Stone'un yola çıkmasından yaklaşık iki saat önce at sırtında Bansko'dan ayrılmışlar ve yolun biraz ilerisinde kafiileyi beklemek için durmuşlardır.⁸³

Bayan Stone söylediğine göre cemaatten birisi öldüğü için yola çıkacağı günü ertelemiş; ertelediği günde de yola biraz geç çıkmıştır.⁸⁴ Öğleden sonra, Bayan Stone, Madame Usheva ve genç öğretmenler, üç katırcıyla birlikte Bansko'dan ayrılmışlardır. Gidilen yol her zamankinden farklı olduğu için bu durum Bayan Stone'un dikkatini çekmiş sebebini sorduysa da çok fazla üzerinde durmamıştır. Birkaç saat içinde Bayan Stone'un kafiilesi Cilkalar'ın olduğu yere varmıştır. Kafile altı kadın ve dört erkekten oluşmaktaydı. Silahlı olan tek kişi, ceketinin gizli cebinde tabanca taşıyan Grigor'du.⁸⁵

Saat dört civarında kafile yanlarında getirdikleri azıklarından yemek için durmuşlardır. Yemek yerken Madam Usheva'nın on dokuz yaşındaki oğlu Peter ve

---

⁸³ William Eleroy Curtis, *The Turk and His Lost Provinces* (Chicago: Fleming H. Revell Company, 1903), 219.

⁸⁴ Ellen M. Stone, "Six Months Among Brigands I", *McClure's Magazine*, 19/1 3.

⁸⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 17.

arkadaşları da kafiye katılmışlardır. Yukarı Cuma'ya kadar eşlik edecek, oradan da Protestan Erkek Enstitüsü'nde öğrenci oldukları Samokov'a gideceklerdi. Öğle yemeği bittikten sonra, herkes yeniden atlarına binmiştir. Madam Usheva'nın midesi yediği baldan dolayı rahatsızlanmıştır. Tek sıra halinde dik bir dağ yolundan aşağı inmişlerdir. Rila ile Pirin'in güney tepelerinin birleştiği vadiye yaklaştıklarında ileride, büyük bir kaya ile yollarının kapandığını görmüşler ve akıntıdan geçmek zorunda kalmışlardır. Madam Usheva'nın atı suya ilk giren olmuştur. Ürken atı kontrol etmeye çalışırken yirmi ila otuz kadar silahlı adam ağaçların arkasından fırlayarak onlara doğru koşmuştur. Yukarı Cuma'ya yaklaşık 24 km kala haydutlar tarafından yolları kesilmiştir.⁸⁶ Madam Usheva dehşet dolu bir halde yüzünü Bayan Stone'a çevirmiş ve bayılacakmış gibi olmuştur.⁸⁷

Bu Bayan Stone'un haydutlarla ilk karşılaşması değildi. Makedonya'da yirmi yıldan uzun süredir sık sık yaptığı misyonerlik turları sırasında, ülkeye uzun süredir musallat olmuş haydutların tehlikesinin bilincindeydi. Bir keresinde geceyi bir handa bir haydutla birlikte geçirmiştir. Bir başka seyahatinde kafilesinden iki at çalınmış ve son karşılaşmasında iki haydut yolda onları durdurmuş daha sonra korkmuş ve bırakmıştır. Ama bu sefer Bayan Stone ve kafilesi dağlarda kaybolmuştur. Bayan Stone bu durumdan şöyle bahsetmiştir: "Haydut tehlikesinin farkındaydım ancak eylül ayındaki yolculuğumuzda hiçbir korku hissetmemiştim. Sadece üç hafta önce bu yollardan köy okullarımızda öğretmen olan iki Bulgar hanımla, sadece bir katırcı ve bir genç yerli çocuk eşliğinde Bansko'ya gelmişim. Dört gününü yolda, bir geceyi yerli birinin evinde ve iki geceyi hanlarda uyuyarak geçirdik. Bu yolları daha önce defalarca geçtim. İnsanları ve yolları bilmenin rahatlığı içindeydim. Yaptığımız çalışmalar sırasında çeşitli köyleri ziyaret ederek bazen yaya olarak bir saatten üç saate kadar yolculuklar yaptık. Bu turlar, ülkenin çeşitli yerlerindeki Hıristiyan çalışmalarına göz atma ve bu köylerdeki Hıristiyan dostların kalplerine ilham vermek amaçlıydı. Her yerde haydutların bizi kaçırmak için uygun anı kollayıp geçtiğimiz yollarda gizlice bizi izlediklerinin farkında değildik. Bize bu durumu daha sonra kendileri söylediler."⁸⁸

Kafiledekilerin anlattığına göre haydutların bir kısmı Osmanlı askeri kıyafetleri giymekteydi. Üçü veya dördü mahalli Arnavut kıyafeti yani beyaz bir

⁸⁶ Paul Mojzes, "Congregational/Methodist Church in Macedonia", *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe* 38/1 (Mart 2018), 50.

⁸⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 17-18.

⁸⁸ Stone, "Six Months Among Brigands I" 3-4.

yün etek ve siyah örgülü kısa ceketler, birkaçı da Avrupa pantolonu giymişti. Bazıları yüzlerini karartmış ya da bez parçasıyla örtmüştü. Hançer, gibi çeşitli silahlar ile çoğunlukla Bulgarların kullandıkları silahtan vardı. “Siz kafirler teslim olun” diye bağırıyorlardı. Türkçeleri zayıftı. Arkada yürüyen Peter Ushev annesine doğru koşmuş ve onu atından indirmiştir.⁸⁹ Kaosun ortasında Bayan Stone, Katerina’nın atında kalmasına izin verildiğini gözlemleme şansı bulmuştur.⁹⁰ Saldırganlar, esirleri dağın yamacına doğru sürüklemiştir. Karışıklık sırasında Bayan Stone, Bayan Usheva’nın ayak uydurmakta zorlandığını görmüş ve adamlardan Bulgarca, bu kadar zorlamamalarını rica etmiştir. Cevap vermeseler de anladıkları belli olmuştur.⁹¹

O sırada oradan geçen bir adam, haydutlar tarafından yakalanmıştır. Bazı haydutlar onun bir casus olduğunu öne sürmüştür. Bazıları ona, Bulgaristan, Batı Trakya ve Doğu Makedonya’da yaşayan Müslüman topluluk⁹² anlamına gelen “pomak” diye hitap etmiştir. Diğerleri ise casus olduğu konusunda ısrarcı olmuşlardır. Daha sonraki araştırmalarda oradan geçen talihsiz bir Arnavut Müslüman olduğu anlaşılan adamı yüzüstü yere yatırmış ve hançerlerini sırtına saplamışlardır. Kafile bu olay karşısında dehşet içinde kalmıştır.⁹³ Grigor ve erkek öğrenciler şaşkın ve hareketsiz kalmışlar, Bayan Usheva ise bayılmıştır. Genç öğretmenler ağlamış, Katerina öne doğru bir adım atsa da sonra geri çekilmiş ve elleriyle gözlerini kapatmıştır. Kaçıranlardan biri Bayan Stone’a kendisini takip etmesini işaret etmiştir. Peter Ushev bu tartışmalar esnasında yüzleri solan bazı haydutların genç ve deneyimsiz görüldüğünü düşünmüştür.⁹⁴ Haydutlar Bayan Usheva rahatsızlanıp bayılınca onun kaçırma için pek uygun olmadığını düşünmüşlerdir. Üç genç öğretmenden birini almak yerine gruptaki tek evli kadın olan Katerina’yı almışlardır.⁹⁵

Bayan Stone, kocaman ve dik ormanda gözden kaybolmuştur. Bayan Stone’u uzaklaştıran adam birkaç dakika sonra Katerina’yı ormana, Bayan Stone’un yanına getirmiştir. Katerina, Bayan Stone’u bir ağacın altında otururken

⁸⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 37.

⁹⁰ Stone, “Six Months Among Brigands I” 6.

⁹¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 38.

⁹² Hüseyin Memişoğlu, “Pomaklar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 34/320-322.

⁹³ Mercia MacDermott, *For Freedom and Perfection: The Life of Yane Sandansky*, (London: Jaurneyman, 1988), 75-76.

⁹⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 38.

⁹⁵ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 74-75.

bulmuştur. Alacakaranlıkta iki kadına onları bekleyen iki atın bulunduğu yüksek noktaya kadar tırmanmaları emredilmiştir. Bayan Stone götürüldüğü sırada, hafızasında kalan son resimlerden biri, hala at sırtında olan Grigor'un yüz ifadesi olmuştur. Bayan Stone, Grigor'un üzerinde gizli bir tabanca taşıdığını biliyordur. Buna rağmen Grigor hiçbir müdahalede bulunmamıştır.⁹⁶

2.1.1 Kaçırıldığı Haberinin Yayılması

Bay ve Bayan House, 4 Eylül Çarşamba gecesi, bir habercinin kapılarını çalması ile birkaç saatlik uykularından uyandıklarını söylemişlerdir. Gelen mesajda “Bayan Stone ve Katerina, Bansko'dan Yukarı Cuma'ya giderken kayaların bulunduğu yerde dağa kaldırıldı.” yazmaktaydı. Henry ve Adeline House telgrafi okurken güvenliklerinin artık tehdit altında olduğunu düşünmüşlerdir. Hemen kasabadan yaklaşık bir saat uzaklıkta olan Selanik'teki Amerikan konsolos yardımcısı Perikles Hadji Lazzaro'nun (1870-1906) evine doğru yola koyulmuşlardır. Lazzaro, diğer konsolos yardımcılarının çoğundan daha iyi bir konuma sahipti. O Rus pasaportu ile seyahat eden bir Yunandı. Washington DC'de iyi bağlantıları vardı. Annesi Virginialı bir ABD senatörünün kızı idi.⁹⁷

Bu, misyonerlere ilk saldırı değildir. Samakov Sıbyan Okulu öğretmeni J. F. Clarke, 1899'da para ödemeyi kabul etmediği için iki kez hayatıyla tehdit edilmişti. Bay House da 1901'de tutuklanmış ve dövülmekle tehdit edilmişti. Dolayısıyla bu insanlar seyahat etmenin tehlikelerinin çok iyi farkındaydılar. İlk başta, haydutların para arayan silahlı soyguncular olduğu varsayılmış, ancak çok geçmeden Makedon Devrimci Örgütü'nün (Internal Macedonian Revolutionary Organization) tüm bunların arkasında olduğu şüphesi ortaya çıkmıştır.⁹⁸ Bay House, adam kaçırma olaylarının Osmanlı'nın Avrupa topraklarında yaygın olduğunu biliyordur. Makedonya'nın diğer bölgelerinde de İngiliz, Fransız, İtalyan ve Alman vatandaşları kaçırılmıştı. Türk yetkililer böyle durumlarda hemen suçluların peşine düşmüştü. Bu durum karşısında genellikle olaylar haydutların korkup rehineleri öldürmesiyle sonuçlanmıştı. Buna, 1870'te Maraton düzlüklerinde bir geziye çıkan iki İngiliz aristokrat Lord ve Lady Muncaster çiftinin kaçırılması örnek verilebilir. Avrupa'nın en tüyler ürpertici Balkanlardaki kaçırma olayı olmuştu. Bunlar, Lady Muncaster'ın mücevherlerini çalan Yunan eşkıyaları

⁹⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 38-39.

⁹⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 19-20.

⁹⁸ Mojzes, “Congregational/Methodist Church in Macedonia”, 50.

kocası ve birkaç ataşesi ile esir alınmıştı. İngiliz hükûmeti, Yunan askerlerin silahlanıp eşkıyaların peşine düştüğünde fidye ödemeyi kabul etmişti. Fakat Lord Muncaster ve yardımcıları çoktan öldürülmüştü.⁹⁹

Kudüs'ün eski mutasarrıfı ve şimdiki Selanik valisi olan Mehmed Tevfik Bey'in (1867-1956)¹⁰⁰ evine gelen Lazzaro, Vali'den gözetim dışında birliklerini geri tutma sözü almıştır. Tevfik Bey ciddi bir tavırla “Bayan Stone, askeri bir eskorttan yararlanmadığı için suçluydu.” demiştir.¹⁰¹ Bayan Stone, yaptığı misyonerlik işleri Türk yetkililer tarafından bilinmesin diye Osmanlı hükûmetinin tahsis ettiği bu yardımı kabul etmemiştir.¹⁰²

Sabah saatlerinde şehir hareketlenmeye başlayınca House, Osmanlı'daki misyoner meslektaşlarına, Lazzaro da amiri ABD'nin İstanbul Başkonsolosu Charles Monroe Dickinson'a (1842-1924) Türk telgraf ofisinde acil telgraflar göndermişlerdir. Bay Lazzaro haydutların Bulgar kadın Katerina'yı fidye taleplerini bildirmek için haberci olarak aldıklarını düşünmüştür. Eğer öyleyse, kısa süre içinde serbest bırakılır diye tahminde bulunmuşlardır. Bay Lazzaro'nun görüşüne göre mesele sessizce halledilmelidir. Bay House tercüman olarak Bansko'ya gitmeli ve Bayan Stone'u tutsak edenlerle bağlantı kurmaya çalışmalıdır. Dickinson'a gönderdiği telgrafta Bay Lazzaro, istenilecek olan fidyeyi hemen ödemelerinin doğru olacağını yazmıştır. Ancak konsolosluktan yanıt gelmemiştir.¹⁰³

Bay Lazzaro'nun telgrafı İstanbul'a ulaştığında ne olduğu ise bir muammadır. Görevi ticari meseleler ve Türk topraklarında sıkıntı içinde olan Amerikalılara yardım sağlamak olan Başkonsolos'a hitaben yazılmıştır. Ancak telgraf ABD Osmanlı İmparatorluğu büyükelçisi John George Alexander Leishman'ın (1857-1924) masasına gelmiştir. Leishman, 5 Eylül'de, Türk Dışişleri Bakanı aynı zamanda son Osmanlı sadrazamı olan Ahmet Tevfik Paşa'ya (1845-1936),¹⁰⁴ misyoner için istenilecek olan fidyenin ödenmesi ve Amerikan vatandaşını kaçırmaya cesaret eden haydutların yakalanması için acil olarak adım

⁹⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 20.

¹⁰⁰ Abdülkadir Özcan, “Mehmed Tevfik Bey”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/536-537.

¹⁰¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 20-21.

¹⁰² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 13.

¹⁰³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 21.

¹⁰⁴ Kemal Beydilli, “Ahmed Tevfik Paşa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 2/139-140.

atması yönünde bir bildiri göndermiştir. Dışişleri Bakanı Tevfik Paşa, Selanik Valisinin Amerikalı hanımefendiye yardım etmek için elinden gelen her şeyi yapacağına dair güvence vermiştir. Bayan Stone'un kaçırılması uluslararası bir olay olma yolundayken Bay Leishman haberi Washington DC'ye telgraf çekmiştir.¹⁰⁵

Bay House ve Lazzaro, Bayan Stone için endişelenmişlerdir. Lazzaro'nun telgraflarına cevap vermeyen Bay Dickinson, validen askerlere emir vermesini istemiştir. 1898'de Birleşik Krallık Selanik başkonsolosu olarak atanan İtalyan Sir Alfred Biliotti (1833-1915)¹⁰⁶ geçmişte Amerikalıların dostu ve danışmanı olarak hizmet vermiş ve bölgenin yerlisi olarak, esirleri kaçırانların peşine düşmenin riskli olduğunu düşünmüştür. Valiyi ziyaret edip geri çekilmesi için ikna etmeye çalışılması gerektiğini söylemiştir. Ancak Türk yetkililer, suçluların peşine düşmüş çoktan eyaleti taramaktadırlar. İstanbul'daki üstlerinden herhangi bir resmi yanıt gelmemesi Bay Lazzaro'nun ellerini bağlamıştır.¹⁰⁷

Kaçırılmanın ertesi sabahı Grigor, Madame Usheva ve üç genç öğretmen Bansko'ya gelmişlerdir. Önce Türk yetkililer sonra da misyoner meslektaşları tarafından sorguya alınmışlardır. Kayalıklara ulaştıktan kısa bir süre sonra, etraflarının bir grup silahlı adam tarafından çevrildiğini ve inmeye zorlandıklarını, bir dağın kenarına silah zoruyla götürüldüklerini daha sonra, paralarının çalındığını söylemişlerdir. Saldırganların Bayan Stone'u ve daha sonra Katerina'yı diğerlerinden uzaklaştırdığını, grubun geri kalanının gece boyunca gözetim altında kaldığını, sabah saatlerinde nöbetçiyi göremediklerinde serbest kaldıklarını anladıklarını söylemişlerdir.¹⁰⁸

Grigor, grubun bir kısmını "Türk askeri" olarak tanımlamıştır. Çok geçmeden yerel gazeteler eşkıyaları "Türk asker kaçakları" olarak tanımlayan bir makale yayınlamıştır. Ancak diğer tanıklar "rehin alma hadisesinin faillerinin Türk olduğu" teorisini destekleyici ifadelerde bulunmamıştır. Genç Peter Ushev, Rahip John Baird'e, yaklaşık kırk kadar haydudun Türkler gibi giyinmiş olduklarını ancak kötü Türkçe ve iyi Bulgarca konuştuklarını belirtmiştir. Eşyalarını karıştırırken, domuz pastırması ve jambonun hepsini yediklerini eğer Türk olsalardı Müslümanlar domuz eti yemedikleri için ete dokunmayacaklarını söylemiştir.

¹⁰⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 22.

¹⁰⁶ Godfrey E. P. Hertslet (ed.), *The Foreign Office List and Diplomatic and Consular Year Book for 1914* (London: Harrison and Song, 1914), 204.

¹⁰⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 23.

¹⁰⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 23-24.

Dahası, tüfekleri Osmanlılar tarafından kullanılan mavzerler yerine, Bulgar ordusu tarafından taşınan modern silahlardı diye eklemiştir.¹⁰⁹

Henry House, kaçırmanın muhtemelen Bulgarlar tarafından desteklenen Makedon devrimcilerin işi olduğundan şüphelenmiştir. “Bu doğruysa, Bayan Stone’un kaçırılması sıradan bir haydutluk değil, siyasi bir olaydır.” diye düşünmüştür.¹¹⁰

Boston’daki Bayan Stone’un ailesine haber ulaştığında doksan yaşındaki annesi çok üzülmüştür. Bayan Stone’un dört erkek kardeşinden küçük olanları Charles (1849-1922) ve Perley Stone (1847-?), Amerikan Board ve Dışişleri Bakanlığı’na Bayan Stone’un kurtarılması için yalvarmışlardır. Stone ailesinin kişisel serveti büyük değildir. Bir süre Haverhill’deki ayakkabı üretim fabrikasına sahip olsalar da daha sonra Charles ve Perley deri ürünleri işinin perakende kısmına yönelmişlerdir. Stone ailesi bütün paralarını vermeye hazırlardır ve Amerikan Board’un eksigi kapatacağını umuyorlardır. İlk başta, bu yardıma sıcak bakılmıştır. Amerikan Board Yönetim Kurulu’nun mali komitesi 23 Eylül’de toplandığında, 1881’de İstanbul’daki görevine başlayan mali işler sorumlusu William Wheelock Peet’e (1851-1942) Osmanlı hükûmeti veya ABD bunu hemen yapmazsa fidyeyi ödeme yetkisi vermiştir. Ancak sonraki günlerde Amerikan Board Yönetim Kurulu sahadaki misyonerlerden şikayetler almıştır. Fidyeyi ödemenin tehlikeli bir emsal teşkil edeceğinden endişelenilmiştir. Siyasi olsun veya olmasın misyonerler sürekli bir para kaynağı olarak görülmeye başlanacaktır. Bunun üzerine yönetim kurulu geri adım atmıştır.¹¹¹

2.1.2 Kaçırıldığı Dönemde ABD’nin Siyasi Durumu

Bay Leishman’ın Bayan Stone’un kaçırılması ile ilgili Washington DC’ye çektiği telgraf, Washington DC’ye ulaştıktan sadece saatler sonra, Dışişleri Bakanlığı bir olayla sarsılmıştır. 6 Eylül 1901 öğleden sonra saat dört civarı,¹¹² Başkan William McKinley (1843-1901) bir anarşist tarafından vurulmuştur. New York’un Buffalo şehrindeki Pan-Amerikan Sergisi’ne katıldığı sırada Leon Frank Czolgosz (1873-1901) adında bir silahlı saldırgan, McKinley’in göğsünden ve midesinden vurmuştur. Başkan, hemen hastaneye kaldırılmış; ertesi gün

¹⁰⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 24.

¹¹⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 24.

¹¹¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 24-25.

¹¹² Scott Miller, *The President and The Assassin* (New York: Random House, 2011), 9.

durumunun iyiye gittiği haberi duyurulmuştur.¹¹³ Bu süreçte Başkanın kabinesi ve danışmanları, toplu halde Washington DC'den New York'un yukarı bölgesine, başkana yakın bir yere taşınmıştır. Bunlar arasında başkan yardımcısı Theodore Roosevelt (1858-1919) de vardır.¹¹⁴ Kendisi kamusal yaşamdaki en tanınmış isimlerden biridir. Deniz Kuvvetleri Genel Sekreteri, New York Valiliği gibi görevlerden sonra başkan yardımcısı olmuştur. Aklında 1904 başkanlık seçimleri vardır. Suikastın yapıldığı serginin ziyaretçileri suikast için Roosevelt'in şansı olarak bahsetmişlerdir.¹¹⁵

13 Eylül gecesi Başkan'ın midesindeki yaranın enfeksiyon kaptığı fark edilmiştir. Yapılan müdahalelere rağmen 14 Eylül'de Başkan McKinley ölmüştür.¹¹⁶ Yerine yardımcısı Bay Roosevelt geçmiştir. Başkan olduktan sonra kavgacı tavrının yerini, ılımlı bir yaklaşım almıştır.¹¹⁷ Suikast borsada sarsıntılar yaratmıştır. Bay Roosevelt'in ilk önceliği halkın güvenini yeniden tesis etmektir. Başkan McKinley'in bütün kabinesini elinde tutarak onun politikasını sürdürmeye söz vermiştir. Bununla birlikte, Roosevelt kendisini partinin tartışmasız lideri olarak konumlandırmaya, cumhurbaşkanının rolünü güçlendirmeye ve 1904 seçimleri için kendisini garantilemeye çalışmıştır.¹¹⁸

Bay Roosevelt, donanmada sekreter yardımcısı olarak görev yaptığı için dış ilişkiler konusunda bilgilidir. Filipinler'de süregiden bir isyanı miras almıştır. Ayaklanma, Roosevelt'in göreve geldiği sırada tamamen bastırılmış olsa da Amerikan askerleri hala risk altındaydı. Yeni başkanın, isyanı bastırmak ve demokrasi getirmek en önemli önceliklerinden biri olmuştur.¹¹⁹

2.2 Fidy e İstenmesi

Bu sırada Bayan Stone ve Katerina, haydutlar tarafından dağlarda tutulmuştur. Yemek ve su ihtiyaçları karşılanmıştır. Yırtılmış kıyafetleri için iğne iplik bile bulunmuştur. Sadece nadiren yıkanmalarına izin verilmiştir. Osmanlı Devleti istihbarat raporlarında, kadınların iki kez kaplıcaların yakınındaki termal

¹¹³ H. Wayne Morgan, William Mckinley and His America (New York: Syracuse University Press, 1963), 522-523.

¹¹⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 22.

¹¹⁵ Miller, *The President and The Assassin*, 8.

¹¹⁶ Morgan, *William Mckinley and His America*, 524.

¹¹⁷ Nathan Miller, *Theodore Roosevelt: A Life* (New York: William Morrow and Company INC., 1992), 366.

¹¹⁸ Miller, *Theodore Roosevelt: A Life*, 354-356.

¹¹⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 27-28.

havuzlarda görüldüğü yazılmıştır.¹²⁰ Katerina o günlerden şöyle bahsetmiştir: “Yattığımız yerden sadece gökyüzünü ve ağaçları görebiliyorduk. Rüzgâr yoktu ve sessizlik o kadar hakimdi ki sinirlerimiz son derece gergindi. Bayan Stone ellerini öylesine tuhaf bir şekilde hareket ettirmeye ve gözlerini bir yandan diğer yana devirmeye başladı ki delirdiğini sandım. Birden ayağa kalktı “Buna daha fazla dayanamıyorum ve buna katlanmayacağım.” dedi ve sonra ağlamaya başladı. “Neden burada olduğumuzu bilmeliyiz” dedi, “Kimse beni duymuyor mu? Başkanınız kim? Onu görmek istiyorum.” Yanımızdaki adama “Sen misin? diye sordu. Haydut “Hayır ama istersen çağırayım” dedi. Çok geçmeden bir adam yanımıza geldi. Konuşmasından gergin, kafası karışmış ve endişeli olduğu görünüyordu. “Söyleyin bize, siz Hristiyan haydutlar mısınız yoksa Türk mü?” diye sordu “Biz inançların ve milletlerin karışımıyız. Aramızda Bulgarlar ve Arnavutlar, Sırlar ve Makedonlar var. Yanımızda bir Yahudi bile var. Ama biz haydut değiliz. Neden yakalandığını çok yakında anlayacaksın.” dedi. Bize hepimizin iyiliği için sabırlı olmamızı ve göze çarpmadan olduğumuz yerde kalmamızı söyledi.”¹²¹

Haydutlar onları para için aldıklarını ve fidye gelene kadar onları saklamaları gerektiğini, ödenmeme durumunda ikisini de öldüreceklerini söylemişlerdir. Eğer kaçmaya kalkışarlarsa vurulacakları konusunda uyarılmışlardır. Haydutlar aralarında yaptıkları konuşmada fidye olarak 25.000 Türk lirasında karar kılmışlardır. Bayan Stone Amerikan Board’un bu konuda daha önce uyarısı olduğunu, herhangi bir kaçırılmada fidye ödenmeyeceği söylese de haydutlar ikna olmamıştır.¹²²

Kaçırılmalarından sonraki ilk pazartesi günü Bayan Stone’a kâğıt ve kalem vererek ondan Bansko’da güvendiği bir kişiyi seçmesini istemişlerdir. Bayan Stone Amerikan Board’un İstanbul’daki mali işler sorumlusu Bay Peet’e fidye miktarını ve ödenmesi için yirmi gün belirlendiğini yazmıştır. Bayan Stone o günlerde paranın toplanmasının imkânsız olduğunu bilse de bir mucize beklemekten başka çaresi yoktur. Geçen on bir günde hiçbir haber gelmemiştir.¹²³

Haydutlar fidye için talep ettikleri miktarı duyurmak amacıyla ikinci bir mektup yazmaya karar vermişlerdir. Bayan Stone bu olayı şöyle anlatmıştır:

¹²⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 70.

¹²¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 40-41.

¹²² Stone, “Six Months Among Brigands I” 14.

¹²³ Stone, “Six Months Among Brigands I” 16.

“Haydutlar ikinci mektubu yazmam, yakalandığımızı ve fidye için talep edilen miktarı duyurmam için tekrar geldiler. Bizim için talep ettikleri muazzam miktardaki fidyeyi birkaç gün içinde güvence altına alma beklentileri şaşırtıcıydı. Onlar daha önce yaptıkları gibi silahlı bir şekilde, şiddetli sözleri ve daha sert tavırları ile bizi dehşete düşürürken, onların çaresiz tutsakları olarak yere yadıkları pelerinlerin üzerine oturduk. Bize dünya ile bağlantı kurma konusundaki ilk girişimimizin başarısız olduğunu söyledi ve tekrar bir girişimde bulunmamı emrettiler. Müzakereler için seçilen alanı Samokov olarak değiştirdi. Mektupta kaçırıldığımdan ve kaçırılma nedenimin fidye olduğundan bahsetmemi emretti. Talep edilen fidye bedelinin 25.000 Türk lirası olduğunu, ilk mektupta bahsedilen yirmi günlük mühletin on bir gününün dolduğunu yazmamı istedi. Ayrıca kaybolan ilk mektubu yazdığım Bay Peet’in hemen İstanbul’a gidip rehinelerin yani bizim hayatımızı tehlikeye soktuğu için eşkıyaları takip eden Türk birliklerinin hareketlerinin durdurmasını sağlaması emredildi. İlk mühletten geriye kalan dokuz güne on beş gün eklemeyi düşündüklerini söylediler. Yirmi için yalvardım, on sekiz günde uzlaştılar. “Yaşamak için yirmi yedi gün” dedim içimden. Mektubun yaya kuryeyle Samokov’a, oradan da İstanbul’a ve dünyaya yayılması için yirmi yedi gün! Yüz on bin dolar! Şimdi yazmamı emrettikleri mektuplar ile daha önce yazılanlar arasındaki tek farklılık, haydutların bize karşı değişen tavrıydı. İlk başta onları yeterince korkunç bulmuştuk, ancak yakalanmamızın nedenini açıkladıktan sonra, bize insanca davranmak için sürekli bir çaba gösterdiklerini gördük. “Sizi para için kaçırdık, sizi iyi tutmak bizim menfaatimize” dediler. Bu nedenle kaynaklarının izin verdiği kadar bol ve çeşitli yiyecek sağlamaya özen gösterdiler. İlk mektubu yazdığım kişiye iletmekle görevli adam görevini yerine getiremediği için zaman kaybına neden oldu. Artık ikinci bir şans yoktu. Arkadaşım Katerina’ya işaret ederek “Senin için bir kurşun ve onun için bir kurşun olacak.” dedi. Bize Tanrı’nın verdiği özgürlüğümüzü alıp bizi öldürmeye cesaret eden erkeklerin bu davranışına çok öfkelenmiştim. Sonunda mektuplar ve kopyaları tamamlandı, sinirden yüzüm kızarmıştı ve başım ağrıyordu. Sadece kendi ölüm emrimi değil, aynı zamanda talihsiz arkadaşımınkini de yazmışım. “Eğer kız kardeşleriniz varsa hepsinin beni şimdi içine soktuğunuz kadar korkunç bir duruma düşmesini umuyorum!” dedim. Bu söz onları kızdırmıştı. Haydutların beni fidye için aldıklarını söyledikten sonra Katerina’nın sorduğu sorusunun cevabını öğrenmiştik. Katerina “Ama ben neden kaçırıldım?” diye sormuştu. Kafilemizin en yaşlı üyesi

Bayan Usheva eğer hastalanmasaydı onu alacaklarını söylediler. Daha sonra aralarındaki tek evli kadın olan Katerina'yı bana eşlik etmesi için seçtiklerinden bahsettiler. Onun evli olduğunu nerden biliyor olabilirlerdi? Bu durum beni şüphelendirmişti. Aslında Madam Usheva'nın hasta olmasını sağlayan baldan ikimizde yemiştik ama bize bir şey olmamıştı. Katerina ile konuştuğumuzda bunun Tanrı'nın bir planı olduğunu anladık. Katerina'nın hamile olduğunu, bizleri serbest bırakmaları gerektiğini söyledik. Fakat başladıkları işi bitirmekte kararlıydılar. Zaman geçtikçe ikimiz de Tanrı'nın Katerina'nın benimle yakalanması planının yanlış olmadığına ikna olduk. Çaresizliği haydutları etkilemişti. Ona yardım ediyorlardı.”¹²⁴

Selanik'ten Edward Haskell'in (1865-1935) babası Henry Charles Haskell'in (1835-1914) ailesi Samokov'da, gece dinlenmeye çekildiklerinde misyonerin kızı Bayan Mary Minerva Haskell, (1869-1953) penceresine tıklanmasıyla uyanmıştır. Dışarıya baktığında, ona bir şey vermek istediğini işaret eden uzun bir adam gördüğünü ve panjurların arasından bir mektup attığını söylemiştir. Bu olaydan sonra ev halkı ayaklanmıştı. Mektup, Peet'e hitaben yazılmıştır. Makedonya, 20 Eylül tarihli mektupta Bayan Stone, “Saygıdeğer arkadaşım” diyerek söze başlanmış ve şöyle devam etmiştir: “Şimdi öğrendim ki on bir gün önce gönderdiğim ilk mektubum, Razlog'da emanet ettiğimiz kişi tarafından size iletilmedi. Bu nedenle, 3 Eylül'de Bansko'dan Yukarı Cuma'ya seyahat ederken çok sayıda silahlı adam (yaklaşık 40 kişi) tarafından yakalandığımı size tekrar yazıyorum. Bizim için talep ettikleri bedel 25.000 Türk lirası olup, bu tutar bugünden itibaren 18 gün içinde ödenmelidir. Bu nedenle, göndermeyi hızlandırmanız için size yalvarıyorum. Osmanlı hükûmetine askerler tarafından bizi takip etmeyi durdurmaları için ısrar ediniz. Aksi takdirde ellerinde olduğumuz insanlar tarafından öldürüleceğimizi söyleyin.”¹²⁵

Misyonerler haydutların 25.000 Türk lirası yani yaklaşık 110.000 dolar istemesine şaşırılmıştır. Sadece iki hafta mühlet vermişlerdir. Açıkça ifade ettiklerine göre para ödenmezse tutsaklar idam edilecektir. Katerina'nın da endişe verici durumundan haberdar olunmuştur. Bayan Stone, “İlk mektubumda, Katerina'nın üç ay sonra bir bebek doğuracağından bahsetmiştim.” diye yazmıştır. Görünüşe göre

¹²⁴ Ellen M. Stone, “Six Months Among Brigands II”, *McClure's Magazine*, 19/2, 99-101.

¹²⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 25-26.

Katerina, bu durumu kocası ve annesinden başka kimseye söylememiş ve Grigor, bu gerçeği arkadaşlarından saklamıştır.¹²⁶

Bayan Stone'un mektubunu okurken, kaçırانların kaçırmadan bir hafta sonra bir fidye notu gönderdikleri fakat mektubun bir şekilde ulaşmadığı anlaşılmıştır. Misyonerler, bu mektubun da aynı şekilde kaybolmasını göze alamamış ve Henry Haskell onu bizzat trenle İstanbul'a götürmeye karar vermiştir.¹²⁷

Haydutların talepleriyle ilgili haberler Boston'a ulaşmıştır. Bu esnada Amerikan Board fidye için verdiği sözden geri dönmüştür. Misyonerleri gereksiz riskler almamaları konusunda uyardıklarını hatırlatmışlardır. Misyoner cemiyet, Bayan Stone'un kurtarılmasının sorumluluğunun ABD hükûmetinde olduğu konusunda ısrar etmiştir. Amerikan Board'un ilgili sekreteri yeni Cumhurbaşkanı Theodore Roosevelt ile görüşme talebinde bulunmak üzere dışişleri bakanına telgraf çekmiştir.¹²⁸

2.2.1 ABD Yönetiminin Cevabı

Londra'da müzakere edilen Panama Kanalı Antlaşması, ABD Dışişleri Bakanı John Milton Hay'in (1838-1905) enerjisini tüketmiş ve yaşlı devlet adamı yorulmuştur. Emekli olmaya hazırlanan Hay, kariyerine kırk yıl önce Washington'da Abraham Lincoln'ün (1809-1865) özel sekreteri olarak başlamıştır.¹²⁹ McKinley'in ölümü, şüphesiz Lincoln cinayetini hatırlatarak, Bakan'ı çok etkilemiştir ve zamanının çoğunu New Hampshire'daki evinde geçirmektedir. İkinci dışişleri bakanı yardımcısı Alvah Augustus Adee'ye (1842-1924) Stone meselesi de dahil olmak üzere daha az iş bırakmıştır.¹³⁰

Adee, neredeyse Hay kadar uzun süredir Washington'dadır. Garip bir adamdır. Zihni son derece keskindir fakat kötü bir şöhrete sahiptir. Uluslararası ilişkilerin entrikalarına ve dönemsel kargaşalara uygun karakterdedir. Stone meselesi onu şaşkına çevirmiştir. Bu, bir Amerikalının yabancı topraklarda kaçırıldığı ilk olaydır. ABD hükûmetinin fidye ödemesi konusunda kesin bir politikası yoktur. Adee'nin ansiklopedik hafızasında özenle saklanan en yakın

¹²⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 26-27.

¹²⁷ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 78.

¹²⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 27.

¹²⁹ Joshua Zeitz, *Lincoln's Boys: John Hay, John Nicolay and the War for Lincoln's Image* (New York: Penguin Group, 2014), 2.

¹³⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 28.

tarihsel emsallerin tümü, Amerikan denizcilerinin açık denizlerde yakalanması ve köleleştirilmesini içeriyordur.¹³¹

Amerikan kolonilerinin 1774'te İngiliz hükûmetine karşı ayaklanmaları ve Amerikan Devrimi'nden sonra, Amerikan ticaret gemilerinin durumunda hızlı değişim olmuştur. Britanya hükûmeti Akdeniz'e giden Amerikan gemileri üzerindeki himayesini kaldırmış ve bunları kendi hallerine bırakmıştır. Avrupa gemileri için sorun teşkil eden, Berberî Korsanlarının hedefi olmaya başlamışlardır. Kuzey Afrika Ocakları'na Avrupalılar uzun zaman önce "Berberî Korsanları" adını vermişlerdir.¹³² 1784 yılının sonlarına doğru, Kaptan James Erving'in idaresindeki "Betsey" adlı bir Amerikan yelkenli Faslı korsanlar tarafından yakalanmış ve Tanca'ya götürülmüştür.¹³³ Geminin tayfası esir alınmış ve altı ay tutulduktan sonra 30.000 dolar karşılığında salıverilmiştir.¹³⁴

Diğer korsanlar baskınlarına devam etmiştir. Cezayirliler 119 Amerikan vatandaşını yakalamıştır. Onları kurtarmak için fon yoktur çünkü yeni cumhuriyet zaten Avrupa bankalarına borçludur. Tutsakları kurtarmak için gönderecek bir filo bile olmamıştır. O dönemin Dışişleri Bakanı Fransız rahiplerin mahkumları makul şartlarda geri satın alabilecekleri umuduyla kayıtsızlık numarası yapmaya karar vermiştir. Köleler 1796'da ABD'nin gönderdiği son müzakereci şair aynı zamanda Cezayir ABD konsolosu Joel Barlow'a (1754-1812) kadar on yıldan fazla bir süre tutulmuştur. Ancak o zamana kadar rehinelerin üçte biri ölmüş ve ABD neredeyse bir milyon dolarlık bir fidye ödemek zorunda kalmıştır.¹³⁵

Amerika'nın Berberi Müslümanlarına yönelik şikayetleri, ABD ile Trablus arasındaki anlaşma müzakerelerinin durmasının ardından 19. Yüzyılın başında zirveye ulaşmıştır. Trabluslular ABD konsolosluğundaki bayrak direğini yıkmasının ardından Amerikalılar limanlarını kapatmak için savaş gemileri göndermişlerdir. Bunlardan biri olan Philadelphia firkateyni karaya oturmuştur. Trabluslular geminin içindeki mürettebatı rehine olarak almıştır. Trablusgarp'taki bu karışıklık Amerika'nın, devrimden sonraki ilk dış savaşıdır. Bu olay,

¹³¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 28-29.

¹³² Akdes Nimet Kurat, "Berberi Ocakları ile Amerikan Birleşik Devletleri Münasebetleri (1774-1816)" *Tarih Araştırmaları Dergisi* 2/2 (1964), 175.

¹³³ Kurat, "Berberi Ocakları ile Amerikan Birleşik Devletleri Münasebetleri (1774-1816)", 178.

¹³⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 29.

¹³⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 29.

Philadelphia'nın mürettebatının serbest bırakılması için 60.000 dolar ödenmesi gerekse bile yeni ulusun ilk zaferi olarak anılmıştır.¹³⁶

Önceki örneklerine bakıldığında Bayan Stone'u canlı olarak kurtarmayı umuyorlarsa, kesinlikle bir fidye vermeleri gerekmektedir. Amerikan Board'un parayı ödeme konusundaki isteksizliğinin "kasıtlı bir ölüm cezası" olduğunu düşünen Adee, Başkanın konuyla ilgili görüşünü sormuştur. 2 Ekim'de Roosevelt ona bir mektup göndermiştir. "Sevgili Bay Adee" diye başlayan mektup şöyle devam etmiştir: "Tabii ki, Bayan Stone'u kurtarmaya çalışmak için yapılabilecek her şey yapılmalıdır. Fakat hükûmetin de fidye için paranın ödenmesini garanti edecek hiçbir gücü yoktur. Görebildiğim kadarıyla, yapılabilecek tek şey, Osmanlı veya Bulgar hükûmetinin ödeme yapmasının imkânsız olması halinde, misyonerleri ödeme yapmaları için mümkün olduğunca güçlü bir şekilde teşvik etmektir. O topraklarda seyahat eden misyonerler, Amerikan hükûmetinin haydutlar tarafından yakalanan herhangi birinin fidyesini ödeme yetkisi olmadığını bilmelidir ve bilmemek mazur görülemez. Yapabileceğimiz tek şey, yaptığımız şeydir."¹³⁷

Daha sert bir notta Başkan şunları eklemiştir: "Kendi inancımın bir ifadesi olarak, o ülkelere misyoner olarak gitmenin kadınlara göre olmadığını söyleyebilirim. Çok az şey yaparlar. Kadınlar hakkında erkekler için düşündüklerimizi düşünmek imkansızdır. Bir erkek, misyoner olarak yurtdışına çıkarsa uygun anlarda risk alır. Bir askerin vurulmasından daha normal bir durum yoktur. Ama kadınlarla ilgili bu standardı benimsemek mümkün değildir. Bu nedenle, kadınların Bayan Stone'un başına gelen gibi tehlikelerle karşılaşmaya müsait oldukları yerlere gitmemeleri gerektiği konusunda görüşüm çok nettir."¹³⁸

Amerikan basını, ilk başta Başkan McKinley suikastının gölgesinde kalan Bayan Stone'un kaçırılması olayıyla fazla ilgilenmemiştir. Eylül ayı sonlarında, Amerikan gazeteleri Bayan Stone'un hikayesini yazmaya başlamıştır. New York World ve New York Journal gibi gazeteler haberler yayınlamaya başlamıştır. Misyoner bir kadını olası bir cinsel sömürüye ve ölüme terk etmek Başkan için siyasi olarak akıllıca değildir. Adee, Roosevelt'in ifadelerini İstanbul'daki Leishman'a iletmiştir. ABD halkının Bayan Stone'un kaçırılması karşısında

¹³⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 29-30.

¹³⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 30.

¹³⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 30-31.

dehşete kapıldığını yazmıştır. Osmanlı hükûmeti üzerindeki baskının arttırılması gerektiğine değinmiştir.¹³⁹

İstanbul’da Leishman, Eski Başkan McKinley’in anma törenlerinin planlanmasıyla uğraşsa da Bayan Stone adına sessizce çalışmıştır. Ancak Leishman’ın, tedavi olmak için Avrupa’ya gitmesi gerekmiştir.¹⁴⁰ Bu sebeple Leishman, yerini daha önce John Hay’in özel sekreteri olan Spencer Fayette Eddy’e (1873-1939) bırakmıştır. İstanbul Amerikan Elçiliğinde maslahatgüzar olarak yerini almıştır.¹⁴¹

Bayan Stone ve Katerina için zaman daralıyordur. Fidyе mektubunda belirtilen şartlara göre, rehineler 8 Ekim’de idam edileceklerdir. Sadece üç gün kala, Amerikan Board’dan ilgili kişiler, Başkan Theodore Roosevelt ile görüşmek için Washington DC’ye gelmiştir. Başkan, misyonerlerle ilgilenmek için iki saat ayırmıştır, ancak onlara verdiği mesaj kısa ve öz dür. Fidyе ödemek için kamu parasını kullanmak, bir Kongre kararı ile izin verilmedikçe yasa dışıdır.¹⁴² Amerikan hükûmeti haydutlarla herhangi bir şekilde anlaşmayı reddetmiştir. Haydutların Bulgar asıllı oldukları belirlenince Başkan Roosevelt Bulgar hükûmetine sinirlenerek aksi ispatlanana kadar Bulgaristan’ı sorumlu tutacağını söylemiştir.¹⁴³

Bayan Stone’un arkadaşları, kardeşi Charles ve Amerikan Board’un sesi olan Christian Herald (Hıristiyan Habercisi) ve Life and Light Magazine’in (Hayat ve Işık Dergisi) çalışanlarından oluşan bir grup, onun serbest bırakılması için gereken para toplamak üzere ülke çapında bir kampanyası başlatmıştır. Londra merkezli aynı adı taşıyan gazetenin bir uyarlaması olan American Herald, 1878’de New York’ta kurulmuştur.¹⁴⁴ Life and Light kadın kurullarının bağış toplama koludur. Yerel şubelerle iletişime geçerek bağışları belgeler, kadın ve çocuk yardımcılarıyla iletişim kurar ve yurt dışındaki misyonerlerle irtibat sağlamaktadır.¹⁴⁵ Bunun gibi bir kampanyanın tanıtımı için basın kanalları kullanılıyordur. Şimdi, daha fazla gazeteci gizli bilgiler için Dışişleri Bakanlığı’nı

¹³⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 32.

¹⁴⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 33.

¹⁴¹ *Men and Women of America: A Biographical Dictionary of Contemporaries* (New York City: L.R. Hamersly and Company, 1910), “Eddy, Spencer Fayette”, 552.

¹⁴² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 33.

¹⁴³ Marder, *Stewards of the Land*, 32.

¹⁴⁴ Randall Balmer, *Encyclopedia of Evangelicalism* (Waco: Baylor University Press, 2004), 164.

¹⁴⁵ Christina Mayer, Adelina Arredondo (ed.), *Woman, Power Relations and Education in a Transnational World* (Cham: Palgrave Macmillan, 2020), 112-113.

arayacak ve bu durum müzakereleri engelleyecektir. Misyonerler Başkanın ofisinden elleri boş bir şekilde dönmüşlerdir.¹⁴⁶

Adee, 5 Ekim'de Hay'e gönderdiği bir telgrafta, Çanakkale Boğazı üzerinden bir savaş gemisi veya gemileri gönderme olasılığını ilk kez gündeme getirmiştir.¹⁴⁷ Roosevelt, kariyerini donanmayı yeniden inşa etmeye bağlamıştır. Osmanlı'nın başkenti, Avrupa ile Asya arasında böylesine stratejik bir konuma sahip olduğundan, Çanakkale ve İstanbul Boğazları üzerinden seyahat uluslararası hukuka tabi tutulmuştur. Özellikle, barış zamanında savaş gemilerinin geçişi yasaktır. ABD herhangi bir antlaşmayı imzalamamış ve teknik olarak bir anlaşmaya bağlı olmamasına rağmen, düşmanca bir niyetle boğazlara girerse bu durum Türkleri olduğu kadar Avrupalıları da alarma geçirecektir. Bu durumlara bakıldığında Bayan Stone'un kaçırılmasında Türklerin herhangi bir rolünün olması gittikçe daha az olası görünmektedir.¹⁴⁸

Adee, Dışişleri Bakanlığı'nın diplomatik çareleri tüketene kadar savaş gemilerini göndermekten kaçınması gerektiğini düşünmüştür. Cumhurbaşkanına, bir sonraki adımın Bulgaristan'a bir çağrı olduğunu bildirmiştir. Bu sırada İstanbul Başkonsolosu Dickinson, Sofya'ya gitmiştir.¹⁴⁹

2.3 Kaçıranların Kimliği

Bayan Stone'un kaçırılmasında öne çıkan isim Yane Sandanski (1872-1915)'dir. Onun ve kurmuş olduğu çete üyelerinden Hristo Çernopee (1868-1915), Sava Mihailov (1877-1905) ve Krustyu Asenov (1877-1903)'un isimleri sıklıkla görülmektedir. Boris Sarafov (1872-1907) da bu kaçırma olayının içinde yer almıştır.

2.3.1 Boris Petrov Sarafov

12 Temmuz 1872 tarihinde Selanik Vilayeti'ne bağlı Nevrekop bölgesinde bulunan bugünkü Ilinden köyünde doğmuştur. Sofya Askeri Akademisi'nde askeri eğitimini tamamlamıştır. Ancak Bulgar ordusundaki görevini daha fazla devam ettirmeyip görevinden ayrılarak Yüksek Makedonya Komitesi'ne üye olmuştur. Bulgar ordusunda teğmen olarak görevlendirilmiştir. 1895'te Makedonya'nın Melnik bölgesinde Osmanlı kuvvetlerine karşı bir baskın düzenlemiştir. 1899'da

¹⁴⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 33-34.

¹⁴⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 34.

¹⁴⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 34.

¹⁴⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 35.

Yüksek Makedonya Komitesi (Supreme Macedonian-Adrianople Committee) başkanlığına seçilmiştir.¹⁵⁰

Yüksek Makedonya Komitesi'ne üye olduktan sonra Sarafov komite içerisinde bir hayli aktif görevlerde bulunmuştur. Komite faaliyetlerine devam eden Sarafov bazen de komitenin amaçları dışında eylemler gerçekleştirmiştir. Bulgar komiteleri arasında Sarafov'un giderek güçlenmesi diğer komiteci liderler ile arasında birtakım anlaşmazlıkları da beraberinde getirmiştir. Bu anlaşmazlıklardan en önemlisi Sandanski ile olan sorundur. 30 Aralık 1907 tarihli bir vesikadan anlaşıldığı üzere Sarafov ve Sandanski arasındaki sorun 1901'de Amerikalı misyoner Bayan Stone'un kaçırılması ile başlamıştır.¹⁵¹

2.3.2 Yane Ivanov Sandanski

28 Mayıs 1872 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Kresna yakınlarındaki Vlahi köyünde doğmuştur. Sandanski ailesinin üçüncü ve son çocuğudur. Sandanski'nin çocukluğu hakkında çok az şey bilinmektedir.¹⁵² Babası Ivan, Kresna-Razlog Ayaklanması'na bayraktar olarak katılmıştır.¹⁵³ Ayaklanma sonrasında ailesi 1879'da onun ilk eğitimini aldığı Bulgaristan'ın Dupnitsa kentine taşınmıştır.¹⁵⁴

Yoksulluk, Sandanski'yi sadece iki yıllık ilköğretim sonrası okulu bırakmaya zorlamış ve bir kunduracıya çırak olarak verilmiştir. 1892'de, her Bulgar çocuğunun hayatında zorunlu olan iki yıllık askerlik hizmetine çağrılmıştır. İki yılını Köstendil'de bulunan On Üçüncü Alay'da geçirmiş; 1894'te onbaşı rütbesiyle terhis olmuştur. Sandanski'nin askeri eğitimini kendi hayatına geçirmesi çok uzun sürmemiştir. Bulgar Prensliği'ndeki büyük kasabaların çoğu, nüfusları arasında oldukça fazla sayıda Makedonyalıya sahipti ve tüm Bulgarlar Berlin Antlaşması'nın adaletsizliği konusunda hem fikirdi. 1895 baharında, bu kamu endişesi, Sofya'da ve başka şehirlerde şubeleri olan bir Makedon Komitesinin kurulmasına yol açtı ve yaz boyunca birçok faaliyet düzenlenmiştir. Türkleri taciz etmek ve nihai bir ayaklanmaya zemin hazırlamak için Makedonya'ya geçmişlerdir. Eylem, Makedonya'daki huzursuzlukların Prens Ferdinand'ın

¹⁵⁰ Wojciech Roszkowski, Jan Kofman (ed.), *Biographical Dictionary of Central and Eastern Europe in the Twentieth Century*, (New York: M.E. Sharpe, 2008), 884.

¹⁵¹ Hakan Tan, *Makedonya'da Bulgar Komite Faaliyetleri ve Boris Sarafov*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 55.

¹⁵² MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 2.

¹⁵³ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 23.

¹⁵⁴ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 25.

uluslararası alanda tanınmasını sağlamak ve Osmanlı Devleti ile diğer büyük ülkeleri içeren siyasi hedefleri gerçekleştirmek için aracı olarak Bulgar hükûmeti ve Prens Ferdinand'dan geçici onay ve hatta teşvikini almıştır. Dupnitsa'da bu gelişmeler büyük heyecan yaratmış; şehirlerde ve hatta köylerde bile komiteler kurulmuştur. Her türden insan haydut, eşkıya vb. çeteye katılmak için akın etmiştir. Sandanski, on iki subay ve kıdemli bir haydutla Skrizhovo köyünden Stoyo diye bir haydut komutasındaki yaklaşık 200 adamdan oluşan büyük bir çeteye katılmıştır.¹⁵⁵

Stoyo gibi haydutlar, girilecek alanlar hakkındaki derin bilgileri nedeniyle çeteye dahil edilmiş, ancak diğer açılardan, yarardan ziyade bir yükümlülük olduklarını kanıtlamışlardır. Çünkü Komite'nin barışçıl emirlerine karşı gelerek eşkıyalığa dönmüşlerdir. Stoyo'nun çetesinin, resmi olarak, hedefi hem Rila hem de Pirin'in güneyinde bulunan Serres bölgesi olduğu için Serres çetesi olarak adlandırılmıştır. Çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu Dospat köyünü yaktıktan sonra, çete dağılmıştır.¹⁵⁶

1896 sonbaharından bu yana Gotse Delchev (1872-1903), örgütün Sofya'daki temsilcisi olarak hareket etmiştir. Yüksek Komite ve Prenslikteki diğer muhtemel müttefiklerle irtibat kurmuş ve çoğu Makedonya'ya giderken Dupnitsa'dan geçen silah ve diğer malzemelerin satın alınması ve taşınması için düzenlemeler yapmıştır.¹⁵⁷

Sandanski daha sonra kasabadaki Makedon Komitesi'nin yeniden örgütlenmesine yardım etmiş ve Komite Başkanı olmuştur.¹⁵⁸ 8 kişiden oluşan küçük bir çete toplamış ve örgütün kongreleri biter bitmez Dupnitsa'ya dönmüştür.¹⁵⁹ Maddi bir gelirleri olmadığı için silah satın almaları alamamışlar bunun üzerine Sandanski, fidye için birini kaçırma fikrine sıcak bakmaya başlamıştır. Ne halk arasında yapılan tahsilatlar ne de yasadışı eylemler gereken miktarda para üretmediği için, Delchev, Sandanski ve Çernopeevev gibi örgütün önde gelen birkaç üyesi, mali durumu görüşmek üzere 1901 yazında Köstendil'de bir araya gelmiştir. Sandanski, Prens'in parasını Prens'e karşı kullanmanın uygun olduğu gerekçesiyle Prens Ferdinand'ın kendisini kaçırmayı önermiştir. Ancak

---

¹⁵⁵ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 29.

¹⁵⁶ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 30.

¹⁵⁷ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 43-44.

¹⁵⁸ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 45.

¹⁵⁹ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 62.

Delchev, bu kadar büyük bir olaya karşı çıkmıştır. Ancak kim kaçırılsa kaçırılsın, Türk topraklarında yapılmasının daha iyi olacağına karar verilmiştir.¹⁶⁰

Bu sırada Yane ve Hristo Çernopeeov uzun yıllar sürecektir bir ortaklık içinde birlikte çalışmaya başlamışlardır. Ayrıca Sandanski iki önemli isim olan Sava Mihailov ve Krusty Asenov ile de görüşmüştür.¹⁶¹

2.3.3 Diğerleri

Hristo Çernopeeov'un gerçek adı Chernyu Peev'dir. Makedon hareketine katıldığında Çernopeeov adına dönüşmüştür. Kuzey Bulgaristan'da Plevne yakınlarındaki Dermantsi adlı bir köyde 16 Temmuz 1968'de doğmuştur. İlköğrenimini Plevne'de tamamlamıştır. Daha sonra önce Plevne Alayı'nda, ardından Lom Alayı'nda asker olmuş ve on yıl kadar orduda kalmıştır. 1985'te çeteye katılmak için ordudan istifa etmek istediği sırada Makedonya'dan dönüşünde kısa bir süre Lom Alayı'na katılan Boris Sarafov ile tanışmıştır. Sarafov'dan Makedon hareketi hakkında birçok şey öğrenmiş ve Sarafov'un kışkırtması üzerine, görevi Makedon Komitesi için silah ve malzeme toplamak olan bir er ve astsubay çetesi oluşturmuştur. Ağustos 1899'da başçavuş rütbesiyle ordudan ayrıldığında Çernopeeov, Sofya Komitesi'ne gönderilmek üzere Lom'dakilere oldukça fazla silah vermiştir. Sarafov'un Yüksek Komite'ye başkanlık ettiği dönemde, Çernopeeov İç Örgüt liderleriyle bir araya gelmiş ve karısını ve çocuklarını terk ederek Makedonya'ya gitmiştir. Vardar bölgesindeki köyleri gezerek köylülere talimat verip organize etmiştir. Daha sonra Çernopeeov bir zamanlar akıl hocası Sarafov ile ilişkilerini kesmiş ve kendisini Delchev'in hizmetine sunmuştur. 1901'de Sandanski ile tanışmıştır.¹⁶²

Çernopeeov kaba, eğitimsiz ve huysuz bir kişiliğe sahiptir. Ancak grubu büyük ölçüde öğretmenlerden ve gençlerden oluşan Sandanski'nin askeri uzmanlığına ihtiyacı vardır. 1901 yazının sonlarında, Sandanski ve on dört takipçisi Tonchev'den kaçmıştır. Ancak silah ihtiyaçları vardı ve bunun için paraya ihtiyaçları vardır.¹⁶³

Sava Mihailov 25 Aralık 1877'de Gevgeli yakınlarındaki Machukovo köyünde doğmuştur. İstanbul ve Selanik'teki liselerde eğitim görmüştür. Mezun olduktan sonra örgüte katıldığı Kavardarski'ye öğretmen olarak atanmıştır. Daha

¹⁶⁰ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 67-68.

¹⁶¹ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 68-69.

¹⁶² MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 68.

¹⁶³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 116.

sonra, Tikveş, Negotin, Gevgeli ve Yukaru Cuma da dahil olmak üzere birçok yerde öğretmenlik yapmıştır. Örgüt'ün bölge komitesinin lideri olmuştur. Delchev tarafından İç Örgüt'ün topraklarını olası saldırılara karşı savunma görevi verilmiştir. 1901'de Sandanski ile tanışmıştır.¹⁶⁴

Ayı lakaplı Krustyu Asenov Bulgar edebiyatındaki ünlü şairlerden Hadzhi Dimitar'ın (1840-1868) yeğenidir. Sofya Üniversitesine kaydolmuş fakat eğitimini tamamlamadan, Delchev tarafından Mihailov'un yanına gönderilmiş; Leshko köyüne öğretmen olarak atanmıştır. Burada Sandanski ile tanışmıştır.¹⁶⁵

2.4 Kaçırılmasında IMRO'nun Rolü

Komiteciler bölgede faaliyet gösteren Amerikalı misyonerleri kendi çıkarları için kullanmışlardır. Hem fidye talep etmek hem de Osmanlı Devleti'ni siyasi açıdan zor durumda bırakmak amacıyla misyonerleri kaçırmışlardır.¹⁶⁶ Kaçıranların mensubu olduğu bu örgüt, Bayan Stone'un kaçırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Çünkü kuruluş amacına yönelik yapacakları eylemler için gerekli paraya sahip değildir.

2.4.1 IMRO'nun Kuruluşu

İç Makedonya Devrimci Teşkilatı (Internal Macedonian Revolutionary Organization) (IMRO) veya kısa adıyla İç Örgüt (Internal Organization) (IO) 1893'te Türklere karşı direniş hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Sonunda mahkeme ve askerlerin desteği ile başlı başına bir yönetim kuruluşuna dönüşmüştür. Makedon köylüleri tarafından desteklenmiştir.¹⁶⁷ Kurulduğu ilk günden beri şiddet içeren bir topluluk olmuştur. Asıl kuruluş amacı Makedonları, Osmanlı İmparatorluğuna karşı silahlandırmaktır.¹⁶⁸

1895'te Bulgaristan Prensi Ferdinand Sofya'da Dış Örgüt olarak da bilinen Yüksek Makedonya-Edirne Komitesi'nin (Supreme Macedonian-Adrianople Committee) (SMAC) kurulmasına yardım etmiştir. Bu grup IMRO'dan farklı bir gruptu fakat bazı zamanlarda beraber organizasyonlar yürütmüşlerdir. Prens

¹⁶⁴ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 69.

¹⁶⁵ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 69.

¹⁶⁶ Şahin, "XIX. Yüzyılın Sonları ve XX.Yüzyılın Başlarında Makedonya'da ABD'nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler", 331.

¹⁶⁷ Victor Sinadinovski, *The Macedonian Resurrection: The Story of the Internal Macedonian Revolutionary Organization*, (USA: Create Space Independent Publishing Platform, 2017), 9.

¹⁶⁸ Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonian Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 24.

Ferdinand Makedonya'nın özerkliğini Büyük Bulgaristan'ın kurulması için bir başlangıcı olarak gördüğü için bu grubu kurmuştur.¹⁶⁹

İki örgüt, Türkleri Avrupa'dan uzaklaştırmak gibi aynı kısa vadeli hedefi paylaşıırken, bundan sonra ne olması gerektiği konusunda fikir birliğine varamamışlardır. Yüksek Komite, Makedonya'yı ilhak ederek "Büyük Bulgaristan" kurmak isterken IO ve Makedonya'da bulunan Bulgarlar özerk bir devlet istemiştir.¹⁷⁰ Sandanski ilk önce Yüksek Komiteye bağlı çalışsa da amacının Makedonya'nın özgürlüğü olmadığını anladığında IO ile yakınlaşmıştır.¹⁷¹ Bu konuda görüşünü şöyle belirtmiştir: "Biz özgür, özerk bir Makedonya istiyoruz. Siz ise Bulgaristan'ın kuruluşunda Makedonya'nın özgürlüğünü bir adım olarak görüyorsunuz."¹⁷²

Ayrıca taktik ve diğer hayati sorunlar konusunda da bölünmüşlerdir. Örneğin Yüksek Komite, Makedon sorununun uluslararası diplomasi yoluyla çözülmesi için çalışma eğilimindeydi. Bu nedenle İç Örgüt'ün devrimci faaliyetlerine ülkeyi kurtarmanın birincil aracı olarak değil, yalnızca kışkırtma aracı olarak bakmıştır.¹⁷³

2.4.2 IMRO'nun Faaliyetleri

Sarafov, iki grubu birleştirmeyi başarsa da 1901 baharında ittifak çökmüştür. Prens'in yakın arkadaşı General Ivan Tonchev, halefi IO'yu dize getirme sözü vermiştir. 1901 yazında, Bulgar müdavimleri isyancıları yakalamak için sınırdan Makedonya'ya geçmiştir.¹⁷⁴ İç Örgüt'ün Yüksek Komite'nin Prenslik'teki şubeleri ve destekçileri aracılığıyla toplayabileceği maddi yardıma ihtiyacı vardır. O zamana kadar Sofya'dan para ve silah temin edilen Makedonların yolları kesilmiştir.¹⁷⁵

Onlar da şansılarını adam kaçırma konusunda denemişlerdir. 1901 yazında yaptıkları toplantıda asıl sorunun silah almak için paralarının olmaması olduğunu konuşmuşlardır. Silahları olmadan saldırılarını önleyemezlerdi. Çernopeeve ve Sandanski önce Yukarı Cuma'nın birkaç mil güneyindeki Simitli köyünden zengin bir Osmanlı vatandaşını kaçırmayı düşünmüştür. Bu kişi, onlara yerel köylüler

¹⁶⁹ Sinadinovski, *The Macedonian Resurrection*, 49.

¹⁷⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 89.

¹⁷¹ Sinadinovski, *The Macedonian Resurrection*, 61.

¹⁷² Sinadinovski, *The Macedonian Resurrection*, 62-62.

¹⁷³ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 43.

¹⁷⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 89.

¹⁷⁵ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 43.

tarafından çok zengin olarak tavsiye edilmiştir, ancak adamın aslında o kadar da zengin olmadığı ortaya çıkmıştır.¹⁷⁶

Bu yüzden bir diğer isim olan Sandanski'nin konfederasyonlarından biri olan Sava Mihaylov ile her gece bir Makedon kafesinde tavla oynayan Osmanlı vatandaşı Süleyman Bey'e yönelmişlerdir. O da kahvehanenin sahibiyle tartıştığı için kaçırılacağı gece gelmemiştir. Sandanski ve Çernopeevev, evinde Süleyman Bey'e sürpriz bir saldırıyı düşünmüşler ancak bu planı uygulamaya koyma şansı bulamadan, kaçırılması planlanan kişi hastalanmıştır.¹⁷⁷

Pek çok girişimde bulunulmuş ve hepsi başarısız olmuştur. Ancak Sandanski vazgeçmemiştir. Yönünü Osmanlı İmparatorluğu'nda okullar, kolejler ve şapeller açmış olan Amerikan Protestan misyonerlerine çevirmiştir. Protestanlar özellikle Pirin'in eteklerindeki büyük bir köy olan Bansko'da aktiftir.¹⁷⁸

Üyelerinin çoğu Protestan'dır ve Sandanski'nin aklına onların yardımıyla Selanik'teki kıdemli misyoner Dr. House gibi bazı önemli Amerikalıların Bansko'ya çekilip kaçırılabilceğı gelmiştir. Yerel Protestanlardan başka bir Amerikalı misyoner, Bayan Stone'un yakın bir zamanda Bansko'da olacağını öğrenmiştir. Bayan Stone'un Dr. House'un yerini alacak kadar önemli bir kişi olduğuna karar vermiştir. Çernopeevev bu değışikliğı memnuniyetle karşıladığını şu sözlerle ifade etmiştir: "Dr. House her zaman köylülerin dostu olmuştı. Bayan Stone'a pek aldırış etmedim." Bütün araştırmalar yaklaşık iki hafta sürmüş ve bu süre zarfında Nikola Dechev'in (1880-1903) geçici komutasındaki çete ormanda beklemiştir.¹⁷⁹ Görünüşe göre Bansko Kilisesi'nden bazı üyeler Bayan Stone'un kaçırılacağını bilmektedir.¹⁸⁰

Bayan Stone'un Selanik'e dönüşte seyahat edeceğı yola yerleşmişlerdir. Seçtikleri yer herhangi bir Bulgar yerleşiminden kilometrelerce uzaktadır. Bansko'dan Yukarı Cuma'ya giden yolun Rila'yı Pirin'den ayıran dereyi izlediğı yoğun ağaçlıklı dar bir vadidir. Burada Sandanski ve Prenslikten dört arkadaşıyla gelen Asenov da aralarına katılmıştır. Ve sayısı on üç olan Protestan

¹⁷⁶ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 69-70.

¹⁷⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 117.

¹⁷⁸ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 69-70.

¹⁷⁹ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 71-72.

¹⁸⁰ Mojzes, "Congretional/Methodist Church in Macedonia", 50.

süvari birliği, 3 Eylül 1901 öğleden sonra her şeyden habersiz olan Bayan Stone'u kaçırmıştır.¹⁸¹

Bayan Stone'u kaçırmanın amaçlarını şöyle sıralayabiliriz: 1. Makedonya Komitesinin silah ve mühimmat için paraya olan ihtiyacı 2. Makedonya'nın Osmanlı yönetiminden kurtulmasını sağlamak amacıyla Amerikan misyonerlerini korkutup kendileriyle iş birliğine zorlamak 3. Avrupa'nın dikkatini Makedon eyaletine çekmek 4. Türk topraklarındayken bir Amerikan vatandaşını kaçırarak Osmanlı ile ABD arasındaki ilişkileri bozup Türklere karşı kıskırtmak ve böylece ABD hükûmetini meseleye dahil etmek.¹⁸²

Bayan Stone'un kaçırmanın asıl amacı IMRO'nun terör organizasyonlarını finanse etmektir.¹⁸³

2.4.3 IMRO İçin Sofya'nın Önemi

Dickinson Bulgaristan'ın başkenti Sofya'ya ulaştığında, şehir yabancı gazetecilerle doludur. Amerikan halkı başkanları için tuttukları yası bitirmiş; başkanın suikastçısının tek başına hareket ettiği görülmüştür. Basın artık Bayan Stone'un olayına yönelmiştir. Pulitzer's World kendilerine gönderilecek bilgi içerikli telgraflar için büyük bir meblağ ödemeye hazır olduğunu duyurmuştur. Hearst'ün New York Journal'ı Sofya'ya kendi adamını göndermiştir. O da bilgi karşılığında para ödemeye hazırdır. Paris Le Figaro da muhabirlerini göndermiştir. Başkonsolos, bu hararetle ilginin kariyeri için tehlike yarattığını düşünerek görüşme taleplerini reddetmiştir.¹⁸⁴

Sofya, Avrupa'nın ışıltılı başkentlerinden biri değildir. Gelişmekte olan bir şehirdir. Kasabanın Doğu tarzı silinmiş ve parça parça Batı tarzı binalar ile değiştirilmiştir.¹⁸⁵ 1878'de Bulgaristan'ın özerk bir prenslik haline gelmesinden sonra şehrin düzeni, yeni caddelerin açılması, eski sokakların genişletilmesi gibi değişiklikler yaşanmıştır.¹⁸⁶ Fransız tarzında bir kraliyet sarayı bulunmaktadır. Çevresindeki alan parke taşı ve tuğla ile kaplanmıştır. Sofya, etkileyici bir tramvay sistemine, kamu binalarını ve birçok evi aydınlatan elektrige sahiptir.¹⁸⁷

¹⁸¹ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 74.

¹⁸² Curtis, *The Turk and His Lost Provinces*, 239-240.

¹⁸³ Nevila Phumi, *Of Women, Faith and Nation: American Protestantism and the Kyrias School for Girls, Albania*, (Michigan: University of Michigan, Doktora Tezi, 2016), 21.

¹⁸⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 43-44.

¹⁸⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 46.

¹⁸⁶ İlhan Şahin, "Sofya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2009), 37/347.

¹⁸⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 46.

Sofya aynı zamanda bir il merkezidir. Sofya’da görev yapan kadılar, sancağa bağlı diğer illerin kadılarına göre derece bakımından daha üst seviyede sayılmıştır. Aynı zamanda bir metropolitlik merkezi olan Sofya, 18. Yüzyılın sonuna kadar Osmanlı Devleti’nin sadece Rumeli eyaletinin değil Avrupa’nın merkezi olarak da öne çıkmıştır.¹⁸⁸ Sofya’nın Amerikan havasına sahip olması bir tesadüf değildir. Siyasi liderlerin neredeyse tamamı İstanbul’daki misyoner okulu olan Robert Kolej’de eğitim görmüştür.¹⁸⁹

19. Yüzyılın ortalarındaki Kırım savaşından oldukça etkilenen Sofya, 1864’te sınırları itibariyle hemen hemen bugünkü Bulgaristan’ı içine alacak şekilde teşkil edilen ve merkezi Rusçuk olan Tuna vilâyetinin bir sancak merkezi haline getirilmiştir. Şehir ve civarı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında Ruslar’ın işgal ettiği Tuna ve Dobruca tarafından gelen Müslüman muhacirlerin akınına uğramıştır. Bu bağlamda 23 Eylül 1877 tarihi itibariyle Tuna yönünden gelen 40.000’den fazla muhacir Sofya ve civarına yerleştirilmiştir. Muhacirlerin Sofya’da yığılması üzerine Ruslar şehri kuşatmıştır. Bu yüzden Sofya halkı ve muhacirlerin önemli bir kısmı şehri terk etmek zorunda kalmıştır. Türk nüfusunun şehri terk etmesinden sonra Rus kuvvetlerinin işgaline uğrayan Sofya 1879’da Bulgar Prensiği’nin başkenti olmuştur.¹⁹⁰

Bulgaristan’ın ilk prens vekili Alexander von Battenberg’in (1857-1893) tahttan çekilmesinden sonra, Ferdinand, Temmuz 1887’de Bulgar parlamentosu tarafından Bulgaristan prensi seçilmiştir. Ferdinand’ın saltanatı, iç politikaya sürekli ve kararlı müdahalenin yanı sıra, ülkenin dış politikasının güçlü bir yönüdür. Ferdinand, liberal anayasayı takip ederken aynı anda muazzam gücü kendi elinde toplayarak yavaş yavaş ülkeyi nasıl yöneteceğini anlamıştır. Bulgar kültürünün, biliminin ve eğitiminin gelişmesine katkıda bulundu ve ayrıca Bulgar ordusuna ve yeniden silahlanmasına özel önem vermiştir.¹⁹¹

Rusya, her zamanki gibi, Bulgar tahtının arkasındaki güç olmuştur. Amerikan tarzı bir demokrasi ile Rusya’ya bağımlı bir devlet olan Bulgaristan’da iş yapmak için diplomatın tüm incelikleri ile siyaseti bilmesi gerekiyordur. Bir iş adamı olarak ne kadar iyi olsa da Dickinson’un siyasi bilgisi yoktur. Diplomasinin

---

¹⁸⁸ Şahin, “Sofya”, 37/345.

¹⁸⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 46.

¹⁹⁰ Şahin, “Sofya”, 37/345.

¹⁹¹ Stefan Marinov Minkov, “Ferdinand, Tsar of Bulgaria” *International Encyclopedia of the First World War* (Erişim 2 Ağustos 2022).

evrensel dili olan Fransızca'yı da bilmemektedir. Yine de Dışışleri Bakanlığını kendisini bakan olarak değışle de en azından ABD diplomatik ajanı olarak Sofya'daki alt bir konuma atamaya ikna etmeyi başarmıştır. 1901 yazında, Başkan McKinley, Ferdinand'a Dickinson'ı önerdiği mektubu imzalamıştır. Prens Ferdinand ve bakanları, Bay Dickinson'ın İstanbul'da konsolos olarak kalmayı teklif etmesinden rahatsızdır. Her iki görevi de bir kişinin elinde tutması uygun gelmemiştir.¹⁹²

Ağustos ayı başlarında Dickinson, Dışışleri Bakanlığı'na yazdığı bir mektupta hayal kırıklığını dile getirmiştir. Amerikalıları Bulgaristan'dan uzak tutmak için çalışıldığını yazmıştır. Dışışleri Bakanlığı Dickinson'ı geri çekse de bu durum Bayan Stone olayına kadar sürmüştür. Charles Dickinson, Ellen Stone ile bire bir tanışmıştır. Kaçırılmasından önceki yıl içinde meydana gelmesi dışında, bu karşılaşmanın detayları bilinmemektedir.¹⁹³

Dickinson, 4 Ekim Cuma günü Bulgaristan'ın başkentine geldiğinde, sadece belirsiz bir diplomatik ajan unvanını taşıyordu. Fidyeye ile alakalı pazarlık yapmak için resmi bir yetkisi yoktur. Dışışleri Bakanlığı'ndan aldığı talimatlar ihtiyatlıdır. Kendisini veya hükümetini herhangi bir sıkıntıya sokmadan sessizce gözlem yapmalıdır.¹⁹⁴

Dışışleri Bakanlığı'nın verdiği bilgiye göre, Makedon devrimci örgütünün operasyon merkezi Sofya'dır.¹⁹⁵

2.5 Serbest Bırakılması İçin Yapılan Çalışmalar

Evanjelistler, bölgede Osmanlı hükümeti ile Bulgarların gerginliğinin farkındalar ve teoride tarafsızlardır. Politikadan uzak durduklarını ve işlerinin ruhları kurtuluşa erdirmek olduğunu söylediler de bazıları Makedon komitesini küçümseyici söylemlerde bulunmuştur. Rahip John Baird, onları sosyalist ve anarşist olarak nitelendirmiştir.¹⁹⁶

Dickinson, Rahip Baird'i, kaçırma hakkında ne yapabileceğini öğrenmek için Bansko'ya göndermiştir. Başkonsolos daha sonra İngiliz maslahatgözarları James McGregor'u aramıştır. 1879'dan beri İngilizler, Sofya'daki Amerikan meseleleri ile ilgilenmişlerdir. McGregor, sessizce Bayan Stone hakkında istihbarat

¹⁹² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 47-48.

¹⁹³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 48.

¹⁹⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 48.

¹⁹⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 49.

¹⁹⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 50.

toplamıştır. Sofia Evening Post'un (Sofya Akşam Gazetesi) "Türk asker kaçakları" hikayesine yer verdiğinden beri şüphelendiği Bulgaristan Dışişleri Bakanı Stoyan Danev (1858-1949) ile görüşmüştür. Danev, McGregor'a asıl şüphelinin Boris Sarafov olduğunu ve Makedon gizli komitesi ile ilişkisi olduğunu söylemiştir. İddiasına göre Sarafov pasaport başvurusunda bulunmuş ve yakında İngiltere'ye gitmek niyetindeymiş. Bunu üzerine McGregor, Sarafov'un tutuklanmasını istemişse de Danev, belirli bir suçlama olmaksızın bunu yapmayı reddetmiştir.¹⁹⁷

Daha sonra Dickinson kendisi dışişleri bakanıyla görüşmek istemiş, ancak Danev bundan kaçınmıştır. Dickinson bakanın adresini bulmuş ve doğrudan evine gitmiştir. İlk başta geri çevrilmiş, ancak ısrarları sonucu Danev, görüşmeyi kabul etmiştir. Dickinson, yetkileri oldukça sınırlı olsa da direk konuya girmiştir. Kaçırma, Boris Sarafov liderliğindeki gizli bir komitenin işi demidir. Sınıra yakın yaşayan bu örgütün bilinen tüm üyelerinin tutuklanmasını ve hapse atılmasını talep etmiştir.¹⁹⁸

Takvimler 8 Ekim'i gösterirken sessizlik hakimdir. Kaçıranlardan herhangi bir haber veya Bayan Stone'dan bir mektup yoktur. Dickinson, McGregor ve Bulgar siyasetçiler Sofia Evening Post'un satırlarını herhangi bir haber için taramışlardır. Sofia Evening Post editörü, bilgileri doğrudan Bayan Stone'u tutsak edenlerden alıyor gibidir. Örneğin, fidye miktarını içeren mektup Henry Haskell'e ulaşmadan önce yayınlamıştır. Ancak o gün Sofia Evening Post'ta kaçırılanlarla ilgili hiçbir haber yoktur.¹⁹⁹

Washington'da Roosevelt, Bay Dickinson'ın elini güçlendirmeye karar vermiştir. Başkan'ın isteği üzerine Adele, Dickinson'a bir yazı iletmiştir: "Bulgarların suç ortaklığına dair ortaya çıkan kanıtlar ışığında Başkan size, Bayan Stone'a bir zarar gelirse, Amerikan halkının sorumluluğunun ve tazminatın tereddütsüz bir şekilde tespit edilmesinden daha az bir şeyle tatmin olmayacağını ciddiyle Bulgar hükûmetine söylemenizi emrediyor." Adele'nin yazdığı son cümle, sözlü ikazdan ABD savaş gemilerinin Karadeniz'de görünmesine kadar geniş bir şekilde yorumlanabilecek kadar esnektir.²⁰⁰

Sofya'daki Osmanlı komiseri, Dickinson'a Bayan Stone'un Osmanlı sınırına yakın Rila Manastırı'na götürüldüğüne dair haberler iletmiştir. Rila uzun

¹⁹⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 50-51.

¹⁹⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 51.

¹⁹⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 52.

²⁰⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 52.

zamandır devrimciler için bir sığınak olmuştur. Sınırların yeniden çizilmesi onu Bulgar topraklarında ve Osmanlı birliklerinin ulaşamayacağı bir yerde bırakmıştır. Dickinson, bu istihbaratı, devriye gezen Bulgar İçişleri Bakanı ile paylaşmış fakat kadınların izine rastlanamamıştır.²⁰¹

Bu arada Bulgarlar, Başkan'ın telgrafının bir kopyasını almışlardır. ABD'nin Bulgaristan'ı suçlaması onları kızdırmıştır. Yeni kurulan cumhuriyetlerine yönelik herhangi bir iftira imasına karşı hassas olan ilk hükûmetin bakanları, bu durumu Amerikalıların, İngilizlerin ve Türklerin kendilerini gözden düşürmek için komplo kurduklarının kanıtı olarak kabul etmişlerdir.²⁰²

Danev bu telgrafa karşılık olarak şunları yazmıştır: “Eğer ABD hükûmeti ülkemizde böyle gizli bir komitenin var olduğunu ve bu komitenin bu iğrenç eylemin planlayıcısı olduğunu düşünmeye devam ediyorsa ben hemen sizden Mösyö Başkonsolos, sahip olduğunuz tüm delilleri ve bilgileri bana sunmanızı rica ediyorum” Dickinson, bu cevabı “Bence Bulgar hükûmeti durumun ciddiyetini sonunda tam olarak anlıyor.” diyerek yorumlamıştır.²⁰³

Samokov'daki Amerikan okulunda öğretmenlik yapan İngiliz Rahip, bir haberciden, Bayan Stone ve Katerina'nın bir önceki cumartesi günü, Osmanlı ve Bulgaristan sınırına kadar uzanan alçak ve sık ağaçlıklı bir dağ olan Gültepe'de köylüler tarafından görüldüğü haberini almıştır. Dickinson'a bu haberi yazıp Katerina'nın hamileliğinin çok ilerlemiş olmasına rağmen, kadınların iyi görüldüğünü bildirmiştir. Görünüşe göre grup sınırın her iki tarafındaki devriyelerin baskısını hissetmiştir.²⁰⁴

Mahkumların sözde görüldüğüne dair haberler Dickinson'ı heyecanlandırmıştır. Başkan Roosevelt'in karakterine uygun olacağını düşündüğü askeri bir kurtarma için planlar yapmaya başlamıştır. O, sırtın Türk tarafına bir Bulgar askeri müfrezesi göndermeyi ve grubu Bulgar makamları tarafından tutuklanacakları sınırın kuzeyine yönlendirmeyi planlamıştır. Danev'in teğmenine bu planı sunduğunda teğmen hem bu senaryoyu hem de Dickinson'ı tuhaf ve gülünç bulmuştur.²⁰⁵

---

²⁰¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 53.

²⁰² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 53.

²⁰³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 53-54.

²⁰⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 54.

²⁰⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 54.

Ancak Dickinson'ın, Osmanlı'nın askerî harekâtını içeren bir acil durum planı daha vardır. Sınır boyunca olası bir askeri faaliyet haberi, gergin olduğu İstanbul'daki genç Amerikalı maslahatgüzar Eddy'e ulaşmıştır. İletişim halinde olmamalarını Dickinson'ın heyetin ona hiçbir zaman iletişim kodunu vermemiş olmasına bağlamıştır. Bu yüzden Rusya'daki Amerikan büyükelçisi aracılığıyla şifreli mesajlar göndermek zorunda kalmış ve daha sonra bunları St. Petersburg'dan Washington'a iletmiştir. Dickinson, deneyimsiz gördüğü Eddy'yi döngüden çıkarmak için kodu almaktan kasıtlı olarak kaçınmış olabilir, böylece Dışişleri Bakanlığı'na doğrudan erişim sağlamış oldu.²⁰⁶

Eddy, Osmanlı atlarının Gültepe yamaçlarında dörtnala koşması fikrinden dolayı alarma geçmiştir. Washington'a böyle bir hareketin tutsakların anında ölümüne neden olabileceğine dair telgrafını çekmiştir.²⁰⁷

Sekreter Hay, elçileri arasındaki uyumu yeniden sağlamaya çalışmıştır. Dickinson'a, geri çekilme talimatı vermiştir. “Yönetim, askerlerin sınırın her iki tarafında haydutlara karşı hareket etmesini çok tehlikeli buluyor. Osmanlı maslahatgüzarı anlayışı ve mutabakatı olmadan bu yapılmamalıdır.” diye yazmıştır. Genç Eddy'ye, şimdiye kadarki eylemlerin tamamen onaylandığını ve Dickinson'a kurtarma çabalarını askıya almasının tavsiye edildiğini bildirmiştir. Fidyeye gelince, bir muhbirden komite'nin 25.000 lira almayı umduğunu ancak 2.000'e bile razı olacağına dair bilgi aldığını eklemiştir.²⁰⁸

Dışişleri Bakanlığı ilk kez fidye ödeme olasılığından resmen bahsetmiştir. Kaçıranların dolar üzerinden sekiz sente razı olmaları, hassas ve ikna edici bir müzakere gerektirecektir.²⁰⁹

Bayan Stone'un ailesinin çağrısı ülkeyi harekete geçirmiştir. Pazar Okulu çocukları kumbaralarını getirmişlerdir. Uluslararası finansal hizmetler ve iletişim şirketi Western Union, ülke çapındaki dindar ailelere telgraflar göndererek, bağış talep eden The Christian Herald'a yardım etmiştir. Altı saat içinde 2.000 dolar toplanmıştır. Washington DC'de, Çin İmparatoriçesi'nin elçisi, son kıtlık ve sel sırasında halkına yardım eden Amerikalılara majestelerinin minnettarlığını göstermek amacıyla 100 dolar vermiştir.²¹⁰

---

²⁰⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 55.

²⁰⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 55.

²⁰⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 55-56.

²⁰⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 56.

²¹⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 56.

Stone kardeşler 5 Ekim’de bağış kampanyasına başladığında, kaçırınların belirttiği fidye süresinin dolmasına sadece üç gün kalmıştır. 8 Ekim Salı sabahı, Amerikalı Hristiyanlar küçük bir servet olan 35.000 doları toplamayı başarmışlardır. Yine de bu meblağ talep edilen miktarın yalnızca üçte biridir. Yeterli zaman yoktur. Dışişleri Bakanlığı bankacıları, Bayan Stone’un ailesini ve Amerikan Board’u toplanan miktar konusunda sessiz kalmaları konusunda uyarmıştır. Son tarih geçtikten sonra bile fon büyümeye devam etmiştir.²¹¹ 26 Ekim’de grup, Bayan Stone’un fidyesi için şaşırtıcı bir şekilde 66.000 dolar toplamıştır.²¹² Miktarlar, telgraf hizmetleri tarafından Sofya da dahil olmak üzere her Avrupa başkentine gönderilmiştir. Evening Post sayıyı açıkça yazmış ve onları Bayan Stone’u kaçırınlar için kolayca erişilebilir hale getirmiştir.²¹³

Amerikan Board’un İstanbul’daki mali işler sorumlusu William Peet, Amerika’ya haberlerin durdurulmasını isteyen bir telgraf göndermiştir. Etrafta suçlamalar vardır. Hükûmet, meblağları basına sızdırmakla Amerikan Board’u suçlamıştır. Bağış planına başından beri karşı çıkmıştır, ancak suçu gerçekten ait olduğu yere, yani kurbanın ailesine yüklemek kabalık olacaktır.²¹⁴

Başkonsolos Dickinson’ın Bakan Danev’e yazdığı bir mektupta açıkladığı üzere, ulusal gurur söz konusudur: “Bulgar hükûmeti, bu son derece içler acısı olayla ilgili olarak ABD’de mevcut olan yoğun duyguyu anlamakta güçlük çekiyor. İnaniyorum ki bu, ulusal tarihimizde bir Amerikan vatandaşının haydutlar tarafından kaçırılıp alıkondduğu ilk olaydır. Ve buna, Amerikan nüfuzuna sahip bir Amerikan Cemiyeti’nin işleriyle uğraşan zarif ve güzel karakterli bir Amerikalı kadının bu şekilde ele geçirilip götürüldüğü ve anlatılmamış zorluklara ve aşağılamalara maruz kaldığı gerçeği de eklendiğinde, bu gerçeklerin Amerikan halkının duygularına ne kadar güçlü bir şekilde hitap ettiğini ve bu duygunun hükûmetin en üst düzey yetkilileri üzerinde nasıl karşı konulmaz bir güçle etkilendiğini anlamak kolaydır.”²¹⁵

Amerikalılar için Bayan Stone’un kaçırılışı hayret verici bir olay olmuştur. Doğal olarak bu olay Amerika’nın dikkatini Osmanlı’nın Avrupa’daki topraklarında yaşayan Amerikalıların güvenlik sorununa odaklamıştır. Amerikan

²¹¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 56.

²¹² Mayer, Arredondo, *Woman, Power Relations and Education in a Transnational World*, 113.

²¹³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 57.

²¹⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 57.

²¹⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 57-58.

Board tarihinde ilk kez üyelerinden herhangi biri kaçırılıp fidye için alıkonulmuştur. Yine aynı zamanda Amerikan'ın çağdaş tarihinde ilk kez bir kadın Amerikan vatandaşı Avrupalı haydutlar tarafından rehin alınmıştır. Stone'un kardeşi verdiği bir röportajda "Bu uluslararası problemin çözümünde Dışişleri Bakanlığımızın kullanacağı yöntem yabancı topraklardaki vatandaşlarının hayatlarını korumaya yönelik gelecekteki eylemler için bir emsal teşkil edecektir." diyerek verilecek kararların önemine değinmiştir.²¹⁶

Bu arada Bulgaristan sınırındaki durum giderek daha tehlikeli bir hale gelmiştir. Bulgarlar, iki ek piyade ve ek süvari bölüğü ile sınır birliklerini güçlendirmişlerdir. Osmanlı hükûmetinin Bayan Stone'un kaçırılmasını bir fırsat olarak kullanmalarından korkmuşlardır.²¹⁷ Aynı şekilde Bulgarların sınırdaki asker sayısını çoğaltması Osmanlı hükûmetini de endişelendirmiş ve Üçüncü Ordu Komutanlığına bu konu hakkında dikkatli davranmaları istenmiştir.²¹⁸

Bayan Stone'un Bulgaristan'da geçirdiği yirmi yıl, ona çok çeşitli sosyal bağlar kurmasını sağlamıştır. Bunlar arasında Bulgaristan'ın en etkili iş kadını olan Ivan B. Kasurov da vardır. Madam Kasurova, Samokov'daki Yatılı Kız Okulunda Bayan Stone'un öğrencisi olmuştur. 1876'da Sofya'da bir kitabevi sahibi olan kocası ölmüş, çocukları olmadığı için kitabevi ona kalmıştır. Bulgaristan'da o yıllarda kadının çalışması çok yaygın bir durum değildir. Madam Kasurova, misyonerler tarafından sunulan Amerikan eğitiminin ve Amerikan fikirlerinin tipik bir örneği olarak görülmüştür. Bayan Stone'un kaybolduğu sırada Kasurova'nın işi olan kitabevi, kraliyet sarayının karşısındaki meydandadır. Hükûmetin resmi kitapçısı olarak, sarayda etkili arkadaşları vardır. Bunlardan biri Rus elçisinin karısı Mary Bakhmetieva'dır.²¹⁹

Charles Stone, ekim ayı başlarında dışişleri bakanına Rusya'nın müdahalesini istemesi için yalvaran bir mektup gönderdiğinde Kasurova ile kız kardeşi arasındaki dostluğun belki de farkındadır. Yalvarışları, kendisinin de Madam Bakhmetieva'nın eski bir dostu olduğu anlaşılan Ade'e ulaşmıştır.²²⁰

---

²¹⁶ Marder, *Stewards of the Land*, 31-32.

²¹⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 58-59.

²¹⁸ Mahir Aydın, "Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması", *Osmanlı Araştırmaları* 18/18 (Aralık 1998), 246.

²¹⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 61.

²²⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 61.

Adee, John Hay'in onayıyla, nüfuzlu kocasına ulaşmayı umarak Mary'ye telgraf çekmiştir. Çift, başkentten uzak olduğu için Ade'e daha sonra Amerika'nın Rus İmparatorluğu büyükelçisi Charlemagne Tower'a (1848-1923) çekmiş olduğu telgrafta imparatorluk hükûmetinden Bakhmetiev'e ulaşmasını istemesini yazmıştır. Rus elçi Sofya'ya döndüğünde, St. Petersburg'daki üstlerinden Amerikalılara yardım etmek için elinden geleni yapmaları için talimat almıştır. Garip ve gizli bir adam olan Bakhmetiev, Rus, monarşinin sadık bir destekçisidir. Bakhmetiev, St. Petersburg'dan talimatlarını okurken alt metni kavramıştır. Amerikalı kadın Makedon devrimciler tarafından kaçırılmıştır, Bakhmetiev'in görevi Amerikalı kadını bulmak ve sınırı istikrara kavuşturmaktır.²²¹

Samokov'da Henry Haskell, haydutların başka bir ziyaretini beklemiştir. Bayan Stone'un notu geleli bir ay olmuştur. Haskell, habercinin yeniden ortaya çıkması umuduyla ailesiyle birlikte Selanik'teki görevine dönmeyi ertelemiş; her gece bir işaret beklemiştir. 25 Ekim Perşembe günü yaklaşık yirmi dört yaşında görünen, orta boylu, kıyafeti ve tavrı eğitilmiş bir adama ait olan ve Bulgarca konuşan ikinci bir haberci çıkmıştır. Haskell onun bir öğretmen olduğunu düşünmüştür.²²²

Genç, misyonerlere ikinci bir mektup vermiştir. Mektup 8 Ekim tarihli. Neden kimsenin Bayan Stone'un yalvarışlarına cevap vermediği sorulmuş, on günlük bir uzatma verilmiş ancak bu yeni süre çoktan gelip geçmiştir. Koyu saçlı genç, misyonerlere kendisinin ve yoldaşlarının fidye parasını kutsal bir amaç için kullanmayı amaçladıklarını ve bunun ne olduğunu bilselerdi, parayı onlara seve seve vereceklerini söylemiştir. Dickinson gibi Haskell de ne kadar para toplandığını bilmiyordu, ama kesin olan bir şey varsa o da bütün meblağının toplanmadığıydı. İstanbul'daki Amerikan Board'un saymanına son durum için telgraf çekeceğini söylemiştir.²²³

Dickinson Bakhmetiev'in evine davet edildiğinde Ekim ayının üçüncü haftasıydı. Kısa selamlamalardan sonra, Bakhmetiev, yaklaşık iki bin yıldır Hristiyan olan bir ülkede hiçbir işi olmayan Amerikalı Protestanlara karşı bir tartışma başlatmıştır. Dickinson dilini tutamamış ve karşılık vermiştir. Bakhmetiev, Dickinson'a Bulgar hükûmetine baskı yapmaya devam etmesinin anlamsız olduğu

²²¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 62.

²²² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 72.

²²³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 73.

konusunda ısrar etmiştir. Bakhmetiev'e göre hükûmetin komite üzerinde hiçbir kontrolü yoktu, buna karşı koymaya cesaret eden yetkililer, suikast riskine giriyordu. Bayan Stone'u kurtarmanın tek yolu, devrimcilerle fidye için acil görüşmeler yapmaktı. Dickinson, Stone ailesinin bağış fonundaki miktarı tam olarak bilmediğini iddia etmiştir. Dickinson'a göre de ABD gibi büyük bir güç şantajı boyun eğmemeliydi. Şimdi bu Rus zorla değil, sadece fidye ile tutsakları kurtarabileceğimizi söylüyordu. Dickinson, Bakhmetiev'in adam kaçıranlar adına hareket ettiği sonucuna varmıştır.²²⁴

Bakhmetiev, Bayan Stone'un hala hayatta olduğundan şüphelenmiş ve Dickinson'ın talimat vermesini beklemeden, onu kaçıranların yerini tespit etmeye koyulmuştur. Bakhmetiev karısını Madam Kasurova'ya göndererek Bayan Stone'a bir mektup yazmasını rica etmiştir. Madam Kasurova mektup yazmayı kabul etmiştir.²²⁵ Abla anlamına gelen "sevgili kaka" diyerek mektuba başlamış ve şöyle devam etmiştir: "Bu zamana kadar arkadaşlarınızın sizi unuttuğunu düşünmüşsünüzdür ancak yine bizimle beraber olduğunuzda gerçek arkadaşlarınızın sizin için ellerinden geleni yapmaya çalıştıklarını göreceksiniz. Bundan daha önemlisi sizi hiç tanımayan kalpler sizin kurtarılmanız için çalışıyor. Tanrı sizinle olsun! Lütfen aynı mektuba kendi elinizle söylemek istediklerinizi ve mümkünse durumunuzu yazın. Daha sonra onu size getiren aynı adam tarafından geri gönderin. En kısa zamanda görüşmek dileğiyle. Sevgilerimle küçük kız kardeşiniz."²²⁶

Madam Kasurova mektubu, Bayan Stone ve Katerina'nın arkadaşı aynı zamanda meslektaşı olan birine vermiştir. O da daha sonra Sofya Üniversitesi'nde öğrenci olan Lazar Tomov'dan (1878-1961) haberci olarak yardım almıştır. Genç adam, Kasurova'dan mektubu ile Bulgaristan Osmanlı sınırındaki Dupnitsa köyüne gönderilmiştir. Orada mektup Asenov ve Çernopeeve teslim edilmiştir.²²⁷

Bayan Stone, Dickinson'ın Sofya bileti olmuştur. Bakhmetiev ile görüşmesinden sonra, İstanbul'daki Eddy'den emrine 66.000 dolar veren bir telgraf almıştır. Bayan Stone'un ailesi toplanan doları altına çevirmiş ve Amerikan hükûmetine devretmiştir. Dickinson bunu, Haskell'in değil, artık kendisinin yetkilendirilmiş müzakereci olduğu şeklinde yorumlamıştır. Dickinson yola

²²⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 62-63.

²²⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 63-64.

²²⁶ Stone, "Six Months Among Brigands II" 105.

²²⁷ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 79.

çıkıncıyınca Haskell'in öngördüğü gibi, başkonsolosun varlığıyla ilgili haberler basında yer almıştır.²²⁸

Bayan Stone Madam Kasurova'dan aldığı mektubun eline ulaştığı günü şöyle anlatmıştır: "29 Ekim sabahı Katerina ve beni büyük bir sevince ve umuda boğan harika bir şey olmuştu. Gece, Sofya'da pazarlık yapan haydut, daha sonra tutulduğumuz dağ yamacındaki ağıla gelmişti. Onu seve seve selamladık, çünkü o her geldiğinde fidyenin ödeneceği konusunda haber almayı umuyorduk. Hoş bir gülümsemeyle bana bir mektup uzattı. Gözlerime inanmadım. Bana bir mektup! Sonunda Tanrı'nın büyük dünyasından birinden bir mesaj. O zaman unutulmadık dedim. "El yazısını tanıyor musun?" diye sordular. "Evet" tereddütsüz cevap verdim. "Bu, Samokov'daki misyon okulumuzdan mezun olan sevgili öğrencilerimden birinin, Sofya'daki Prens Ferdinand'ın şu anki mahkemede temsilcisi olarak gurur duyduğumuz birisinin el yazısı." dedim. "Okuyun o zaman." dedi. Sesimden yayılan neşe ile Katerina'nın yanında durarak kelimeleri kendi dilimde okudum. Adamlar etrafımızda dikilip bizi izliyorlardı ve ben mektubu hevesle Bulgarcaya çevirirken beni dinliyorlardı. Türkçe, Yunanca, Arnavutça ya da yeterince aşina olmadığım diğer dillerde konuştuklarını duyuyorduk, Bulgarca ortak dilimizdi. "Çalışıyoruz ve senin için dua ediyoruz" ve "Çocuklarımız ve annem senin için dua ediyor" ifadelerini duyduklarında alay ederek "Evet dua ediyorlar, dua ediyorlar ama para nerede?" Katerina ve ben ise birilerinin bizi hatırladığına, bize dua ettiğine ve bizim için çalıştığına dair okuduğum bu yazıdan çok memnunduk. Hemen cevap yazmak için kalem ve mürekkep istedim. Mektubu aynı sayfanın kalan boş yerlerine yazdıktan sonra haydutlardan Sofya'da bulunan Başkonsolos Dickinson'a da bir mektup yazmak için izin istedim. Bunu yapmam için izin verildi ve durumumuzu tam olarak yazdım, sertleşen havaya ne kadar maruz kaldığımızı ve yakalandığımızda sadece ince yazlık giysilerimiz olduğu için soğuktan mustarip olduğumuzu söyledim. Daha sonra, mümkün olan en erken tarihte bizi acılarımızdan kurtarmak için elinden gelen her şeyi yapması için ona yalvardım ve davayı üstlendiği için hissettiğim minneti ona yazdım. Bu mektubu bitirdikten sonra anneme ve aileme de başka bir mektup yazmak için izin istedim. Adamlar isteksizce onay verdiler. Öğleden sonra, mektuplar ve tercümeleri hazırды ve onları belirlenen şekilde göndereceğine inanılan kişiye teslim edildi. Sonra başka

---

²²⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 73.

bir bekleme süresi başladı ama şimdi duygularımız farklıydı. Bizim adımıza sevgi dolu kalplerin uyandırıldığına ve salıverilmemiz için yoğun çaba sarf edildiğine dair güvence almıştık.”²²⁹

4 Kasım’da başkonsolos Sofya’ya eli boş dönmüştür. Bazıları Dışişleri Bakanlığı’ndan, diğerleri İstanbul’daki Eddy’den olmak üzere ayrıntı isteyen bir yığın soruya maruz kalmıştır. Dickinson, Dışişleri Bakanlığı’nı yatıştırmaya çalışırken cesaret verici gelişmeler olmuştur. Kasurova’nın mektubu hedefi tutturmuştur. Kaçıranların, Dickinson ile yüz yüze görüşme konusunda istekli oldukları haberi gelmiştir.²³⁰

5 Kasım’da iki müzakereciden biri olan Asenov, ABD başkonsolosu ile görüşmüştür.²³¹ Dickinson, ziyaretçisini yirmi beş ila otuz yaşları arasında ve oldukça hoş bir yüze sahip birisi olarak tanımlamıştır. Olumlu etkilenmiştir. Genç, başkonsolos Madam Kasurova’nın mektubunu uzatmıştır. Arkada Bayan Stone’un cevabı vardır: “Sevgili küçük kız kardeşim, sanki bulutlardan üzerimize yağın yağmura rağmen güneş tüm ihtişamıyla parlıyormuş gibi, bu sabah mektubunuzu aldığım için çok büyük bir sevinç duyuyorum. Sevgili sözlerin bana ve ayrıca Katerina’ya büyük bir moral oldu. O senin memleketlin.” Dickinson’a hitaben ikinci bir mektupta Stone şunları yazmıştır: “Sevgili dostum, herhangi birinden kaçırıldığımızdan beri aldığım ilk kelimeyi bugün yani 56. günde aldım.” Katerina’nın hamileliğinde son haftalarına ulaştığını ve genellikle gece yolculuk etmek zorunda kaldıklarını bildirmiştir: “Bizi silahlı ve zalim suratlı adamlarla çevrili bazen bir vadide hava koşullarından koruyan sadece birkaç dalla ya da yağmur yağarken bir mağarada otururken görseydiniz, bunu anlardınız. Eğer kurtarılmamız için bir umut varsa gerekenler mümkün olan en kısa sürede yapılmalıdır.”²³²

Bir tercüman aracılığıyla konuşan müzakereci, başlangıçta istenilen meblağın çok az bir miktarı için pazarlık yapılabileceğini söylemiştir. Dickinson, Eddy’den kaçırıanlarla pazarlık ederken mümkün olduğunca düşük başlamak için özel talimat almıştır.²³³ Dickinson 10.000 lira teklif etmiştir. Üç gün sonra, 8

²²⁹ Stone, “Six Months Among Brigands II” 105-106.

²³⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 74.

²³¹ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 79.

²³² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 74-75.

²³³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 76.

Kasım'da iki hayduttan diğeri Çernopee ile müzakereler yeniden başlamıştır.²³⁴ Dickinson bu adam kısa boylu, esmer ve ilkinden daha kabaydı diye tanımlamıştır. İsteği 25.000 liranın tamamı olmuştur. Bu konuşmadan sonra geçen 5 günde Dickinson haydutlarla hiç iletişime geçmemiştir.²³⁵

13 Kasım'da her iki haydut da Grand Hotel de Bulgarie'de yeniden ortaya çıkmıştır. Bu sefer daha uzlaşmacı görünmüşlerdir. Tutsaklara karşı çok nazik olduklarını ve onları asla incitmeyeceklerini ancak onları istedikleri olana kadar tutmaya devam edeceklerini söylemişlerdir. Adamlar, Amerikan gazetelerinde, başlatılan kampanyayla ilgili haberleri okuduklarından tutarın tamamı birikmemiş olsa da yakın bir zamanda tamamlanabileceğini ummuşlardır. Şimdilik, tutsaklarını yaralamadıkları için kendilerine bir avans borçlu olduklarında ısrar etmişlerdir.²³⁶

Bu koşullar altında Dickinson, bir anlaşmanın imkânsız olduğu konusunda ısrar etmiştir. Birkaç gün içinde İstanbul'a dönmeyi planladığını bu süreçte 10.000 liralık teklifini kabul etmeye karar verirlerse, Boyadzhiev ile iletişime geçebileceklerini söylemiştir. Tehlikeli bir blöf olsa da Dickinson oyunu sonuna kadar oynamayı amaçlamıştır. Bu durumu üstlerine ilgisiz görünerek, haydutları Amerikan halkının Bayan Stone için endişe etmediğine ikna etmeye çalıştığı şeklinde açıklamıştır. Bu çıkmazdan kurtulmanın tek yolu basını susturmaktır diye eklemiştir.²³⁷

Bu sırada Bayan Stone bekleyişlerini şöyle anlatmıştır: “Artık esaretimizin yükü hafıflemişti, haydutlar fidyeyi alacakları umuduyla bize karşı tavırlarını yapabildikleri kadar yumuşatmışlardı. Onları, daha sonra hapsedildiğimiz dağ yamacındaki ıssız ağılın açık meydanında zaman zaman taş yuvarlayan oyunlar oynarken gördük. Arada sırada, aralarındaki sevecen iki kişi, içlerinden birinin mırıldandığı havanın eşliğinde dans etmeye kalkarlardı. Ama soğuk üzerimize çökmüştü ve tehditkâr hava adamları bizi o yerden çıkarmaya zorladı. O gece biz seyahat ederken kar yağdı. Şükran Günü’nden önce serbest bırakılacağımızla ilgili bir haber alacağımıza dair büyük bir ümit besledim. Fakat Şükran Günü geldiğinde ümidim azaldı çünkü mektup yazalı neredeyse üç hafta olmuştu ve herhangi bir haber yoktu. Nöbetçi gardiyan, mutsuzluğumu görüp Katerina’ya “Nasıl mutlu olabilir?” dedi. “Yarın ülkesinde Şükran Günü” diye

²³⁴ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 79.

²³⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 76.

²³⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 76.

²³⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 76.

cevap verdi ve ona günün anlamını, nasıl geçirildiğini ve Amerikan evlerinde geçirdiği yıllar boyunca yaşadığı mutlu deneyimleri anlatmaya devam etti. Ertesi sabah bir hindi ile geldiler. Bir hayduttan esirine bu kadar beklenmedik bir nezaket dokunuşu, ruhlarımı ağırlaştıran hüznün bulutunu büyük ölçüde dağıttı ve bu merhamet için Tanrı'ya şükrederek neşelendik. Kalın yünlü çoraplar ve elbiseler verdiler. Böylece gün, beklenmedik şekilde daha neşeli geçti.”²³⁸

Fakat müzakerelerin olumsuz sonuçlandığı haberiyle neşeli hava dağılarak yerini öfkeye bırakmıştır. Bayan Stone şunları anlatmıştır: “Sofya’daki fidye müzakerelerinin başarısızlığına dair bütün gün sahip oldukları bilgileri bizden sakladılar. Ancak ertesi sabah, sert bir kararlılıkla bize üzücü haberi söylediler. Elçileri önceki gece dönmüştü; müzakereler başarısız olmuştu. “Belki de müzakereleri uzatarak bizi yormak istiyor, ama büyük bir hata yapıyor. Müzakereleri kestik. Hiçbirimiz bir daha ona gitmeyeceğiz.” dediler. Bir diğeri öfkelenerek “Şimdi sizi o kadar uzağa götüreceğiz ki nerede olduğunuzu bir kuş bile bilmeyecek. Gerekirse sizi beş yıl alıkoyacağız ama paramız bizde olacak!” dedi.”²³⁹

Charles Dickinson, Şükran Gününde İstanbul’a ulaşmıştır. Ancak vatandaşlarının duymayı beklediği müjdeyi verememiştir. Dışişleri Bakanlığı’na kendinden emin bir şekilde davanın olağandışı komplikasyonlar içerdiğini açıklayan uzun bir not yazmıştır.²⁴⁰

Hem Bulgar halkı hem de Makedon Komitesi üyeleri meseleyi kapatmak ve skandalı geride bırakmak istemişlerdir. Prens Ferdinand ve Yüksek Komite, belli ki Bayan Stone’un serbest bırakılması için pazarlık edecek konumda değillerdir. Onu kaçıranlara karşı kendi savaşlarını vermekle meşguldüler. Bulgar ordusundaki birçok subayın Sarafov’a veya IO’ya veya her ikisine sempati duyması işleri karıştırmıştır. Tüm bunlar Avrupa diplomatik birliklerinden gizlenmiştir. Bulgarların Bulgarlarla savaşması utanç verici olarak tanımlanmıştır.²⁴¹

Bulgar hükûmeti, dikkati kendi iç sorunlarından uzaklaştırmak için Amerikan Başkonsolosu Dickinson’a saldırmıştır. Danev, St. Petersburg’daki

²³⁸ Stone, “Six Months Among Brigands II” 105-106.

²³⁹ Stone, “Six Months Among Brigands II” 107.

²⁴⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 88-89.

²⁴¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 90.

Bulgar elçisine, Bay Dickinson'ın prens hükûmetine karşı pervasızca suçlamalar yaptığını yazmıştır.²⁴²

Ekimde Mösyö Bakhmetiev, Dickinson'ı gözden düşürmek için plana dahil olmuştur. Sözcüsü olarak Amerikalı bir gazeteci olan William E. Curtis'i (1850-1911) seçmiştir. Curtis, Mary ve Georgi Bakhmetiev ile yaklaşık yirmi yıl önce Washington DC'deki sosyal çevrede bir araya gelmişlerdir. Ekim ayının son haftasında Sofya'ya gelmiştir. Bakhmetievler, onun onuruna bir akşam yemeği partisi düzenlemişlerdir. Mösyö Bakhmetiev, Custis'e başkonsolosun beceriksizliğinin ayrıntılarını bahsetmiştir. Curtis'in yazdığı makale Record-Herald'da yayınlanmıştır.²⁴³

Dickinson'ın kaçırانlarla iletişim kurmak için para harcamayı reddettiğini, Mösyö Bakhmetiev ile tartıştığını ve herhangi bir diplomatik tartışmayı Bayan Stone kurtarılanaya kadar ertelemeyi tavsiye eden Britanya, Almanya ve Avusturya'dan daha deneyimli diplomatların tavsiyelerini dinlemediğini yazmıştır. Curtis'in hikayesi Avrupa ve Amerika'daki gazeteler tarafından yayınlanmış ve Boston'daki evanjeliklerin toplantı salonlarına ulaşmıştır. Charles Stone, Rusları kızdırdığı için Dickinson'a öfkelenmiştir. Son yaşananlar fidye ödemeyi tercih eden ve etmeyen misyonerler arasındaki ayrımı genişletmiştir. John Baird gibi tutucular, Boston'daki yönetim kurulu karargahına öfkeli mektuplar yazarak başkonsolosunun savunmasına katılmışlardır. Başkonsolos, Washington'daki üstlerine, görevinin başarısız olmadığı konusunda ısrar etmiştir. Aksine İstanbul'a dönüşüyle birlikte, gazetecilerin davaya olan ilgisinin azalacağını ve kaçırانların rehineleri serbest bırakacağını ummuştur.²⁴⁴

Krizin dördüncü ayına girerken, özellikle rahatsız edici bir hikâye istihbarat deposuna girmiştir. Rehinelerin, Katerina ve bebeğinin idam edildiğini ve Rila yakınlarındaki bir yel değirmenine götürüldüğü bildirilmiştir. Henry House, Bayan Stone'un hala hayatta olduğuna inanmasına rağmen, özel olarak onun akıl sağlığından korkmuştur. Charles Stone, kız kardeşinin sözde ölüm haberlerini okurken, endişesi John Hay'e yazdığı telgraflara yansımıştır. 2 Aralık'ta Dışişleri Bakanı'na telgraf çekerek "Dickinson itibarsızlaştırıldı. Bulgaristan'ı zorlamak,

²⁴² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 90.

²⁴³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 90.

²⁴⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 91-92.

Rusya ile kaçınılmaz çatışma anlamına geliyor. Dost Rusya'dan yardım, durumun anahtarıdır.” demiştir.²⁴⁵

7 Aralık'ta Dışişleri bakanı Charles Stone'a şu cevabı vermiştir: “6 Aralık tarihli mektubunuzu aldım. Kız kardeşinle ilgili endişeni anlayabiliyorum. Kız kardeşinizin esaretinin hızlı bir şekilde sona erdirileceğine dair size güvence veremeyeceğim için çok üzgünüm. Bay Eddy'den gelen son haberler tatmin edici. Birkaç gün önce hayatta ve iyi durumda olduğunun istihbaratı geldi.”²⁴⁶

Dickinson hala kendisini Dışişleri Bakanlığı'nın resmi arabulucusu olarak görmüştür. Elde edilmesi zor bir politika izlerken fidye ödemenin alternatiflerini araştırmıştır.²⁴⁷

Dickinson ve Bakhmetiev arasındaki kötü ilişki, gemiyi Varna'ya gönderme senaryosunu karmaşıktırmıştır. Eddy, Paris Antlaşması ABD ile ilgili olmasa da bir geminin Çanakkale Boğazı'ndan geçmesine izin vermenin zor olacağını düşünmüştür. ABD hükûmeti Bulgaristan'a karşı aşırı zorlayıcı önlemler almayı düşünmediği sürece, toplanan miktarı teslim etmeyi beklemelidir. Hay, Eddy'nin gönderilerini başkana iletmiştir. Roosevelt, “İstanbul'daki hatamız belli ki, haydutlara müzakere yoluyla ulaşma şansının hala olduğu izlenimini vermek” demiştir.²⁴⁸

Dickinson'ın görevini aksattığına ikna olan Eddy, Sofya'ya başka bir arabulucu göndermeye hazırlanmıştır. Dr. George Washburn (1833-1915) ideal seçim gibi görünmüştür. Sofya'daki hemen hemen her hükûmet bakanını yetiştiren okul olan Robert Kolej'in ikinci başkanıdır.²⁴⁹

Washburn, Kasım ayının ikinci haftasında Sofya'ya gitmiştir. Robert Koleji mezunu olan dört hükûmet bakanıyla ve sınırda neler olup bittiğini bilen askeri subaylarla görüşükten sonra İstanbul'a geri dönmüştür. Washburn Washington'a gönderdiği raporunda “Olay en başından sessiz bir şekilde halledilmiş olsaydı küçük bir fidye karşılığında Bayan Stone'u serbest bırakılabileceklerini ancak gazetelerin olup biten her şeyi yazması ve fidye için toplanan parayı açık bir şekilde haber yapmaları kaçırانları durumdan haberdar etti” diye yazmıştır.²⁵⁰

²⁴⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 92-93.

²⁴⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 93-94.

²⁴⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 94.

²⁴⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 95.

²⁴⁹ George Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, (Boston and New York: Houghton Mifflin Company, 1909), 59.

²⁵⁰ Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, 277-278.

Eddy, ABD hükûmetinin bu meseleden elini çekmiş olduğu ve fidye ödenmesinin artık tamamen misyonerlerin takdirinde olduğu izlenimini yaratmayı ummuştur. İki kişiden oluşan bir keşif komisyonu hazırlamış; ilk olarak William Peet'i seçmiştir. Bununla birlikte, elçilikten bir elçi göndermek gerektiği için Eddy, Alexander Gargiulo'yu atamıştır. İtalyan kökenli bir Levanten olan Gargiulo, Osmanlı'da elçiliğin tercümanıydı.²⁵¹

Peet ve Gargiulo 13 Aralık'ta Selanik'e doğru yola çıkmışlardır. Dr. House ve karısı onları Noel'i beraber geçirmeye davet etmiştir. House, keşif gezisine katılmaya davet edilmemiştir. Eddy, dikkatleri üzerine çekmesin diye komisyonu kasten küçük tutmuştur. Ancak kısa süre sonra, küçük ekibinin kritik konularda eksik olduğu ortaya çıkmıştır. Gargiulo Bulgarca bilmiyordur. Dr. House dili akıcı bir şekilde konuşuyor ve araziye düzenli olarak geçtiği için Makedonya coğrafyasına Balkanlar'daki diğer Amerikalılardan daha iyi biliyordur. Gayri resmi olarak, zaten resmi olmayan bir heyete seçilmiştir. 22 Aralık'ta Peet ve Gargiulo, Selanik'teki İngiliz konsolosu Sir Alfred Biliotti ile bir araya gelmiştir. Seçtikleri bir haberciyi Bayan Stone'dan haber getirmesi için görevlendirmişlerdir.²⁵²

Bu arada konsolos yardımcısı Lazzaro, Vali ile de görüşmek için Peet ve Gargiulo'yu eyalet valisinin ofislerine götürmüştür. Tevfik bey, onları bütün nezaketiyle selamlamıştır. Küçük yuvarlak fincanlardan mükemmel, koyu Türk kahvesi içmişlerdir.²⁵³

Noel'den sonraki günlerde, heyet Selanik'ten iç bölgelere doğru yola çıkmıştır. Trende askeri bir eskort tarafından karşılanmışlardır. Dolambaçlı, çamurlu yollardan Serres'e doğru iki mil gitmişlerdir. Sonraki altı hafta boyunca kalacakları Hotel Salonique'e varmışlar; kendilerini sürekli gözetim altında bulmuşlardır. Sadece komisyon üyesi olarak tanımlanmayan Dr. House, serbest bir şekilde hareket edebilmiştir. Bu sebeple vaaz etmek bahanesiyle aslında istihbarat toplamak için elli mil kadar doğudaki Drama'ya gitmiştir.²⁵⁴

Serres'te, Peet ve Gargiulo, Osmanlı savcılığını aramıştır. Dava dosyalarını okuduktan sonra kadınların Bulgarlar tarafından yakalanıp Bulgaristan'a götürüldüğü ve Osmanlı'nın Avrupa topraklarına bakmanın anlamsız olduğu sonucuna varmıştır. Gargiulo daha sonra görevine bir haftadan daha kısa bir süre

²⁵¹ Marder, *Stewards of the Land*, 35.

²⁵² Marder, *Stewards of the Land*, 35.

²⁵³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 97-98.

²⁵⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 99.

önce gelmiş olan ve tamamen yerel ordu komutanlığının egemenliği altında olan Serres valisi İbrahim Paşa'yla görüşmüştür. 29 Aralık'ta Peet ve Gargiulo, tümü İbrahim Paşa tarafından tasarlanan ve gönüllü aboneliklerle ödenen büyük kışla, aşçılık, hapishane, hamam ve ahırlardan oluşan bir tesis olan Serres garnizonundaki generali ziyaret etmiştir.²⁵⁵

General, Protestan misyonerlerinin Bayan Stone'u kaçırma planında olduklarını kesinlikle biliyorlardı demiştir. İbrahim Paşa, 22 Ekim'den birkaç gün önce Katerina'nın kocasına yazdığı bir mektup olduğunu iddia ettiği kâğıdı ele geçirmiştir. Grigor'a, kendisine iyi bakacak olan akrabalarının yanında kalmasını önermiştir. "Bu hikâyenin sonunda çok faydalanacağız." diye yazmıştır.²⁵⁶ İbrahim Paşa, Cilkaların adam kaçırmadaki suç ortaklığının kanıtı olarak bunu İstanbul'a göndermiştir. Onlara, Bayan Stone'un bir şekilde kaçırma olayına karıştığını ve fidye parasından pay almayı amaçladığını iddia etmiştir. Gargiulo, Leishman'a yazdığı mektupta "Bu fikri kabul etmedik." demiştir.²⁵⁷

Heyet, Sir Alfred Biliotti'nin habercisinden haber beklerken endişeli günler geçmiştir. Selanik'teki İngiliz konsolosluğunun tercümanı, Peet'e adamdan haber aldığını ve ilerlemekte olduğunu bildirmiştir. Sonunda, Amerikalılar haberciden "Dağlarda çok kar ve kurt var." yazan bir telgraf almışlardır. Başka bir telgraf beklemişler fakat gelmemiştir. Sir Alfred'in adamı ya görevinde başarısız olmuştur ve Sir Alfred bunu söyleyemeyecek kadar utanmıştır ya da adam bir sahtekardır. Her halükârda parayı almış ve kaçmıştır.²⁵⁸

2.6 Rehinelik Günleri

Mevsim kıştır ve hava soğumuştur. Bayan Stone o günleri şöyle anlatmaktadır: "Giyecek daha sıcak giysilerimiz olmalı dedik ayrıca doğum yaklaşıyordu. Bize yünlü kumaş temin edip edemeyeceklerini sorduk. Onlara kumaşı almaları için yalvardık. Birkaç gün sonra köşemize serilmiş kalın kahverengi ve beyaz yünlü kumaştan küçük bir rulo vardı. Ellerimiz yara içinde kalsa da iki gün içinde kıyafetlerimizi hazırladık. Ertesi gece, daha uzağa yola koyulduk. İki kulübenin bulunduğu küçük bir açıklığa ulaşana kadar delici rüzgarlar ve acı soğuklar karşısında büyük bir yüksekliğe çıkarak seyahat ettik. Yere serpilmiş dallarla kaplı yeni kesilmiş ağaçlar, işin ne kadar aceleyle yapıldığını

²⁵⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 99-100.

²⁵⁶ Aydın, "Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması", 243.

²⁵⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 101.

²⁵⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 102.

gösteriyordu. Bizi iki kaba yapının küçüğüne götürdüler. Kapının karşısında bir ateş parladı. Yatak bizim kulübemizde var olan tek şeydi. Kulübemizi oluşturan kütükler arasındaki boşluklardan içeri süzülen soğuk rüzgârı, dışarıda tutmanın bir yolu yoktu. Bunun yanında grubu yakalanma tehlikesine maruz bırakan açık bir iz bırakıyorduk. İki kulübeden çıkan dumanlar. Soğuktan acı çektiğimiz geceler oldu. Bizim için koyun derisinden botlar yaptılar ve bunlar soğuk ayaklarımızdan çektiğimiz acıyı biraz hafıfletti. Bir gece başka haydutlar veya Türk askerleri tarafından kim olduğunu bilmiyoruz silahlı saldırıya uğradılar. Silah sesiyle Katerina uykusundan uyandı. Biz ölümümüzün kimin elinden olacağını düşünür olmuştuk.”²⁵⁹

Aralık ayının sonunda IO’nun sorunlarının ana kaynağı ve sarayın ajanı olduğu düşünülen, ²⁶⁰ General Ivan Tonchev tarafından görevlendirilen, Sandanski’nin izini sürmesi, mümkünse kadınları canlı ele geçirmesi ve çeteyi yok etmesi emriyle hareket halinde olan eski Bulgar haydut Doncho Zlatkov’un (1865-1918) komutası altında bir grup insanın varlığı öğrenilmiştir. Sağlam midillileri, daha geleneksel kuvvetlerin denemeye bile kalkışmayacağı vadileri ve zirveleri aşabildiği için Doncho ve yaklaşık on iki kişilik grubu, Bayan Stone’u kaçıranların izini sürmek ve tutsakları kurtarmak için prens hükûmeti tarafından görevlendirilmiştir.²⁶¹

Bir insan avının hedefi olduklarına dair istihbarat alan Sandanski ve grubunun kaygısını, Bayan Stone da Katerina da hissetmiştir. Katerina o anları şöyle dile getirmiştir: “Liderleri tedirginlik belirtileri göstermeye başladı. Görünüşe göre bizi saklamak için seçtikleri yer sandıkları kadar güvenli değildi. Casus olabilecek birkaç kişi fark etmişlerdi. O gün erkeklerin toplanıp ciddi tartışmalara girdiğini gördük, sonra ikisi dışında hepsi tüfeklerini kaptı ve geldiğimiz yola doğru gözden kayboldu. İki saatten kısa bir süre içinde, erkekler daha önce görmediğimiz birçok yeni haydut ile geri döndüler. Liderleri geldi ve gitmek için hemen hazırlanmamızı söyledi. İniş, tırmanıştan bile daha kötüydü. Yol kaygandı ve atlar zorlukla hareket ediyorlardı. Kafile durdu. Biraz dinlendikten sonra yolculuğumuza devam ettik. Çok yorgunduk ve bunu biliyorlardı ama bize oranın güvenli olmadığını ve daha ileri gitmemiz gerektiğini söylediler.”²⁶²

²⁵⁹ Stone, “Six Months Among Brigands II” 108.

²⁶⁰ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 67.

²⁶¹ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 82.

²⁶² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 123-124.

Gece yarısından sonra kafilе sadece kapısı olan pencere ve bacası olmayan bir kulübede durmuştur. Sandanski ve dört haydut kadınları korumak için geride kalmışlar; diğerleri dağların arasında kaybolmuşlardır. Asenov ve Çernopeeв, Sofya’dan gelen bir ikmal hattını korumak için geçici olarak Maleshevo kasabasında görev yapmış IO bölge lideri ve Bayan Stone’un kaçırılmasında yer almış olan Alexander Iliev’in cinayetini soruşturmak üzere yola çıkmıştır. Asenov ve Çernopeeв, Doncho’dan Yüksek Komite’ye mektup taşıyan bir kuryeyi yakalamışlardır. Doncho’nun Iliev’i müzakere için içki içmeye davet ettiğini daha sonra Iliev uyuyakalınca, Iliev’i öldürdüğünü söylemiştir. Doncho’nun çok sayıda silahlı adamla geldiği haberleri gelmeye başlamıştır. Niyeti kadınları ele geçirmek ve teşkilatı fidyeden mahrum etmektir. Bu girişimde kendisine katılan her erkeğe 20 sterlin ve birer silah vaat etmiştir.²⁶³

Katerina, onu esir alanların endişeli olduğunu şu sözlerle anlatmıştır: “Bir tehlikenin içinde olduğumuzu fark ettik ama soru sormaktan korkuyorduk. Kulübede yalnız kaldık; Bayan Stone kapının yanında dururken ben uzanıyordum. Hızlı ayak sesleri ve fısıltılar duyduk. Sonra adamlardan biri içeri girdi ve çıktı. Aniden, birkaç silah sesi duyduk ve biri bağırdı. Ayağa fırladım ve bir köşeye koştum. Artık o kadar karanlıktı ki, Bayan Stone’u göremiyordum, sadece nefesini duyuyordum. Sonra liderleri içeri girdi ve bizi kollarımızdan yakaladı ve bir silahla bir adamın durduğu küçük bir dolaba itti. Görünüşe göre saldırıya uğradık ve ilk saldırı püskürtüldü. Zaman geçtikçe ateş etme sıklığı azaldı ve sabaha kadar tamamen kesildi. Beş adam bütün gece boyunca saldırganları kulübeden uzak tuttu.”²⁶⁴

Bayan Stone ile Katerina tanımadığı bir düşmanın eline düşmektense Sandanski’nin onları öldürmesini tercih edeceklerini düşünmüşlerdir. Şafak vakti sessizdir. Sandanski, kadınları kulübenin saçaklarının altında atlara binmelerini söylemiştir. Ancak Katerina’nın eyere binmesine yardım edilirken, ormandan bir kurşun sesi daha gelmiştir. Kadınlar bunun üzerine içeri girip saklanmışlardır. Katerina şöyle hatırlamıştır: “Şimdiye kadar yukarıdaki atışlar daha sık hale gelmişti. Kulübenin çok yakınında bir silah sesi ve bir inilti duyduk. Sonra biri

²⁶³ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 82-83.

²⁶⁴ Stone, “Six Months Among Brigands II” 108.

geldi. Lidere Doncho'nun köylü kılığına girmiş adamlarından birini öldürdüğünü söyledi.”²⁶⁵

Sandanski, silah sesinin Türk devriyeleri alarma geçirmiş olabileceğinden endişenmiş ve küçük partinin dik bir tepeden tek sıra halinde, birbirinden yirmi adım uzaklıkta çıkması için bir plan yapmıştır. Katerina'nın artık hamileliğinin son günleri olduğu için kafiye yetişmekte zorlansa da sonunda hem onu hem de Bayan Stone'u ata bindirmişlerdir. Katerina bu durumu şöyle anlatmıştır: “Başlarındaki adam her yöne bakarak hızla önden yürüyor, zaman zaman bize elini sallayarak acele ettirmemizi söylüyordu. İki saatten fazla bir süre atlarımızı devrilmiş ağaç gövdelerinin üzerinde tökezleyerek sürdük. Bir köylüye rastladık. Durduğumuz yerden neredeyse görünmeyen bir kulübeyi gösterdi. Kısa süre sonra adamlar kulübeden dışarı çıktılar ve etrafımızı sararak bize doğru koştular, hoş geldiniz diye bağurdılar. Neredeyse öğle vaktiydi. Attan indik ve kulübeye götürüldük. Erkeklerin hepsi bize karşı çok nazik ve özenliydi ve mümkün olan her şekilde sempati gösteriyorlardı. Bayan Stone, “Tuhaf görünebilir ama bu hayatımın en mutlu günlerinden biri.” dedi.”²⁶⁶

Doncho, adamlarıyla kaçtığında Sandanski, Asenov ve Çernopeeve, şu anda yapılması en mantıklı olan şeyi yapıp Dickinson'la görüşmeye karar vermişlerdir.²⁶⁷

Bu esnada Katerina'nın hızla doğumu yaklaşmıştır. Doncho ve grubunun saldırısından önce bile doğum sancıları çekmeye başlamıştır. Birkaç gün sonra rahatsızlığı artmıştır.²⁶⁸ Katerina yolculuğu şöyle anlatmıştır: “Bize dağın yukarısına doğru ilerlemek için işaret verildi. Ata binmek imkânsız olduğu için yürüyerek tırmanmak zorunda kaldık. Bebeğinin doğumuna az kalmış biri için gece gündüz dondurucu soğukta on saat seyahat etmek nasıl beklenirdi? Şimdi ilk defa haydutlardan korkmuyordum çünkü beni öldürmekten daha kötü bir şey yapamazlardı. En sonunda, bizi tırmanmak için zorladıklarında yere oturdum ve hareket etmeyi reddettim. “Gidin, beni burada huzur içinde ölmeye bırakın.” dedim.”²⁶⁹

²⁶⁵ Stone, “Six Months Among Brigands II” 109.

²⁶⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 126-127.

²⁶⁷ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 84-85.

²⁶⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 130.

²⁶⁹ Katerina Stefanovna Tsilka, “Born Among Brigands”, *McClure's Magazine*, 19/4, 291-292.

Yaklaşık on saatlik bir yolculuktan sonra, kadınlar başka bir küçük kulübeye götürülmüştür. Katerina şöyle anlatmıştır: “Ayaklarım soğuktan uyuşmuştu, çok yorgundum ısınmak için ateşin yanına oturmadım. Sırtımdaki ağrıları dindirecek bir yer aradım. Ateşin yakınındaki bir köşeye samanlar ve yapraklar serildi, bu benim yatağım olacaktı. Yorgunluk ve acıyla yarı ölü bir şekilde yattım. Yanımda yatan Bayan Stone’a baktım. Derin uykudaydı. Ona bakarken gülümsedim ama sırtımdan gelen korkunç bir acı yüzünden gülümsemem kısa sürede kayboldu. Yine döndüm ve Bayan Stone’a baktım; Ona hem acıdım hem de kıskandım. Yorgundu ama en azından uyuyabiliyor. Bir çift siyah göz dikkatimi çekti. Muhafız beni karanlık köşesinden izliyordu. Rahatsız oldum ve ona sırtımı döndüm. “Neden uyumuyorsun?” diye sordu Bayan Stone. Dinlenemeyecek kadar yorgundum. Yanıma gelen haydutlardan biri “Madam, yatıp uyusanız iyi olur, yapmamız gereken uzun bir yolculuk var.” Bunu duyunca ağlamaya başladım. Nasıl seyahat edebilirdim? Zaman gelmişti. Sevgili bebeğime ne olacaktı? Dünyaya gelir gelmez onu öldürecekler diye düşündüm. Bayan Stone bunun üzerine uyandı. “Neden ağlıyorsun?” diye sordu. Cevaba gerek yoktu. Her şeyi anladı. Döndü ve liderle konuştu. O gece seyahat etmemin imkânsız olduğunu söyledi. Liderleri “Bu yeri terk etmeliyiz, bu tehlikeli.” diye cevap verdi. Ben de “İstersen öldür beni ama bu kulübeden gitmeyeceğim. Ölersem yolda değil burada ölmeme izin ver” dedim.” Bunun üzerine hepsi kulübeden çıktı ve biz Bayan Stone ile baş başa kaldık.²⁷⁰

Nişan yüzüğünü ve alyanslarını çıkarıp onları kocasına vermesi için Bayan Stone’a emanet etmiştir. Ayrıca annesine bir mesaj bırakmış ve Bayan Stone’dan ailesine son dört aydır esaret altında kaldığı süre boyunca onları ne sıklıkla düşündüğünü söylemesini istemiştir. Bayan Stone telaşlanmıştır. Yatakları, çarşafı ve antiseptikleri yoktur. Bu konularda hiç tecrübesi olmayan bakir bir kadındır ve belli ki doğumda çok az yardımı olacaktır.²⁷¹ Bu konuyu Bayan Stone şöyle anlatmıştır: “Tsilka, eğitilmiş bir hemşire olarak ne yapacağını biliyordu ve bu konuda tamamen deneyimsiz olan bana ne yapılması gerektiğini söylemiş; “Korkmuyorum” diye eklemişti.”²⁷² Kaçıranlar doğum sürecini yönetebileceği umuduyla yakındaki bir köyden yaşlı bir kadın getirmişlerdir. Katerina ateşin yanında bir yere oturabileceğini, gerekirse onu çağıracağını söylemiştir.

²⁷⁰ Tsilka, “Born Among Brigands”, 292.

²⁷¹ Tsilka, “Born Among Brigands”, 293-294.

²⁷² Ellen M. Stone, “Six Months Among Brigands III”, *McClure’s Magazine*, 19/3, 224.

Alacakaranlık yaklaşırken, yaşlı kadın titreyerek dizlerini ovuşturmuş; başını bir felaket geldiğinin farkına varmıştır.²⁷³

4 Ocak'ta Makedonya'nın Troskovo yakınlarında Katerina bir kız çocuğu dünyaya getirmiştir. Bebeğe annesinin ve tabii ki Bayan Stone'un adını vermiştir: "Ellen." Doğum sonrası depresyon ile birleşen doğum sancısı, Katerina'yı ağlama krizine sürüklemiştir. Erkeklerin dışarıda durup bebeğini nasıl alıp öldüreceklerini konuştuklarından emindir. En genç olanları içeri girmiş ve çekingen bir şekilde sormuştur: "Erkek mi?" Bayan Stone, "Kutsanmış bir kız" diye yanıtlamıştır. Genç adam kaşlarını çatarak "Şey, erkek olsaydı onu bir haydut yapardık, ama bir kız iyi bir haydut olamaz." demiştir.²⁷⁴

İki veya üç saat sonra liderleri, sıkışık kapı eşiğinde belirmiş, düşünceli bir halde ateşe doğru yürümüştür. Yeni doğanın çığlıkları onu ürkütmüştür. Bayan Stone, bebeği alıp ona uzatarak gerginliği kırmaya çalışmıştır. Katerina şöyle hatırlamıştır: "İlk başta kafası karışmış ve utanmış göründü. Ama güçlü kollarındaki küçük çaresiz bebeği izlerken yüzünde bir gülümseme oluştu. Başını bebeğin yüzüne yaklaştırdı. O artık benim için haydut değildi, bir kardeş, bir baba, bebeğimin koruyucusuydu. Şimdi iyi vakit geçirmeye karar verdi, bu yüzden ateşin yanına oturdu ve bebeğin ayaklarını ısıtmaya başladı. Kalbim neşeyle attı." Bebeği, Bayan Stone'a geri vermiş ve ondan ihtiyaçların bir listesini yapmasını istemiştir. Kısa bir süre sonra arpa, kuru erik, şeker ve çay ile dönmüştür. Katerina uykuya daldıktan sonra aniden uyanmış ve bebeğini bulamayınca telaşlanmıştır. Eleni ateşin yanında oturan adamın kollarındadır. Katerina'nın gözleri vücudundan aşağıya, yan tarafındaki tabancaya gitmiştir. Adamda nezaket olduğu için Tanrı'ya şükretmiştir.²⁷⁵

Katerina, tam olarak iyileşmese de seyahat etmek zorunda kalmıştır. Bebeğin doğumundan sadece bir gün sonra, Türk devriyeleri Troskovo yakınlarında görülmüştür. Tabuta benzeyen büyük bir tahta kutu yapmışlar, içine bir kilim ve kirli bir yorganın yarısını sererek Katerina'yı içine koymuşlardır. Kaldırılmayacak kadar ağır olunca daha hafif bir tane yapmışlar ve atın bir tarafına asmışlardır. Kaldırılırken, kutu gevşemiş ve ağaçlara çarpmıştır. Katerina zarar görmemiştir, ancak Bayan Stone'un sözleriyle "sefil ve işkence görmüş" gibi bir haldedir. Bu

²⁷³ Tsilka, "Born Among Brigands", 293-294.

²⁷⁴ Tsilka, "Born Among Brigands", 295-296.

²⁷⁵ Tsilka, "Born Among Brigands", 296-297.

sırada bebek, bacaklarının etrafına bezle bağlanmış bir tül gömleğe sarılmıştır. Hepsi bebeği nasıl sessiz tutacaklarından endişe etmişlerdir. Katerina şöyle anlatmıştır: “Onun acıklı çığlığını duydum. Nereden güç aldığımı bilmiyorum ama kutunun etrafına bağlanmış ipleri itip kendimi oturma pozisyonunda yükselttim. Hava esiyordu ve kar yağıyordu ve adamlar bana koşular uzanmamı ve kendimi örtmemi emrettiler. Bebeğimi istedim. Sonunda dileğim yerine getirildi. Küçük bebeğimi aldım ve onu kalbime bastırdım. Emzirdim. Ben onu emzirirken iki üç haydut etrafımıza çadır gibi bir şey yaptılar.”²⁷⁶

Yaklaşık bir hafta boyunca bu şekilde devam etmiş, geceleri dolaşmış, gündüzleri kulübelere veya barakalarda geçirmişlerdir. Katerina, kulübelere çok soğuk değilse ve erkekleri ılık su ve küvet bulmaya ikna edebilirse bebeği yıkamaya çalışmıştır. Haydutların tedarik etmeyi başardığı çocuk bezleri yetersiz gelmeye başlamıştır. Kulübelere o kadar havasızdır ki tutsakların gözleri çığ ve kurumdan kıpkırmızı kesilmiştir. Bir de bite yakalanmışlardır. Bayan Stone, Sandanski ile sürekli tartışmıştır. Sandanski, anne ve çocuğu köylülerle bırakmayı düşünmüştür. Bayan Stone, gruba Katerina’yı ve bebeğini güvenli bir yere bırakmaları konusunda yalvarmıştır. Katerina bunu farklı bir şekilde anlatmıştır. Katerina’ya göre Bayan Stone bu duruma karşı çıkmıştır. Stone, anne ve çocukla seyahat etme korumasını kaybetmek istememiş olabilir.²⁷⁷

Sandanski, her an Amerikalılardan haber almayı beklediği için kadınları ayırma kararını ertelemiştir. Doncho’nun saldırısından bu yana, Bayan Stone, onu esir alanların serbest bırakması için müzakereleri yeniden başlattıklarının farkındadır.²⁷⁸

2.7 Yapılan Görüşmeler

Sekreter Hay, Peet’in ilerlemedeki yavaşlığından dolayı, hala Paris’te izinde olan John Leishman’a telgraf çekmiş ve görevine geri dönmesini emretmiştir. Diplomat, Noel Günü ailesinden ayrılmış ve görevine dönmüştür. Eddy’yi yorgun bulmuş; Stone olayı onu olumsuz etkilediği için ona izin verilmiştir.²⁷⁹

Leishman, kendisini Peet’in görevi için hazırlamıştır. Dickinson’dan rahatsız edici bir not almıştır. Beklemenin yaradığını ve kaçırılanların olumlu tavırlarını yazmıştır. Leishman, Dickinson’ı feda edilebilir olarak görmeye

²⁷⁶ Tsilka, “Born Among Brigands”, 298-299.

²⁷⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 136-137.

²⁷⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 137.

²⁷⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 128.

başlamıştır. “Görünen o ki, bu sinir bozucu adam kendini konuya yeniden sokmaya çalışıyor.” diye düşünmüştür. Diplomatın cevabı kibar ama açık olmuştur. Sahada birden fazla müzakerecinin olması asla işe yaramayacaktır. Dickinson’ı Bulgaristan’dan uzak durması konusunda uyarmıştır.²⁸⁰

Ancak başkonsolosun görevi bırakma niyeti yoktur. Aralık ayının ortasından beri Dr. House ile gizlice yazışmıştır. House, Bulgar Samokov papazından 7 ve 13 Aralık’ta iki mektup almıştır. Mektuplarda House’un, kaçırılanları bulmak istiyorsa Bansko’ya gitmesi gerektiği yazmaktadır. Amerikalı misyoner bu bilgiyi Peet ve Gargiulo’ya iletmış, ancak Sir Alfred Biliotti’nin elçisiyle meşgul oldukları için görmezden gelinmiştir.²⁸¹

İki hafta sonra, başkonsolosun eski aracısı Boyadzhiev tarafından Dickinson’a grubun asıl istenilen miktarın yarısından biraz fazla olan 14.500 Türk lirasını kabul ettiklerine dair bilgi verilmiştir. Ve Bayan Stone tarafından yazılan bir yetki yazısı vardır. Bayan Stone “Bizim için talep edilen fidyeyi alma hakkını ve fide sorunumuzu nihai sonuca ulaştıracak ek yetkileri elinde tutsak olduğumuz grubun üyesine veriyoruz.” diye yazmış ve Katerina ile imzalamışlardır.²⁸² House, Boyadzhiev aracılığı ile öğrendiği bu bilgiyi Peet ve Gargiulo ile geç paylaşıncı bu duruma sinirlenmiş ve Dickinson’ın ajanı olarak çalıştığından şüphelenmişlerdir.²⁸³

House, 8 Ocak’ta Protestan Ivan Gratchanov’un evine ulaşmış ve haber gelmesini beklemiştir.²⁸⁴ Dr. House, Peet ve Gargiulo’yu haydutlarla buluşmaya yalnız gitmek için, buluşmadan hemen sonra rapor verme şartıyla ikna etmeyi başarmıştır. Günler geçmiş fakat haydutlardan haber gelmemiştir. Bansko’ya daha yakın olmak için Serres’ten Yukarı Cuma’ya taşınan Peet ve Gargiulo, uzun bekleyiş yüzünden hayal kırıklığına uğramışlar; rapor edecek bir şey bulamamışlardır.²⁸⁵

12 Ocak’ta Boyadzhiev’den mektup taşıyan bir haberci haydutların yanına gelmiştir. Mektupta Bay House şöyle yazmıştır: “Bay Charles Dickinson tarafından görevlendirilmiş, Bayan Stone ve Katerina’nın fidyesinin ödenmesi ve serbest bırakılmaları için haydutlarla görüşen yetkili olarak şunları onaylıyorum: 1. Bayan

²⁸⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 128-129.

²⁸¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 129.

²⁸² Ellen M. Stone, “Six Months Among Brigands IV”, *McClure’s Magazine*, 19/4, 466.

²⁸³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 129-130.

²⁸⁴ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 90.

²⁸⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 138.

Stone ve Katerina tarafından yetki verilmiş haydut ve ben, esirlerin serbest kalması için ödenecek fidye miktarını 14.500 Türk lirası olarak kararlaştırdık. 2. Fidyenin teslim edilmesi ve tutsakların serbest bırakılmasının tam yeri ve zamanı bu mektubu getirecek kişi ile kararlaştırınız. 3. Esirlerin hayatta olduğundan emin olabilmemiz için bu mektubun önüne muhtıra konacak ve bu yazının diğer yüzüne kadınlar kendi elleriyle cevap yazacaklar. 4. Bu yazının bir kopyasını size gönderdim. 5-Para Napolyon cinsinden ödenebilir.”²⁸⁶

Kadınlardan, Bay House’un bildiği olaylar veya isimlerle ilgili birkaç satır yazmaları istenmiştir. Bayan Stone gelişigüzel şöyle yazmıştır: “Dün gece rüyalarımda Bayan House ile konuşuyordum ve ona ailenizi Fransa’ya gönderdikten sonra sekiz aydan daha az bir süre geçtiğini hatırlayıp hatırlamadığımı sordum.” Katerina’dan iki isim vermesi istenmiştir: Birincisi, East Orange, New Jersey’de sahip olduğu yakın bir arkadaşının adı ve ikincisi bir zamanlar çalıştığı bir New York hastanesindeki amirinin adı. “Bayan Belle Judd” ve “Bayan Anna Maxwell” diye cevaplamıştır. Bayan Stone, “4 Ocak 1902 Cumartesi akşamı, Eleni G. Cilka doğdu. Tanrı’nın merhameti sayesinde, çocuk ve anne için her şey iyiydi.” diye eklemiştir.²⁸⁷ Sandanski, Asenov ve Sava Mihaylov aynı gece, Bansko’ya gitmek için kamptan ayrılmıştır.²⁸⁸

16 Ocak akşamı kasabada yemek yedikten sonra, haberi getiren gizli bir yardımcı toplantının ertesi gece Gratchanov’un şehrin kuzey ucundaki Türk devriyeler tarafından korunmayan bir kara parçasına bakan evinde yapılacağını söylemiştir. 17 Ocak akşamı House, Gratchanovs’un arazisine vahşi bir köpek bağlamış ve beklemeye başlamıştır.²⁸⁹

Gece yarısından biraz önce ahırın yanında bir hışırtı duymuştur. Karanlıktaki hareketliliği görmüş; ziyaretçisinin içeri girmesine izin vermek için bahçeye indiğinde, ayak bileklerine beyaz bezler sarılı, kahverengi bir üniforma giymiş modern tüfekler taşıyan üç kişi bulmuştur. Üçü, House’un odasını hızlıca aramıştır. Biri kapıda bekçi olarak yerini almış, bir diğeri pelerini yere atmış ve üzerine oturmuştur. House’un lider olduğunu düşündüğü üçüncü adam uzun boylu, düz sakallı ve açık tenlidir. House büyük ihtimalle Asenov diye tahmin etmiştir.²⁹⁰

²⁸⁶ Stone, “Six Months Among Brigands IV” 467.

²⁸⁷ Stone, “Six Months Among Brigands IV” 467.

²⁸⁸ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 89.

²⁸⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 138-139.

²⁹⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 139.

Uzun boylu adam sırt çantasına uzanıp bir kese kâğıdı çıkarmıştır. İlkinde teslimat yeri ve saati ile 14.500 Türk lirası bedelle serbest bırakılması gerektiğini tasdik eden bir yazı vardır. Arkasında kadınların el yazısıyla yazdığı cevapları da okumuştur. Daha sonra House onaylayarak başını sallamıştır.²⁹¹

14.500 Türk lirası olarak belirlenen fidyenin Napolyon altınla ödenmesine, böylece Avrupa'nın veya Osmanlı'nın herhangi bir yerinde harcanabileceğine karar verilmiştir. Ancak diğer şartlar sonuçsuz kalmıştır. House, şartlardan bahsederken haydutların tepkileri olumsuz yönde olmuştur. "Talep edilen para esirlerin tesliminden en az on gün önce ödenmelidir." demişlerdir. Bay House'un kadınların öldürülmeyeceğine dair bir güvence almaya çalışmıştır. Bunun üzerine adamlardan biri "Sahip olduğumuz tek şey şeref sözümüzdür." diye cevap vermiştir.²⁹²

Peet ve Gargiulo on günlük gecikmeyi duyduklarında bundan hoşlanmamıştır. Gargiulo haberi Leishman'a iletmış, diplomat ilerleme kaydedildiğini duyunca rahatlamıştır. Ödeme şartları, duymayı umduğu gibi olmasa da beklenmedik de değildir. Leishman, Gargiulo'ya teklifi kabul etmesi ancak şartları yumuşatması için yetki vermiştir.²⁹³

Bayan Stone 17 Ocak sabahı erkenden uyandırılmıştır. Dr. House'dan gelen bir not vermişlerdir. Fidyeye komitesinin geri kalanını, tutsaklar serbest bırakılmadan önce paranın ödenmesi gerektiğine ikna etmeye çalışacağı yazıyordu. Bayan Stone bu yazanlara anlam verememiştir. Konsolos Dickinson'ın aracısı sadece Dr. House'dan bahsedilmiştir. Şaşkınlıkla ikna edilmeyi bekleyen diğerlerinin kim olduğunu düşünmüştür. Gecikmeden haberdar olan Bayan Stone, öfkelenmiş ve Katerina ile Dr. House'a müzakerelerin uzatılması hakkında öfkeli notlar yazmışlardır.²⁹⁴

Gargiulo'nun Leishman'a esirlerin toplanan parayı vermeleri halinde, kendilerine karşı tüm kişisel riskleri üstlenmeyi teklif ettiklerini yazmıştır. Teoride bu, fidye ödenirse ve kadınlar daha sonra öldürülürse hükûmetin ve misyoner kurulunun suçlanacağı anlamına geliyordu. Leishman, bu şüpheli durumu Dışişleri Bakanlığı'na iletmıştır.²⁹⁵

---

²⁹¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 139-140.

²⁹² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 140-141.

²⁹³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 141-142.

²⁹⁴ Stone, "Six Months Among Brigands IV" 468.

²⁹⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 142-143.

John Hay, Stone olayına duygusal olarak bakma eğiliminde olmamıştır. Ocak ayının başlarında, gizli bir mutabakatta Leishman'a, departmanın yalnızca dört çözüm ürettiğini söylemiştir: "1. Tüm miktarı ödeyin ve Osmanlı Devleti'nden bir tazminat almaya çalışın. 2. Zorla kurtarma girişiminde bulunun veya savaş gemileri gönderin. 3. Bulgaristan'ı haydutların rehineleri serbest bırakmasına zorlamasını sağlayın. 4. Haydutlara fidye umudu olmadan esirleri süresiz olarak alıkoyma alternatifi bırakın." Sekreter bunu 2 Ocak'ta yazdığında, iklim olumlu görünüyordu. Ulusal günlük gazeteler, haberlerin sadece adam kaçırırların çıkarlarına hizmet ettiğı yönündeki sözleri duydukça fon faaliyetlerinden bahsetmeyi bırakmışlardı. Ancak şimdiye kadar sessizliğini koruyan Grigor basınla konuşuyordu.²⁹⁶

Artık John Leishman, Bayan Stone'un kaçırlmasında Katerina'nın olmasa da Grigor'un bir parmağı olduğuna inanmaya başlamıştır. Daha sonra Hay'e "Türk yetkililer, Bayan Stone'a eşlik eden Katerina'nın kocasının komploya karıştığı düşünüyorlar. Bazıları daha ileri giderek Katerina'nın hatta Bayan Stone'un da durumdan haberdar olduğunu söylüyor. Bu durumun imkânsız olduğunu söyledim ama Grigor'un neler olup bittiğini az çok biliyor olması şüpheli bir durum. Olaydan önce mi sonra mı duruma dahil oldu belli değil." diye yazmıştır. İlk bakışta, Leishman'ın Grigor ile ilgili şüpheleri mantıksız gibi görünse de Arnavutluk ve Makedonya ortak paydadaydılar. Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsızlığını ilam eden son Balkan devletleriydi. Dilsel veya etnik farklılıkları olsa da Cilka, Stephanov aileleri ve Bansko'nun Protestanları Hıristiyandı ve hepsi Türk düşmanlığında birleşmişlerdir.²⁹⁷

Grigor ve Katerina kaçırma olayının planlamasına katılmasalar da bu kaçırlmadan haberleri vardır. Fakat Bayan Stone'u uyarmamaları, bunu durdurmak için herhangi bir şey yapmamaları şüpheli bir davranıştır. Bunun sebebi kendilerine ve Katerina'nın ailesine zarar gelmesinden veya hain olarak damgalanmaktan korkmaları olabilirdi. Yine de bu, onları masum çıkarmazdı. 3 Eylül sabahı Grigor ve Katerina, partinin geri kalanından en az iki saat önce yola koyulmuş ve muhtemelen Sandanski ve adamlarını kervanın yaklaştığına dair bilgi vermişlerdi. Grigor ve Katerina belki de kaçırmanın kısa süreli olacağı ve yaşlı Bayan

²⁹⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 143.

²⁹⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 147-148.

Usheva'nın varlığının Bayan Stone'a nazik davranılmasını sağlayacağı izlenimine kapılmışlardı. Cilka çifti, Katerina'nın kaçırılacağı olasılığını öngörememişti.²⁹⁸

Katerina'nın kaçırılmasını takip eden günlerde Grigor, halkın sempatisini kazanmıştır. Misyonerler, kederli zavallı adamın karısını aramak için dağlarda nasıl gezdiğine dair kendi aralarında hikayeler uydurmuşlardır. Ancak sonraki haftalarda onu şüpheli görmeye başlamışlardır. Grigor'un hikayesi her anlatımla değişmiştir. Başlangıçta, onu esir alanların Türk haydutlar olduğunu söylemiş; bu ifade, kafiyeledeki diğerlerinin sözleriyle ortadan kalkmıştır. Misyonerler, Grigor'un birbiri ile uyuşmayan ifadelerinden rahatsız olmuşlardır. Grigor'un öldürülen pomak hakkında söyledikleri de inandırıcı gelmemiştir. Onu öldürüp diğerlerini serbest bırakmaları mantıklı değil diye düşünülmüştür.²⁹⁹

Misyonerler, Grigor'un Bansko'da kalmasını ve böylece şüpheliler bulunursa onları teşhis edebileceğini ummuşlardır. Ancak Kasım ayının sonlarında, Katerina ve Bayan Stone'un ölümüne dair söylentiler dolaşmaya başladığında, kendi bağlantılarını sürdürmek için Samokov'a ve ardından Sofya'ya gitmiştir. O zamana kadar Grigor muhabirlerden kaçınmıştır. Ama 16 Kasım'da Başkonsolos Dickinson huzurunda ifade vereceği gün Reuters'a röportaj vermiştir. Haber ajansına, karısından yeni bir mektup aldığını söylemiştir. O ve Bayan Stone iyi olduklarından ve haydutların para için aceleleri olmadığından bahsetmiştir.³⁰⁰

Bayan Stone davasına halkın ilgisi, İngiliz muhabir William T. Maud'a (1865-1903) görev teklif edildiğinde azalmıştır. 22 Aralık'ta Peet ve Gargiulo'nun Selanik'e gitmek üzere ayrılmalarından iki gün önce İstanbul'a giden bir Orient Express'e binmiştir. Ancak Peet ve Gargiulo, basının Charles Dickinson'ın Sofya'daki görevini nasıl sabote ettiğini görmüşlerdir. Görevde başarısız olma ihtimali yüksek olan Maud, Amerikan misyonunda ve gölgesinde kalmaya karar vermiştir. Peet ve Gargiulo, Serres trenine binerken, Maud da trene binenler arasındadır.³⁰¹

Muhabir, Grigor'un beklenmedik gelişine kadar başarısızlığını kabul etmiştir. Grigor'un Reuters ile önceki röportajı iyi sonuçlanmıştır. Karısı götürülürken hiçbir şey yapmadan beklediği söylentilerinden rahatsız olmuştur. Şimdi Grigor ve kafiyelede yer alan öğretmenlerden olan yeğeni, Maud ile röportaj

²⁹⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 148.

²⁹⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 149.

³⁰⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 150.

³⁰¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 151.

yapmayı kabul etmiştir. Bayan Stone'un kaçırıldığı gün haydutlar tarafından öldürülen pomak bulunmuştu ve Bayan Stone'un gurubundan kurtulanlar, konu hakkında henüz kamuoyuna açıklama yapmamışlardı. Grigor şimdi cinayetin onları sindirmek için işlendiğini düşünüyordu. Maud da bu röportajdan memnun olmuştur.³⁰²

16 Ocak Perşembe günü Dr. House, Bansko'da haydutlarla ilk buluşmasını beklerken Peet ve Gargiulo ile şifreli bir şekilde iletişim kurmuştur. Leishman, İstanbul'daki Osmanlı İmparatorluk Bankası'na uygun büyüklükte iki çuvalda 66.000 dolarlık Napolyon altını bulundurması talimatını vermiştir. Bu fidyenin artık Balkanların dağlarında taşınması gerekiyordu. Tehlikelere açıktı. Bu noktaya kadar, altın bir sırdı. Peet transfer haberinin, altının bankadan çıktığı anda sızacağından şüphelenmiştir.³⁰³

20 Ocak Pazartesi günü saat akşam saatlerinde iki büyük banka çantası, ABD'li bir mareşal olan W. Smith-Lyte'nin eşliğinde Orient Demiryolunun özel bir arabasına yüklenmiştir. Ona iki konsolosluk koruması ve asker olan Gargiulo'nun kayınbiraderi Bay Lemmi eşlik etmiştir. Banka, her bir altın çantasına birer tane olmak üzere iki Hırvat koruması göndermiştir. Osmanlı hükûmeti kendi altı askerini görevlendirmiştir. Mareşal Smith-Lyte, fide parasının Bansko'ya en yakın tren istasyonu olan Demir Hisar'a götürülmesini emretmiştir. Orada, onları Türk askerinin bir müfrezesiyle karşılayacaktır.³⁰⁴

Osmanlı ve Amerikan hükûmetleri, hattın sonuna ulaştığında o altına ne olacağı konusunda farklı beklentilere sahiptir. Türk yetkililer, misyonerleri haydutlarla buluşacakları yere kadar izlemeyi planlamışlardır. Sonra komitecileri takip edip tutuklamayı veya en azından onları teşhis edip daha sonraki bir tarihte yakalamayı ummuşlardı. Misyonerler sınırı geçerse, bu Osmanlı hükûmetinin başından beri ısrar ettiği adam kaçırıların Bulgaristan'da olduğunu gösterirdi. Bu durumda, Osmanlı yetkililerinin "kız" diye bahsettikleri Bayan Stone öldürülürse tazminattan Osmanlı değil Bulgaristan sorumlu olacaktır. Bu arada Amerikalılar haydutlara altını Türk yetkililerin bilmediği bir zamanda ve yerde teslim edeceklerine söz vermişlerdir. House'un kaçırıanlarla görüşmesi Osmanlı hükûmetinden gizli tutulmuştur.³⁰⁵

³⁰² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 154.

³⁰³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 157.

³⁰⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 158.

³⁰⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 158.

Çok geçmeden yerel Türk askerleri Dr. House'un misyonerlerin serbest bırakılması için kaçıranlarla görüşüğünü öğrenince bölgedeki askerlerini çoğaltmıştır.³⁰⁶

21 Ocak akşamının erken saatlerinde tren Peet'in "insan yerleşiminden çok uzaktaki tepelerin arasında yalnız bir köşe" olarak tanımladığı Demir Hisar'a ulaşmıştır. Ertesi sabah vali erkenden gelmiştir. O akşam saat yedide istasyonda yirmi asker belirmiştir. İleri derece Fransızca konuşan genç komutanları, Mareşal Smith-Lyte'ye ertesi sabah yola çıkacaklarını bildirmiştir.³⁰⁷

22 Ocak'ta altın kuzeydeki Filibe'ye doğru ilerlemiştir. Yol boyunca daha fazla asker katılmış ve kafilenin sayısı yüze çıkmıştır. 24 Ocak öğleden sonra, Gargiulo ve Peet kafiyei karşılamak için şehrin dış mahallelerine gitmişlerdir. Maud'a göre altın beklentisi büyük bir heyecana neden olmuştur. Birçok tüccar, yürüyüşün kışlaya doğru yol almasını izlemek için dükkanlarını kapatmıştır.³⁰⁸

Bansko'daki protestan papaz evi boştu. Müzakereciler orada ikamet etmiştir. Peet ve Gargiulo, altının valizlerde tutulduğu bir odayı paylaşmıştır. İbrahim Paşa'nın özel yardımcısı, karşıdaki odaya yerleşmiştir. Evin kapısında askerler ve sokağın kapısını koruyan birkaç kişi daha vardır. Kasaba 250 asker tarafından kuşatılmıştır. Ayrıca biri Reuters'tan, diğeri London Daily Telegraph'tan olmak üzere iki İngiliz gazeteci kafiye katılmıştır. Görünüşe göre Peet ve Gargiulo ne Türk yetkililere ne de yabancı muhabirlere yakalanmadan hareket etmesi çok zordu. Kaçıranlar fidye parasının kırsal kesimde kendilerine getirilmesi ısrarla istemişlerdir. Türk birlikleri onları pusuya düşürürse, tepelere kaçabilirler diye düşünmüşlerdir. Ancak Dr. House'un başka bir planı vardır. House para için şehre gelmeye ikna etmeye çalışılan haydutlara bir mesaj göndermiştir.³⁰⁹

House, Peet ve Gargiulo'nun planı parayı papazın evinden, Gratchanov'un evine taşımaktır. House, "Her şey bize karşı görünüyordu" diye hatırlamıştır. Kaçıranlar kasabanın askerlerle dolup taşığını görmüş ve kötü niyetten şüphelendikleri için gelmemişlerdir. Hayal kırıklığına uğrayan Gargiulo, Leishman'a "Burada müzakereleri yenilemek imkânsız." diye telgraf çekmiştir.³¹⁰ Yine de toplantı 31 Ocak'ta gerçekleşmiştir. O akşam İngiliz gazeteciler Türk

³⁰⁶ Marder, *Stewards of the Land*, 37.

³⁰⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 159.

³⁰⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 160.

³⁰⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 161-162.

³¹⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 162-163.

subaylarla yemek yiyecektir. Bu sırada 66.000 dolar değerinde altının 2 Şubat'ta teslim edilmesi kararlaştırılmıştır.³¹¹

Osmanlı askeri tarafından yakalanmaktan korkan haydutlar, kendilerini güvence altına almak için Osmanlı askeri tarafından yapılan takibin durdurulması isteğinde bulunmuşlardır. Bu durum Osmanlı tarafına bildirilmiştir.³¹² Bu kararları kabul eden Osmanlı Devleti, sorumluluğun Osmanlı Devleti'ne ait olmadığı konusunda Amerikan elçiliğinden teminat almıştır.³¹³

Bu sırada Çernopeer rehineri Sandanski'nin memleketi Vlahi yakınlarındaki bir kulübede tutuyordu. Kadınlar gergindir bebeğin doğumundan bu yana her zamankinden daha fazla korkmuşlardır. “Kötü Adam” olarak adlandırdıkları Çernopeer'i hiç sevmemişlerdir. 2 Şubat akşamı, haydutlar kulübeye dolmuş, beklemişlerdir. İki kurye gelmiş ve Çernopeer'e bir el çantası vermiştir. O ve birkaç kişi daha bir iç daireye çekilmişlerdir. Dışarı çıktığında Bayan Stone'a bir mektup vermiştir.³¹⁴ Bayan Stone sessizce okumuştur: “Sevgili Meslektaşım, Sizin ve son mektubunuzdaki Katerina'nın sözleri kalplerimizi derinden etkiledi. Sizi selamlayacağımız zaman nasıl sevineceğimizi size söyleyemeyiz. Şimdi 14.500 Türk lirasını verdik ve makbuzunuzu da aynı şekilde aldık ve mektubunuzun hamilinin onur sözüne güvendiğimiz için sizi yakında görmeyi umuyoruz. Buradan Serez'e gideceğiz ve orada sizi büyük bir keyifle bekleyeceğiz.”³¹⁵

House, Peet ve Gargiulo tarafından imzalanmıştır. Katerina, Stone'un konuşmasını bekleyememiştir. Haydutlardan birine “Para ödendi mi? sormuş “Evet” yanıtını almıştır. O anı “Hissettiğimiz mutluluk kelimelerle ifade edilemeyecek kadar büyüktü.” diye hatırlamıştır.³¹⁶

Kadınları on gün içinde mümkünse Serez yakınlarında serbest bırakmaya söz vermişlerdir. Hatta esirleri, Bayan Stone'un yardım için telgraf çekebileceği bir telgraf istasyonuna yeterince yakın bir yere bırakabileceklerini bile ima etmişlerdir. Ancak on gün geçmiş ve rehinerlerden hiçbir iz yoktur. Leishman, endişelenmeye başlamıştır. Banka'daki çetrefilli müzakereler boyunca müzakerecileri sabırlı

³¹¹ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 90-91.

³¹² Aydın, “Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması”, 248-249.

³¹³ Aydın, “Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması”, 249.

³¹⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 174-175.

³¹⁵ Stone, “Six Months Among Brigands IV” 469.

³¹⁶ Tsilka, “Born Among Brigands”, 300.

olmaya ve ihtiyaç duydukları kadar zaman ayırmaya çağırılmıştır. Ama şimdi, fidye ödenmiş ve Washington'daki amirleri için, kaçırılanların pazarlığa uymadığı çok açık bir şekilde görülmüştür. En kötü senaryo, kaçırılanların kurbanlarını öldürmesidir. Elindeki fidye ile grup, Türk devriyelerinden kurtulmak için hızlı hareket etmek zorunda kalmıştır. Kadınlar onları yavaşlatabilirdi. Daha da önemlisi, ölü rehineler onları asla teşhis edemezdi.³¹⁷

House, Peet ve Gargiulo, kaçırılanların hala iyi niyetle hareket ettikleri ancak kaçıktıkları için teslim edemedikleri inancına sarılmışlardır. 8 Şubat gecesi General İbrahim Paşa, haydutları aramak için üç yeni devriye göndermiştir. Gargiulo, Serez'e yapılacak muhtemel harekât veya sevkiyatın ertelenmesi için istekte bulunmuştur.³¹⁸ Bir yandan da Amerika kadınların teslim edilmesi için sıkıştırmıştır. Durum o kadar hassas bir hal almıştır ki, Peet, Leishman ile yüz yüze görüşmek için vapurla İstanbul'a gitme planları yapmıştır. Amacı, ABD Bakanını sakinleştirmektir. Fakat o gezide eşlik ettiği adam, Amerikan kamu hayatında, teskin etme kabiliyeti en az olan isimlerden Samuel Sidney McClure'dur (1857-1949).³¹⁹

McClure İrlanda'nın Ulster şehrinde fakir bir İskoç ailesinde dünyaya gelmiştir.³²⁰ Sekiz yaşında babası öldü ve sonra annesiyle Amerika'ya göç etmişlerdir.³²¹ McClure, 1893'te McClure Magazine'i kurmuştur.³²²

McClure “1901 sonbaharında gazeteler, Makedonya'daki Amerikalı misyoner Bayan Stone'un Balkanlar'daki Bulgar Haydutlar tarafından kaçırlmasına dair haberlerle doluydu.” demiş ve eklemiştir: “Bayan Stone'un hala hayatta olduğuna dair söylentiler bize ulaşmaya başladığında Bayan McClure ile İsviçre'deydim. Oradaki baş misyoner Bay House ve Grigor'un, Bayan Stone ve Katerina için Rodop Dağları'nın güney yamacındaki Serres'e gitmek üzere olduklarını öğrenince, Selanik'e gittim. Onlarla Serres'e kadar seyahat ettim ve orada tutsaklardan haber almak için yaklaşık üç hafta bekledim.”³²³

McClure'un Stone ile alakalı ilk girişimini Charles Dickinson aracılığıyla yapılmış gibi görünüyordur. Kasım ortasında, başkonsolos, Bayan Stone'a

³¹⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 166.

³¹⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 166.

³¹⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 168.

³²⁰ S.S. McClure, “My Autobiography”, *McClure Magazine* 41/6 (Ekim 1913), 33.

³²¹ McClure, “My Autobiography”, 44-45.

³²² S.S. McClure, “My Autobiography”, *McClure Magazine* 42/6 (Nisan 1914), 88.

³²³ S.S. McClure, “My Autobiography”, *McClure Magazine* 43/1 (Mayıs 1914), 140.

McClure's Magazine'den Bay Cleveland Moffett'in bir önceki akşam Sofya'ya geldiğini ve serbest bırakıldıktan sonra dergi için bu olay hakkında yazı yazması şartıyla fidye için 1.000 lira katkıda bulunacağını söylediğini yazmıştır. Teklif hemen kabul edilmezse geri çekilecektir. Kaçıranlar bu bilgiyi Stone'a asla iletmemişlerdir. Dışişleri Bakanlığı bunu duyduğunda, Bay Dickinson, Dışişleri Bakan Yardımcısı David Hill'den sert bir kınama almıştır: "Departmana, bir New York Dergisi'nin sizinle özel röportaj için bin pound teklif eden bir sözleşme bıraktığı bilgisi verildi. Bu aşamada bir gazeteciyi tercih edip diğerlerini reddetmeniz fidye şansları için çok zararlı olacaktır."³²⁴

Ancak Dickinson ve McClure temas halinde kalmıştır. Fakat iki adam arasında yazılı veya sözlü bir sözleşme kaydı yoktur. Ocak ayının sonlarında McClure, Selanik'e gitmiştir. Adeline House, McClure'u misyon evinde kalması için davet etmiştir. McClure kayıp kadın Katerina'nın kocası Grigor'u tercümanı olarak tutmuştur. Bu ikisinin birbirlerini nasıl bulduklarına dair bir bilgi yoktur.³²⁵

Şubat ayının ortasında, McClure harekete geçme zamanının geldiğine karar vermiştir. Theodore Roosevelt'e Türk askerleri geri çekilmediği için serbest bırakmanın zorlaştığı bu yüzden savaş gemilerinin gönderilmesi gerektiğine dair telgraf çekmiştir. Roosevelt yanıt vermemiştir.³²⁶

17 Şubat'ta Palazzo Corpi'ye vardktan sonra Peet, Leishman'ı çok endişeli bulmuştur. 20 Şubat Perşembe günü, Bansko'da, kadınların hayatta olduğuna ve çete kendisi ile Türk devriyeleri arasına yeterince mesafe koyar koymaz teslim edileceğine dair güvence veren bir haberci belirlemiştir.³²⁷

McClure bu işten vazgeçmiştir. O günden şöyle bahsetmiştir: "22 Şubat Cumartesi günü Viyana'ya pasaport aldım. Ertesi gün, veda etmek için Leishman'a uğradım. Leishman'ın "Bay McClure, ben olsam şimdi gitmezdim Serres'e dönerdim. Bayandan haber alındı. Stone salı gününe kadar serbest kalabilir." sözü üzerine Serres'e geri döndüm."³²⁸

³²⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 170.

³²⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 171.

³²⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 173.

³²⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 174.

³²⁸ McClure, "My Autobiography", 140.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ELLEN M. STONE'UN HÜRRİYETİNE KAVUŞMASI

3.1 Serbest Bırakılması

Günler geçmesine rağmen kadınlar hâlâ serbest bırakılmamıştır. Haydutlar gecikme için hiçbir sebep göstermemiştir. Plana göre onları güneye, Serez'e götürmeleri gerektiği halde Çernopeer kadınları kuzeye götürmüştür. Muhtemelen Amerikalıların Türk yetkililere yer ve saat hakkında bilgi verebileceğinden şüphelenmişlerdir. Üstelik kadınları bir kez bıraktıklarında artık kalkan olarak kullanamayacaklarını fark etmişlerdir. Her ne sebeple olursa olsun Çernopeer, iki kadını ve bebeği üç hafta daha tutsak etmiştir.³²⁹

Bir akşam haydutlardan üçü kulübeye girmiş ve kadınları kendilerini uzun bir yolculuğa hazırlamaları konusunda uyarmıştır. Şafaktan önce uzak bir yere varmaları gerektiğini söylemiştir. Katerina bu yolculuğu şöyle hatırlamıştır: “Atlarımıza bindik ve atların gidebildiği kadar hızlı bir şekilde dik bir patikadan inmeye başladık. Gece yarısına doğru, büyük bir şaşkınlıkla fark ettik ki, her iki tarafı da görebileceğimiz, uzaktaki iki kasabaya aitmiş gibi görünen bir ışığa doğru geniş ve iyi bir araba yolunda ilerliyorduk. Gideceğimiz yerin bu olduğunu düşündük ama birden atlar büyük gibi görünen bir nehrin kıyısına götürüldü. Struma Nehri'ni geçmeye hazırlanıyorduk. Burada bize, attan inip mümkün olduğunca sessizce ve sürünerek gitmemiz söylendi. Çok karanlıktı. Liderlerinin verdiği emirle adamlar iki yeni ata binmemize yardım ettiler. Liderleri bebeği benden aldı ve bir koluyla tutarak nehre doğru yol aldı. Atı suya dalmıştı ve biz de onu takip ediyorduk. Ayakları soğuk suya girerken atımın sırtının titrediğini hissettim. Eyer bir yandan diğer yana sallanıyordu ben de hayvanın yelesini sıkıca tuttum. Kısa süre sonra bacaklarım sudaydı ve soğuk dayanılmazdı. Gözlerimi kapalı tutuyordum çünkü suya bakmak başımı döndürüyordu ama sağa doğru sarsıldığımı hissettim. Sonunda atın ayakları sağlam zemine bastı. Sonra o adamın kolundaki bebeğimi hatırladım ve onlara bakmak için döndüm. Su yüzeyinde sadece erkek ve at kafalarını görebiliyordum. Sonra adamın yanımda bağırın sesini

---

³²⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 176.

duydum, “Herkes iyi mi?” Bayan Stone’un zayıf sesini duydum. “Bebek güvende mi?” diye soruyordu. Aynı anda adam bebeğimi kucağıma ittirdi.”³³⁰

Adamlar temkinli davranmışlardır. Görünüşe göre köprüler korunduğu için bu izole noktada nehri geçmek zorunda kalmışlardır. Kadınların, ateşin önünde ısınmalarına ve kıyafetlerini kurutmalarına izin verilmiş ve harap bir eve götürülmüşlerdir.³³¹ Dağları yoğun bir sis kaplamıştır. Stone, hatırladığı kadarıyla şöyle anlatmıştır: “22 Şubat Cumartesi sabahı kendimizi ıssız bir yamaçta her tarafı tepelerle çevrili, harap bir başka kulübede bulduk. Kapısı yoktu ve kulübenin bir ucu neredeyse tamamen parçalanmıştı. Yoğun bir sis bizi o kadar etkilemişti ki yolculuğa devam edemedik. O gün boyunca su ve yiyecek kaynağımız çok sınırlıydı. Ne Eleni’ye banyo yaptıрма ne de bezleri yıkama imkânı yoktu. Katerina, bir kap su almak amacıyla dereye inmesine izin verilmesi için yalvardı. Fakat genç haydut reddetti. Esrarengiz bir şekilde “Yıkamak için yarına kadar beklemen daha iyi olmaz mı? Belki o zaman daha iyi imkanlar bulabilirsiniz.” dedi. Bize bir şeyler ima etmişti ama ümitlenmek istememiştik. Katerina “Bu adamlardan sonuncusunu görene kadar özgür olduğumuza asla inanmayacağım” dedi.”³³²

Alacakaranlık çöktüğünde tekrar yola koyulmuşlardır. Bir grup önden giderken, diğerleri kadınların çevresini sarmıştır. Bayan Stone şöyle anlatmıştır: “Yol dikti ve biz aşağıya iniyorduk. Etrafımızda iki kişi kalana kadar grubun geri kalanının artık bizimle olmadığını fark etmemiştik. Altı saat daha yolculuğumuz devam etti. Sonunda, 23 Şubat sabahı kendimizi bir ovada bulduk. Haydutlar bizi bir armut ağacının altından bırakıp gün ışığına kadar orada oturmamızı söylediler.”³³³ Katerina “Böyle bir şekilde serbest bırakılmak çok tuhaftı, buna inanamadık.” diye hatırlamıştır.³³⁴

Gün doğumunda Katerina, bebeğini Bayan Stone’a vermiş ve hırslayan köpeklere atmak için bir avuç çakıl toplamıştır. Ardından yakındaki bir köye doğru yola çıkmışlardır. Yoldan onlara doğru gelen yaşlı bir Arnavut Müslüman, onları köyündeki Hristiyan bir ailenin evine götürmüştür. Evin kadınları onları hemen tanımış, içeri almış ve ateşin yanına götürmüşlerdir. Katerina “İlk rahatlayan bebektir” diye hatırlamıştır. Bayan Stone ve Katerina, daha sonra Strumitsa

³³⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 176-177.

³³¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 177-178.

³³² Ellen M. Stone, “Six Months Among Brigands V”, *McClure’s Magazine*, 19/5 562-563.

³³³ Stone, “Six Months Among Brigands V” 563.

³³⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 178.

kasabasına götürülmüş ve orada yerel Protestan papazın yanına yerleştirilmişlerdir. Orada sıcak banyonun tadını çıkarmışlardır. Bayan Stone “Bebek Eleni esaretimiz sırasında onun için yaptığımız küçük elbiselerden ve şapkalarından birini ilk kez giymişti. Kollarını kundak bantlarından kurtarmış olan küçük kız çok tatlı görünüyordu.” diye anlatmıştır.³³⁵

Haber, 23 Şubat günü saat onu biraz geçte Serres’e ulaşmıştır. Dr. House o pazar sabahı bir Evanjelik ayininde vaaz ettikten sonra otele yeni dönmüştür. Otelde Bay Gargiulo için gelen telgrafla bekleyen üniformalı bir haberci bulmuştur. O akşam Peet ve Gargiulo ile yola çıkmıştır. William Maud da onların peşinden gitmiştir.³³⁶

Osmanlı Valisi Tevfik Bey 25 Şubat 1902 tarihli yazısında olay hakkındaki görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir: “Olayın başından beri Osmanlı hükûmetini sorumluluk altında bırakmamak için gece gündüz çalıştık. Memurlarımızı görevlendirdik ve araştırmalarda bulunduk. Osmanlı hükûmetine karşı olumsuz ifadelerle inanmaya hazır bulunan Protestanlar ve diğer yabancılara çabalarımızı gösterdik. Çalışmalarımız da olumlu olarak sonuçlanmıştır.”³³⁷

Rehinelerin sağ salim kurtarılması için yoğun bir çaba gösteren Osmanlı Devleti diğer taraftan komitecilerin Bulgaristan topraklarına geçmeden yakalanmasına çalışmış ve bu kaçırılma olayını, başından sonuna kadar sıkı bir şekilde takip etmiştir. Konuyla ilgili Bulgaristan komiserliğine birçok haber gelmiştir.³³⁸

3.2 Serbest Bırakılmasından Sonraki Olaylar

Protestan papazın evine vardıklarında Dr. House, Bayan Stone ile sessiz bir şekilde görüşmek için yan odaya geçmişlerdir. Dr. House, hanımların zarar görmediğinden emin olmuştur. Türk yetkililere ne söylediklerini bilmek istemiştir. Kadınları kimseyle konuşmamaları konusunda önceden telgraf çekmiş olsa da yerel Osmanlı polis şefi oraya telgraftan önce ulaşmıştır. Bu görüşmenin Osmanlı kayıtları, kadınların kaçamak davrandığını göstermektedir. Kaçıranları sadece takma adlarıyla tanıdıklarını iddia etmiş ve adamlar onlarla ne yemek istediklerini sormak dışında hiç konuşmadıkları yalanını söylemişlerdir. Katerina, hiçbir zaman

³³⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 178-179.

³³⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 179-180.

³³⁷ Aydın, “Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması”, 256.

³³⁸ Aydın, “Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması”, 244.

kasabalardan birinde tutulmadıklarını ve herhangi bir dağı veya nehri geçip geçmediklerini hatırlayamadığını söylemiştir.³³⁹

Ardından Bayan Stone erkek kardeşi Charles'a, mektup yazarak serbest kalışının haberini vermiştir. Mektupta şunları yazmıştır: “Tanrı’ya şükürler olsun altı aylık esaretimiz dün sabah bitti. Ben, Katerina ve yedi haftalık kızı Eleni dün sabah serbest kaldık. Yakınlardaki bir köye geldik. Bulgar dostlarımız bizi görür görmez gözyaşlarına boğuldu. Kilisede sabah ayinine katılan arkadaşlarımız bizi karşılamaya geldi. Bizim için dua etmeyi hiç bırakmamışlardı. Osmanlı hükûmeti başımıza gelenleri sorgulamaktan geri kalmadı. Selanik’ten Dr. House geldi ve bana annemden, arkadaşlarımdan gelen bir yığın mektup getirdi. Böylece Tanrı’ya sonsuz şükranlarımla özgür hayatıma başlıyorum.”³⁴⁰

Katerina, Strumitsa’ya yakın Radovish kasabasında Protestan bir papaz olan kardeşi Ivan ile bir araya gelmiştir. Grigor’un, Selanik’te tutuklandığını fakat Amerikalı McClure’ın müdahalesi sonucu serbest kaldığını öğrenmiştir. Bayan Stone ve Katerina trenle Selanik’e doğru yola çıkmış, vardıklarında akşam olmuştur. Onları Bayan Stone’un misyoner meslektaşları, Amerikan konsolos yardımcısı ve karısının yanı sıra şehrin İngilizce konuşan vatandaşlarından oluşan bir kalabalık karşılamıştır. House, kadınları Türk yetkililerden uzak tutmayı kendine görev edinmiştir. Sonraki iki hafta boyunca, birçok ziyaretçi akın etmiştir. Aralarında Bayan Stone ile röportaj yapmayı uman yeni muhabirler de vardı. McClure, Bayan Stone’a çoktan ulaşmış ve dergisinde yer alacak bir dizi makale yazacağına dair söz almıştır. Büyük ihtimalle McClure, Grigor’un yanında olmasının avantajından yararlanmıştır.³⁴¹

O günler Eleni Cilka dünyanın en ünlü bebeği olmuştur. 23 Mart’ta Selanik’teki evinde Dr. House tarafından vaftiz edilmiştir. Bayan Stone bebeği ve annesini terk etmekten dolayı hüznölüdür. “Uzun zamandır birbirimizin her şeyiydik.” diye bahsetmiştir. Ancak üç gün sonra Bayan Stone, McClure’un editörü Ray Stannard Baker’ın (1870-1946) eşliğinde Viyana’ya doğru yola çıkmıştır. Bunu sessiz bir ayrılış olarak tanımlamıştır. Amacı Türk yetkilileri yanıltmaktır. Bayan Stone Selanik’e geldiğinden beri, Osmanlı hükûmeti onun ifadesini almaya çalışmıştır. Amerikan vatandaşı olarak ifade vermeye zorlanamayacağını savunarak

³³⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 183.

³⁴⁰ Pierson vd., *Missionary Review of the World*, 25/311.

³⁴¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 184-185.

reddetmiştir. O ve Katerina, Strumitsa polis şefi tarafından zaten sorguya çekilmişlerdir.³⁴²

Bayan Stone'un uzlaşmazlığıyla ilgili haberler, Selanik'teki yabancı diplomatların sohbetlerine de girmiştir. Kaçamak cevaplar vermişti. O ve Katerina'nın gece yolculuk yapmak zorunda kaldıkları ve gündüzleri karanlık yerlerde tutuldukları için kaldıkları yerleri belirleyemediği, kaçıranlara hiç bakmadığı için yüzlerini tahlil edemeyeceği ve onu kaçıranlarla hiç konuşmadığı, gerçek isimlerini bilmediği, hiçbir zaman bir köyde ya da kasabada kalmadığı yalanlarını söylemiştir.³⁴³ Sandanski'nin biyografisini yazan Mercia MacDermott'a göre, Bayan Stone, kendisini kaçıranların onu sınırdan Bulgaristan'a taşıdığını gayet iyi biliyordu.³⁴⁴

Kısa bir süre öncesine kadar Osmanlı Devleti'nin Washington elçisi olarak görev yapan Bulgaristan Komiseri Ali Ferruh Bey (1867-1917) şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Bu olay aracılığıyla para ve şöhret kazanmaya çalışırsa sürpriz olmaz. Gelecekteki yaşamını güvence altına almak ve para kazanmak için haydutlar arasında altı aylık yaşam öyküsünü yayınlamak üzere bir gazete veya dergi ile sözleşme yapması beklenebilir. Bunun yanı sıra çeşitli konferanslara katılacağından ve bu korkunç macerayı insanlara anlatacağından şüpheniz olmasın. Bu nedenle, bir süre ABD'ye seyahat etmesine izin verilmemesi daha iyi olurdu.”³⁴⁵ Bayan Stone'un İstanbul'a getirilmesi planlanmışsa da sonra bundan vazgeçilmiştir.³⁴⁶

Bayan Stone Amerika'ya gitmek için Avusturya sınırını geçtiğinde Bayan Stone'un ünü ondan önce gelmiştir. Nisan ayının başlarında, Baker ve Stone Liverpool'dan Almanya'ya yelken açmıştır. Geçen ay Selanik'te Bayan Stone'un ilk makalesi için iş birliği yapmışlardır. Gemileri 10 Nisan günü öğle vakti Jersey City'ye yanaştığında rıhtım muhabirlerle doludur.³⁴⁷

Katerina için kaçış yoktur. Türk vatandaşı olarak Osmanlı hukukuna tabidir. Yerel yetkililer onun yerinde kalmasını emretmiştir. Mahkemeye çıkması için defalarca çağırılmıştır. House, sonunda bu sorgulamaları evinde yapmak için Vali'yi

³⁴² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 187-188.

³⁴³ Aydın, “Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması”, 253.

³⁴⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 188.

³⁴⁵ Aydın, “Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması”, 254.

³⁴⁶ Aydın, “Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması”, 255.

³⁴⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 189.

ikna etmiştir. Osmanlı savcısı her gün ona aynı soruları sormuştur. Her gün aynı belirsiz yanıtları vermiştir. Sonunda daha fazla bir şey söylemeyi reddederek ev hapsinde cezası almıştır.³⁴⁸ Osmanlı hükûmeti Katerina'nın sorgusundan sonra onun Bayan Stone'un kaçırılmasında önceden bilgisi olduğuna hüküm vermiştir.³⁴⁹

Katerina İstanbul'daki ABD büyükelçisi Leishman'a şunları yazmıştır: "Hükûmetle olan davamızı kısaltma olasılığı var mı? Hem kocam hem de ben iyice incelendik ve şimdi ne beklediklerini anlamıyorum. Kocam son yedi aydır işsiz ve şimdi sahip olduğumuz tüm imkanları harcıyoruz. Bizim için çok zor." Leishman bir cevapla dahi ona destek olmamıştır. Amerikalılardan hiçbir yardım gelmeyeceğini anlayan Grigor, Katerina ile şehirden kaçmıştır. Leishman'ın bu tavrı, Grigor'un kaçırılma konusunda önceden bilgisi olduğuna ikna olmasından kaynaklanıyordur. Bu sonuca büyük ölçüde Gargiulo tarafından kendisine sağlanan bilgiler sayesinde ulaşmıştır.³⁵⁰

3.3 Amerika'ya Döndükten Sonraki Faaliyetleri

Jersey City'deki rıhtımda Bayan Stone'u bekleyen kalabalığın arasında Binbaşı James B. Pond (1838-1903) da vardır. Pond, Bayan Stone'a McClure'dan daha yüksek bir meblağ olan 29.000 dolar teklif etmiştir. Massachusetts, Chelsea'deki Birinci Kongregasyonel Kilise (First Congregational Church), 15 Nisan akşamı doludur. Bayan Stone, kardeşi Charles ve The Congregationalist'in baş editörü eşliğinde kapıda görüldüğünde, kalabalık coşkulu bir karşılamayla mendillerini sallamıştır. Duygulanmış gibi görünen Bayan Stone, tekrar ve tekrar eğilmiştir. Tutsaklığıyla ilgili hikayeler anlatmaya başladığında, bir konuşmacı olarak deneyimsizliği ortaya çıkmıştır.³⁵¹

Bayan Stone kısa sürede McClure ile yaptığı 5.000 dolarlık ve Pond ile 29.000 dolarlık anlaşması sebebiyle eleştirilmeye başlanmıştır. Acısını sattığı öne sürülmüştür. Bunu üzerine aldığı bu para ile bağışlar yapacağını açıklasa da sorun ortadan kalkmamıştır. Ayrıca Amerikalılar anlatılanlardan tatmin olmamıştır. Bayan Stone inatla onu kaçırانları suçlamayı reddetmiştir. Kötü adamların Türk olduğu konusunda ısrar etmiştir.³⁵² Misyoner meslektaşlarından bazıları Türklerden ne kadar hoşlanmasalar da Osmanlı Devleti'nin kaçırma olayında masum olduğunu

³⁴⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 189.

³⁴⁹ Aydın, "Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması", 254.

³⁵⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 190.

³⁵¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 191-192.

³⁵² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 192-193.

düşünüyorlardır. Bayan Stone, yoğun programı içinde katıldığı Amerikan Yönetim Kurulu'nun Ohio Oberlin'deki bir toplantısında da devrimcilerin davasını savunmaya devam etmiştir.³⁵³ Bayan Stone'un komitecilere destek verdiği ve Makedonya davasının sempatzanı haline geldiği Osmanlı kaynaklarından da anlaşılmaktadır.³⁵⁴

Yıllar sonra, Bansko'daki yaşlı kadınlar, Bayan Stone'un Yane Sandanski'ye nasıl âşık olduğu konusunda kendi aralarında konuşup gülüşmüştür. Aslında Bayan Stone'un onu kaçıranlar tarafından baştan çıkarılması kadınların hayal dünyasından daha derindi. Zorla götürülmüş olmasına rağmen bir dakika onu silah zoruyla tutan adamlar, bir sonraki dakika ona çiçek getirmişlerdir. Ölüm cezası altında yaşadığı halde, müstakbel cellatları ona Şükran Günü hindisi pişirmiştir. Bebeği öldürmek yerine ona sevgi göstermişlerdi.³⁵⁵

Mayıs ayında toplamda beş makalesinden ilki olan “Haydutlar Arasında Altı Ay” çıkmıştır. Fakat McClure'un öngördüğü başarıya ulaşmamıştır. Editör Ray Stannard Baker'ın çabalarına rağmen, Bayan Stone'un anlatımı, renkli anekdotlarla dolu olsa da öze ışık tutmuyordur. Örneğin, kaçırmanın politik bir nedeni olduğunu söylemeyi başaramamıştır. Temmuz ayı başlarında, Binbaşı Pond, Bayan Stone'un turunun bir “başarısızlık” olduğu sonucuna varmıştır. Bayan Stone'un makaleleri ilgi çekici olmamıştır. Bu sırada Katerina dikkat çekmeye başlamıştır. McClure için yazdığı ve Eleni'nin doğumunu anlatan tek makalesi, sonradan düşünülmüştür.³⁵⁶

Cilka çifti, Selanik'ten kaçtıktan sonra Manastır'a gitmişler ve burada bir süre Grigor'un ebeveynlerinin evinde sessizce saklanmışlardır. Ardından, sahte adlarla bir araba kiralayarak Kortcha'ya gitmişlerdir. Burada Katerina, kız yatılı okulunda çalışarak bir yıl geçirmiştir. Grigor, Amerikan Board'un maaşlı çalışanı olmasına rağmen neredeyse hiçbir şey kazanmıyordur. 1903 baharında, Cilka çifti ABD'ye gitmiştir. Bayan Stone'un turu sona erdiğinde, Katerina kendi turunu başlatmak üzeredir. Eleni on beş aylık olmuştur. Beklentileri zayıftır. Aradan bir yıl geçmiş ve yargılanıp idam edilmek bir yana, faillerin hiçbiri yakalanmamıştır. Katerina'nın eşi ve kızıyla yaptığı tur Slayton Lyceum Bürosu tarafından düzenlenmiştir. Ancak kısa süre sonra başka ajanslardan da ona teklif gelmeye başlamıştır. Seyirci bebeği izlemeyi çok sevmiştir. Küçük Eleni de annesinin

³⁵³ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 194.

³⁵⁴ Tan, *Makedonya'da Bulgar Komite Faaliyetleri ve Boris Sarafof*, 58.

³⁵⁵ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 1944-195.

³⁵⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 195.

konuşmasını dinlemeye gelen kalabalıktan ürkmemiş sakince kucağında oturmuştur.³⁵⁷

Bayan Stone gibi Katerina da kendisini kaçırılanlar için yalnızca nazik sözler söylemiştir. Her seferinde haydutların sadece Türkler tarafından zulme uğrayan iyi Hristiyan çocuklar olduğu konusunda ısrar etmiştir. “Adaletten ümitlerini keserek özgürlük için savaşmak amacıyla dağlara kaçtılar.” diye savunmuştur. Burada Makedonya’nın tam olarak nerede olduğundan bile emin olmayan Amerikalı izleyicilerinin çoğunun bu siyasi mesajı anlamadıklarını söylemek doğru olacaktır. Katerina’nın sözlerinin anlaşıldığı tek yer ABD Dışişleri Bakanlığı olmuştur.³⁵⁸

Rehinelerin teslim edilmesinin üzerinden bir yıl geçmiş ve olayla ilgili kapsamlı bir soruşturma sözü veren Dışişleri Bakanlığı eli boş dönmüştür. Baş şüpheli hâlâ Sarafov olmasına rağmen aleyhinde hiçbir kanıt yoktur. Yane Sandanski’nin adı birkaç raporda geçse de hiç kimse onun böyle bir işi başarabilecek bir yapıya sahip olduğuna inanmamıştır.³⁵⁹

Bayan Stone’un serbest bırakılmasından sonra fidyenin tazmininin kim tarafından yapılacağı tartışma konusu olmuştur. Bayan Stone’a göre zararı karşılaması gereken Osmanlı hükûmetidir.³⁶⁰ ABD halkı, bir misyoneri kurtarmak için büyük miktarda para ödemeye istekli olduklarını gösterdikten sonra, Osmanlı hükûmetinden herhangi bir tazminat talebinde bulunulmamıştır. Çünkü suçun Türkler tarafından değil, Türk topraklarında ve kılığında başkaları tarafından işlendiği açık bir şekilde ortaya konmuştur.³⁶¹ Fakat Amerikalı yetkililer Osmanlı Hükûmetinden tazminat koparmak peşindedir. Kaçırma olayı Türk topraklarında gerçekleşmiş ve fide orada ödenmiştir. Adee, uluslararası hukuka göre, ABD’nin dava açabilme fikrini, yasal bir görüş için Amerikalı başsavcıya iletmiştir. Yargıç “Bütün bu olay boyunca Bulgar hükûmetinin zayıflığına karşı olarak Osmanlı hükûmeti iyi davranmış görünüyor.” diyerek tazminat talebinin yalnızca Makedon Komitesi’nin işine yarayacağı konusunda uyarmıştır.³⁶² Amerikan hükûmeti daha sonra verilen fide parasını Osmanlı hükûmetinden istemişse de Osmanlı hükûmeti

³⁵⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 196-197.

³⁵⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 197.

³⁵⁹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 197.

³⁶⁰ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 91.

³⁶¹ Curtis, *The Turk and His Lost Provinces*, 237.

³⁶² MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 91.

bunu kabul etmeyip Bayan Stone'un güvenlik önlemlerine uymadığı ve tahsis edilen güvenlik elemanlarını kabul etmediğini söylemiştir.³⁶³

Bayan Stone'un serbest bırakılmasından sonra Bulgaristan'a herhangi bir fidye talebinde bulunulmamıştır. Çünkü Bayan Stone, şikâyetle bulunmayı veya kendisini kaçıranların kimliğine dair herhangi bir ipucu vermeyi veya bir iddianın dayandırılabilceği herhangi bir kanıt sunmayı reddetmiştir. Olayı bilenler için, McClure's Magazine'deki Bayan Stone'un yazısı, anlattıklarından çok atladıklarıyla dikkat çekmiştir. Kaçıranlara dair hiçbir ipucu vermemeye kararlı olduğu belli olmuştur. Çünkü büyük bir özen ve beceriyle, kimliklerini ortaya çıkarabilecek veya kendisinin ve Katerina'nın esaretleri sırasında tutuldukları yerleri ifşa edebilecek herhangi bir bilgi vermekten kaçınmıştır.³⁶⁴ Bazı Osmanlı arşiv belgelerinden rehinelerin anlattıklarının aksine kaçıranlar ile karda kışta dağ tepe dolaşmadıkları, Bulgaristan tarafına geçerek oldukça rahat ortamlarda saklandıkları anlaşılmıştır.³⁶⁵

Davanın kamuya açıklanması hem ABD hükûmetini hem de misyoner toplumu utandıracak gerçekleri ortaya çıkarabilir diye düşünerek hükûmetin meseleyi uzatmaması istenmiştir. Gerçekten de kaçıranların kimlikleri Batı'ya ifşa edilmemiştir. 1920'lerin sonlarında, IO liderlerinin anıları Bulgar tarihçiler tarafından yayınlanana kadar Amerikalılar Sandanski, Çernopeeve ve Asenov'u yalnızca İyi Adam, Kötü Adam ve Ayı Stoyan olarak bilmişlerdir.³⁶⁶

3.4 Fidyeye Parası ile Yapılanlar

Fidyeye olarak ödenen altın, öncelikle geçici olarak Asenov'un evinde kalmıştır. Ardından Gotse Delchev'in kasasına koymak üzere Sofya'ya götürülmüştür.³⁶⁷ Bulgarlar tarafında eşkıyaların kalesi Köstendil'de yayınlanan Struma gazetesi, 1902 martının son günlerinde IO delegelerinin paranın nasıl harcanması gerektiğini tartışmak için "gizli bir kongre" düzenlediğini bildirmiştir. Bu organın Makedonya'ya silahlı çeteler göndermeye karar verdiği söylenmiştir. 1940larda yayın yapan bir tarihçi, Asenov'un kendisi, Sandanski ve Çernopeeve için yeni giysiler aldığını iddia etmiştir.³⁶⁸ Sandanski'nin kendi anlatımına göre o, fidyeden hiçbir şekilde yararlanmamıştır. Adamlarının her birine çektikleri

³⁶³ Aydın, "Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması", 256.

³⁶⁴ Curtis, *The Turk and His Lost Provinces*, 237.

³⁶⁵ Aydın, "Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması", 255.

³⁶⁶ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 198.

³⁶⁷ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 92.

³⁶⁸ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 199

zorlukların karşılığı olarak 2 sterlin ve bir tabanca vermiştir. Fakat kendisi, Çernoşeev ve Asenov, yoksul olmalarına rağmen yarım peni bile almamışlardır.³⁶⁹ Bir başka iddiaya göre Bayan Stone'un kaçırılması olayında Sandanski ve Sarafov'un arasında bir gerginlik meydana gelmiştir. Sarafov'un Sandanski tarafından öldürülmesine kadar uzayacak olan bu gerginlik Sarafov'un Sandanski'nin fidyeden payına düşen miktarı eksik ödenmesi ile başlamıştır.³⁷⁰

Para asıl olarak 1903 yazının sonlarına doğru düzenlenen Osmanlı Devleti'nin Avrupa topraklarındaki otoritesini tüm dünyaya zayıf olarak göstermek ve Avrupa ülkeleri karşısında zor duruma sokmak maksadıyla Osmanlı hükûmetine karşı yapılan İinden Ayaklanması için silah satın almak amacıyla kullanılmıştır.³⁷¹

3.5 Ölümü

Grigor 1908 yılının mart ayında Türk yetkililer tarafından isyan faaliyetlerinden dolayı tutuklanmıştır. Grigor'un meslektaşı, Türk yetkilileri Amerikan çıkarlarına müdahale ettikleri düşüncesiyle İstanbul'a şikâyet etmiştir. Ancak Leishman, konuyla ilgilenmemiştir. Leishman, Grigor'un Stone'un kaçırılmasında bir komplocu olduğuna dair kanıtlara sahip olduğunu açıklamıştır.³⁷²

İttihat ve Terakki Cemiyeti 1908 İhtilâli'ni düzenleyen ve bu tarihten itibaren 1918'e kadar Osmanlı Devleti'nin yönetiminde birinci derecede rol oynayan siyasî bir cemiyettir.³⁷³ Daha çok II. Abdülhamid dönemindeki siyasî muhalefet hareketleri ve bu hareketlere katılan kişi ve gruplar için kullanılan bir tabir olan³⁷⁴ Jön Türk hareketinin değişik muhalefet unsurlarını uzun süre çatısı altında barındırmıştır. Bu cemiyet³⁷⁵ Makedonya'daki ihtilalci komitelerle bağlantı kurmaya başlamış ve bu komiteleri kendi hareketine kazandırmaya çalışmıştır.³⁷⁶ Bu sırada Makedonya'daki en güçlü komite olan IMRO sağcılar ve solcular olarak iki gruba ayrılmıştır. Sağcılar Makedonya'nın Bulgaristan'la birleşmesi politikasını

³⁶⁹ MacDermott, *For Freedom and Perfection*, 93.

³⁷⁰ Tan, *Makedonya'da Bulgar Komite Faaliyetleri ve Boris Sarafov*, 55.

³⁷¹ Douglas Dakin, *The Greak Struggle in Macedonia 1897-1913*, (Selanik: Institute for Balkan Studies, 1966), 94.

³⁷² Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 201.

³⁷³ M.Şükrü Hanoğlu, "İttihat ve Terakkî Cemiyeti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2001), 23/476.

³⁷⁴ M.Şükrü Hanoğlu, "Jön Türkler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2001), 23/584.

³⁷⁵ Hanoğlu, "İttihat ve Terakkî Cemiyeti", 23/476.

³⁷⁶ Mehmet Hacısalioglu, "İttihadcılar ve Makedonya İhtilal Komiteleri: İttihad ve Terakki Hükümetinin Başlamasına Kadar İlişkiler, Pazarlıklar ve Sonuçları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 38, (2002-2003), 105.

uygularken solcular ve özellikle Sandanski'nin idaresindeki Serez çetesi Makedonya'nın diğer Balkan ülkeleriyle aynı haklara sahip olması gerektiğini savunmuştur. IMRO, Paris'te düzenlenen ikinci Jön Türk kongresine davet edilmiş fakat sağcılar Jön Türkler ile aynı düşüncede olmadıkları ve Osmanlı Devleti'nin yıkılmasını istedikleri için katılmamıştır. Fakat solcular Jön Türkler ile görüşüp pazarlık etme kararı almıştır.³⁷⁷ 31 Mart Vakası, 13 Nisan 1909'da hükûmetin her işine karışan İttihat ve Terakki Cemiyetinin baskıcı tutumuna karşı bir tepki olarak başlamıştır. II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle sonuçlanmış olan bu vakayı³⁷⁸ bastırmak amacıyla 14 Nisan'da Selanik'ten İstanbul'a gelen Harekât Ordusunda gönüllüleri idare edenler arasında Sandanski de bulunmuştur.³⁷⁹

Grigor 1909 yazında, II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ile hapisten kurtulmuştur. Arnavutlar'a haklar verilmesi için bir komitede görev yapmaya başlamıştır. 1912'de Sırbistan, Yunanistan ve Bulgaristan, Türk yönetimine karşı bir ittifak oluşturmuştur. Ardından gelen toprak kapışmasında Cilka ailesi, değişen sınırlar üzerinden yaşadıkları yerden sürülmüştür. Grigor, Kuzey Arnavutluk'ta Sırp tarafından altı ay hapsedilmiştir. 1914'te Avrupa'nın savaşta olduğunu ve Arnavutluk sınırlarının kapandığını öğrenen çift, Sofya'da kalmaya devam etmiştir. Ekim 1918'de eve dönmeye hazırlanırken Grigor, İspanyol gribine yakalanarak, beş gün içinde ölmüştür. Dört çocuklu bir dul olan Katerina, herkes tarafından Bansko'ya gelen "kibirli biri" olarak hatırlansa da çoğu Banskolu, ona bir vatansever olarak saygı duymuştur. Kış geceleri, Banskolular'ı ünlü esaretinin hikayesiyle ateş ışığında eğlendirmiştir.³⁸⁰

Sandanski de Bayan Stone'un kaçırılması olayından daha sonra Makedonyalılar tarafından vatansever olarak yüceltilmiştir. Fotoğrafları birçok Makedon'un evine asılmıştır. Sandanski türkülerin kahramanı olmuştur.³⁸¹ Hatta Kuzey Makedonya Milli Marşında adı geçmektedir.³⁸² Bugün Bulgaristan sınırları içerisinde adını Yane Sandanski'den alan Sandanski adlı bir şehir bulunmaktadır.³⁸³

³⁷⁷ Hacısalıoğlu, "İttihadçılar ve Makedonya İhtilal Komiteleri", 110-111.

³⁷⁸ Azmi Özcan, "Otuzbir Mart Vakası", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 34/9.

³⁷⁹ Zekeriyâ Türkmen, "Harekât Ordusu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 1997), 16/125.

³⁸⁰ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 202-203.

³⁸¹ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 203.

³⁸² Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, "Republika Severna Makedonija" (Erişim 21 Eylül 2022).

³⁸³ Harita Genel Müdürlüğü, *Atlas* (Erişim 21 Eylül 2022).

Bayan Stone daha sonra Balkanlar'daki misyon görevine geri dönmeyi amaçlamıştır. Ancak o, Osmanlı topraklarında istenmeyen ve güvenilmeyen biriydi.³⁸⁴ Okul yapmak için gelmek istediğini yetkili birimlere iletse de Osmanlı hükûmeti bu isteğini reddetmiştir.³⁸⁵ Fakat okulun yapımı için düzenli aralıklarla para göndermeye devam etmiştir.³⁸⁶

Bayan Stone, 13 Aralık 1927'de yetmiş bir yaşındayken yeğeninin evinde ölmüştür.³⁸⁷

Günümüzde Birleşik Metodist Kilisesi'nin sosyal hizmetleri, gençlere ve özel ihtiyaçları olan çocuklara yönelik kamplar, dul annelere ve engellilere yönelik çeşitli etkinlikler ve kilisenin bir sosyal yardım projesini gerçekleştirmiştir. Bu projenin bir parçası olarak, 2000'de Ustrumca'da "Miss Stone Center" isimli merkezin inşasına başlanmış ve 2001'de faaliyete geçmiştir.³⁸⁸

---

³⁸⁴ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 205.

³⁸⁵ Şahin, "XIX. Yüzyılın Sonları ve XX. Yüzyılın Başlarında Makedonya'da ABD'nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler", 331.

³⁸⁶ Robert L. Daniel, *American Philanthropy in the Near East 1820-1960*, (Ohio: Ohio University Press, 1970), 145.

³⁸⁷ Carpenter, *The Miss Stone Affair*, 207.

³⁸⁸ Nihat Durak, "Tarihsel Bağlamda Kuzey Makedonya Birleşik Metodist Kilisesi", *Dergiabant*, 9/1 (Bahar, 2021), 201.

SONUÇ

Hristiyanlık tarihinde daha geniş kitlelere hitap etmek amacıyla birçok örgüt kurulmuştur. 1810'da Boston'da kurulan Amerikan Board bu örgütler arasında uluslararası Amerikan misyonlarının ilkidir. Massachusetts eyaletinde beş kolej öğrencisinin kendi aralarında İncil'i bütün dinsizlere tanıtmaya and içmeleri ile oluşmaya başlayan Amerikan Board'un üyeleri kendilerini belirli bir coğrafyayla sınırlandırmayıp dinsiz olarak tabir ettikleri bütün insanları hedef almışlardır. Bu amaç doğrultusunda örgüt, grubun üyesi olan evanjelikleri başka ülkelere göndermiştir.

Anadolu topraklarında istediği başarıyı gösteremeyen örgüt, Osmanlı Devleti'nin Avrupa topraklarına yönelmiştir. Amerikalı Protestan misyonerlerin Balkanlar'da teşkilatlanmalarının temel amacı Balkan halklarını Protestanlaştırmaktır. Bu amaçla 1840'lı yıllardan itibaren özellikle Bulgaristan'a ilgi duymaya başlayan ABD'li misyonerler, Bulgarların Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nden ayrılarak, milli bir kilise kurmalarını ve Türk egemenliğinden ayrılmasını hedeflemektedir. Amerikan Board'a bağlı Protestan misyonerlerin Balkanlar'daki çalışmaları 1858'de başlamış ve Edirne, Sofya, Eski Zağra, Filibe ve Samakov gibi şehirlerde yürütülmüştür. Bölgedeki karışıklıktan yararlanmak isteyen Amerikan Board, bölgeye gönderdiği misyonerlerle beklediği ilgiyi görmüştür. Genellikle evli çiftleri tercih eden örgüt bu sefer bekar bir kadın olan Ellen Maria Stone'u seçmiştir.

1846'da ABD'de Protestan bir ailede doğan Ellen M. Stone gençlik yıllarında misyonerliğe adım atarak Amerikan Board üyesi bir evanjelik olmuştur. Amerikan Board'un verdiği eğitimden sonra, 1878'in Ekim ayında ilk misyonerlik görev yeri olan Osmanlı'nın Samokov şehrine gitmek üzere Amerika'dan ayrılmıştır.

Amerikan Board Balkanlar'da kadınların eğitimi konusu üzerine yoğunlaşmıştır. Bu oryantalist görüş Balkanlarda yaşayan Osmanlı halkına, cinsiyetlere dair farklı görüşler sunmuştur. Yaşadıkları toplumda kadınların erkeklerle eşit olmadığı, erkelerin baskın olduğu düşüncesi dikte edilmiştir.

Ellen M. Stone 1878 sonbaharında Samokov'a gelmiş; daha sonra Filibe ve Selanik'te de çalışmalarını sürdürmüştür. Çalışmalarının arasında kadınların

organizasyonu ve gelişimini sağlamanın yanı sıra Kitab-ı Mukaddes Kadınlarının (Bible Woman) eğitimi de bulunmaktadır. Ellen Stone ve mahalli yardımcıları 1898'e kadar Kitab-ı Mukaddes Kadınları üyelerinden sorumlu olmuştur. Bu gruplarda Bayan Stone ve yerel yardımcıları, köy kadınlarına Kitab-ı Mukaddes okuyup, onun nasıl anlaşılması gerektiğini anlatılmıştır. Ellen Stone'un gerçekleştirdiği Kitab-ı Mukaddes derslerinde kilise tarihi, ahlak felsefesi ve jeolojinin yanı sıra okuma, yazma, matematik gibi eğitimler de vermiştir.

Bölgede Osmanlı Devleti'ne karşı bağımsızlığını ilan etmek isteyen Bulgar ve Makedonların kurdukları örgütler vardır. IMRO adlı örgüt de bunlardan biridir. Örgütün üyelerinden Sandanski ve kurduğu çeteden üyeler, örgüte para sağlamak amacıyla Ellen M. Stone'u ve yardımcısı Katerina'yı 1901 yılının Eylül ayında çıktıkları bir misyon gezisinde kaçırmıştır. Bu kaçırılma Amerika'nın ilk modern rehine krizi olarak tarihe geçmiştir. Halbuki bu dönemde, ABD ile Osmanlı Devleti arasında herhangi bir problem yoktur ve ilişkiler gayet dostanedir. Dönemin ABD başkanının suikasta kurban gitmesi ile aynı zamana denk gelen bu olayda kaçırılanlar 25.000 Türk lirası fidye istemişlerdir. Fidyenin yarısından biraz fazla olan 14.500 Türk lirası misyonerlerin başlattığı yardım kampanyası ile toplanmıştır. Böylece tutsakların serbest kalması sağlanmıştır.

23 Şubat 1902 tarihine kadar yaklaşık beş aylık bu süreçte misyonerler, Osmanlı Devleti ile iş birliği içinde olmaya yanaşmamışlardır. Fakat rehinelere sağ salim kurtarılması için yoğun bir çaba gösteren Osmanlı Devleti bir yandan komitecilerin Bulgaristan topraklarına geçmeden yakalanmasına çalışmış bir yandan da bu kaçırılma olayını, başından sonuna kadar sıkı bir şekilde takip etmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu olaydaki en büyük çekincesi, diğer devletlerin konuyu kötüye kullanabilecekleri ihtimali olmuştur. Amerikan hükûmeti daha sonra verilen fidye parasını Osmanlı hükûmetinden istemişse de bu kabul edilmemiş ve Bayan Stone'un güvenlik önlemlerine uymadığı, tahsis edilen güvenlik elemanlarını kabul etmediği söylenmiştir.

Ellen M. Stone da kocası ile bu kaçırma olayına bir şekilde dahil olduğu düşünülen Katerina da kendilerini kaçırılanlar hakkında suç duyurusunda bulunmamışlardır. Daha sonra ABD'de verdikleri röportajlarda kaçırılanların kimliklerini açık etmemiş ve haklarında olumsuz konuşmamışlardır. Tam tersi iyi bir muamele gördüklerinden ve kaçırılanların iyi insanlar olduklarından bahsetmişlerdir. Kaçırılanların davalarında haklı olduklarını savunmuşlardır.

Kaçıranların kimlikleri 1920'lerin sonlarında, IO liderlerinin anıları Bulgar tarihçiler tarafından yayınlanana kadar ortaya çıkmamıştır. Bayan Stone daha sonra Balkanlar'daki misyon görevine geri dönmeyi amaçlamış; ancak Osmanlı hükûmeti bu isteğini reddetmiştir.

Örgüt üyeleri de aldıkları bu fidye parasını Osmanlı Devleti'ne karşı yaptıkları ayaklanmalarda silah temin etmek için kullanmışlardır. Daha sonra kahraman olarak Makedon Milli Marşında adı geçecek olan Sandanski, 1909'da Osmanlı hükûmetinin her işine karışan İttihat ve Terakki Cemiyetinin baskıcı tutumuna karşı bir tepki olarak başlayan ve II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle sonuçlanan 31 Mart Vakasını bastırmak amacıyla 14 Nisan'da Selanik'ten İstanbul'a gelen Harekât Ordusunda gönüllüleri idare edenler arasında bulunmuştur. Sandanski'nin adı Kuzey Makedonya Milli Marşında adı geçmektedir.

Bayan Stone Amerikan Board üyesi bir misyoner olarak ABD'den Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarına gelmiş; burada kadınlara ve kız çocuklarına yönelik misyonerlik faaliyetleri yürütmüştür. Çalışmamızda olabildiğince detaylı bir şekilde anlattığımız ve aslında küçük bir hâdise olan Amerikalı Bayan Stone'un kaçırılması olayının yabancı kaynaklarda romantik bir şekilde veya siyasi bir kasıt ile ele alındığını söylemek mümkündür. Osmanlı Arşiv Belgelerinden rehinelere kaçırılanlar ile hiç de öyle karda kışta dağ tepe dolaşmadıkları, Bulgaristan tarafına geçerek oldukça rahat ortamlarda saklandıkları anlaşılmıştır. Bayan Stone'un ABD'ye döndükten sonra ücret karşılığı anlaştığı dergilere verdiği röportajlarında da kendisini kaçırılmalara karşı kötü bir söz söylememesi, haklarında suç duyurusunda bulunmaması kaçırılması ile kazandığı şöhretten hoşnut olduğunu göstermektedir. Bütün bu arşiv belgeleri, kaçırılanların verdikleri komitecileri koruyan röportajları bizi Bayan Stone'un, komitecilerin çıkarlarına gönüllü olarak alet olan bir misyoner olduğu sonucuna götürmektedir.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6/İSNAD 2 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Aydın, Mahir. "Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması". *Osmanlı Araştırmaları* 18/18 (Aralık1998). 239-257.
- Balmer, Randall. *Encyclopedia of Evangelicalism*. Waco: Baylo University Press. 2004.
- Beydilli, Kemal. "Ahmed Tevfik Paşa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2/139-140. Ankara: TDV Yayınları, 1989.
- Cacanoska, Ruzica. "The Emergence and Development of Protestantism in Macedonia". *Religion, State and Society* 29/2 (2001), 115-119. <https://doi.org/10.1080/09637490020007049>
- Carpenter, Teresa. *The Miss Stone Affair American's First Modern Hostage Crisis*. New York: Simon and Schuster Paperbacks, 2003.
- Cochran, Richard M. *Katerina Stephanova Tsilka*. Albanian and Protestant Studies, 2014.
- Curtis William Eleroy. *The Turk and His Lost Provinces*. Chicago: Fleming H. Revell Company, 1903.
- Dakin, Douglas. *The Greak Struggle in Macedonia 1897-1913*. Selanik: Institute for Balkan Studies, 1966.
- Daniel, Robert L. *American Philanthropy in the Near East 1820-1960*. Ohio: Ohio University Press, 1970.
- Durak, Nihat. "Tarihsel Bağlamda Kuzey Makedonya Birleşik Metodist Kilisesi". *Dergiabant* 9/1 (Bahar, 2021), 179-208. <https://doi.org/10.33931/abuifd.880168>
- Gencer, Ali İhsan. "Berlin Antlaşması". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5/516-517. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Hacısalıoğlu, Mehmet. "İttihadçılar ve Makedonya İhtilal Komiteleri: İttihad ve Terakki Hükümetinin Başlamasına Kadar İlişkiler, Pazarlıklar ve Sonuçları". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 38 (2003), 101-118.
- Handbook for Missions and Missionaries of the American Board of Commissioners for Foreign Missions. Boston: Congregational House, 1928.
- Hanioğlu, M. Şükrü. "İttihat ve Terakkî Cemiyeti". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 23/476-484. Ankara: TDV Yayınları, 2001.
- Hanioğlu, M. Şükrü. "Jön Türkler". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 23/584-587. Ankara: TDV Yayınları, 2001.
- Harita Genel Müdürlüğü,. *Atlas*. 21 Eylül 2022. <https://atlas.harita.gov.tr/#15.31/41.566016/23.278616>
- Hertslet Godfrey E. P. (ed.). *The Foreign Office List and Diplomatic and Consular Yearbook for 1914*. London: Harrison and Song, 1914.
- Howe, Julia Ward. *Sketches of Representative Woman of New England*. Bostan: New England Historical Publishing Company, 1904.
- Kiel, Machiel. "Samakov". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36/62-64. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Kiel, Machiel. "Selanik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36/352-357. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

- Kurat, Akdes Nimet. "Berberi Ocakları ile Amerikan Birleşik Devletleri Münasebetleri (1774-1816)". *Tarih Araştırmaları Dergisi* 2/2 (1964), 175-213. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000280
- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti. "Republika Severna Makedonija". Erişim 21 Eylül 2022. <https://pretsedatel.mk/republika-severna-makedonija/>
- Maas, David. "The Life and Times of D. L. Moody". *Christian History* 9/25 (1990), 5-8.
- MacDermott, Mercia. *For Freedom and Perfection: The Life of Yane Sandansky*. London: Jaurneyman, 1988.
- Marder, Brenda L. *Stewards of the Land: The American Farm School and Greece in the Twentieth Century*. Macon: Mercer University Press, 1992.
- Mayer, Christina – Arredondo, Adelina (ed.). *Woman, Power Relations and Education in a Transnational World*. Cham: Palgrave Macmillan, 2020.
- McClure, S.S. "My Autobiography". *McClure Magazine* 41/6 (Ekim 1913), 33-45.
- McClure, S.S. "My Autobiography". *McClure Magazine* 42/6 (Nisan 1914), 85-95.
- McClure, S.S. "My Autobiography". *McClure Magazine* 43/1 (Mayıs 1914), 136-154.
- Memişoğlu, Hüseyin. "Pomaklar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34/320-322. Ankara: TDV Yayınları, 2007.
- Men and Women of America: A Biographical Dictionary of Contemporaries*. 552. New York City: L.R. Hamersly and Company, 1910.
- Miller, Nathan. *Theodore Roosevelt: A Life*. New York: William Morrow and Company INC., 1992.
- Miller, Scott. *The President and The Assassin*. New York: Random House, 2011.
- Minkov, Stefan Marinov. "Ferdinand, Tsar of Bulgaria". *International Encyclopedia of the First World War*. Erişim 2 Ağustos 2022. https://encyclopedia.1914-1918-online.net/pdf/1914-1918-Online-ferdinand_i_tsar_of_bulgaria-2014-10-08.pdf
- Mojzes, Paul. "Congretional/Methodist Church in Macedonia". *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe* 38/1 (Mart 2018), 30-62.
- Morgan, H. Wayne. *William Mckinley and His America*. New York: Syracuse University Press, 1963.
- Özcan, Abdülkadir. "Mehmed Tevfik Bey". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28/536-537. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Özcan, Azmi. "Otuzbir Mart Vakası". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34/9-11. Ankara: TDV Yayınları, 2007.
- Paul W. Chilcote – Ulrike Schuler. *Woman Pioneers in Continental European Methodism, 1869-1939*. London: Routledge, 2018.
- Phumi, Nevila. *Of Women, Faith and Nation: American Protestantism and the Kyrias School for Girls, Albania*. Michigan: University of Michigan, Doktora Tezi, 2016.
- Pierson, Arthur T. vd. (ed.). *Missionary Review of the World*. 25. Cilt. New York, London: Funk and Wagnalls Company, 1902.
- Reeve, Annetta Aiken. *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonian Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*. Texas: Texas Tech University, Yüksek Lisans Tezi, 1972.

- Roszkowski, Wojciech – Kofman, Jan (ed.). *Biographical Dictionary of Central and Eastern Europe in the Twentieth Century*. New York: M.E. Sharpe, 2008.
- Şahin, Emrah. “Para, İktidar ve İncil: Amerika, Osmanlı ve Balkanlar”. *Balkanlarda İslam Miadı Dolmayan Umut*. ed. Muhammet Savaş Kafkasyalı. 4/101-118. Ankara: T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Yay., 2016.
- Şahin, Gürsoy. “XIX. Yüzyılın Sonları ve XX.Yüzyılın Başlarında Makedonya’da ABD’nin Bir Müdahale Aracı: Protestan Misyonerler”. *History Studies International Journal of History* 11/1 (Şubat 2019), 319-349. <https://doi.org/10.9737/hist.2019.719>
- Şahin, İlhan. “Sofya”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37/344-348. Ankara: TDV Yayınları, 2009.
- Sinadinovski, Victor. *The Macedonian Resurrection: The Story of the Internal Macedonian Revolutionary Organization*. USA: Create Space Independent Publishing Platform, 2017.
- Stone, Ellen M. “Six Months Among Brigands I”. *McClure’s Magazine* 19/1 (Mayıs 1902), 3-16.
- Stone, Ellen M. “Six Months Among Brigands II”. *McClure’s Magazine* 19/2 (Haziran 1902), 99-109.
- Stone, Ellen M. “Six Months Among Brigands III”. *McClure’s Magazine* 19/3 (Temmuz 1902), 221-231.
- Stone, Ellen M. “Six Months Among Brigands IV”. *McClure’s Magazine* 19/4 (Ağustos 1902), 464-471.
- Stone, Ellen M. “Six Months Among Brigands V”. *McClure’s Magazine* 19/5 (Ekim 1902), 562-570.
- Tan, Hakan. *Makedonya’da Bulgar Komite Faaliyetleri ve Boris Sarafof*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Tsilka, Katerina Stefanovna. “Born Among Brigands”. *McClure’s Magazine* 19/4 (Ağustos 1902), 291-300.
- Turan, Ömer. “Bulgaristan’da Prenslik Döneminde Türklerin Sosyal ve Siyasal Kurumlaşma Çalışmaları”. *Belleten* 64/239 (Nisan 2000). 89-100. <https://doi.org/10.37879/belleten.2000.89>.
- Türkmen, Zekeriya. “Harekât Ordusu”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 16/125-127. Ankara: TDV Yayınları, 1997.
- Walton Andrea (ed.). *Woman and Philanthropy in Education*. Indiana: Indiana University Press, 2005.
- Washburn, George. *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*. Boston and New York: Houghton Mifflin Company, 1909.
- Yücel, İdris. *Anadolu’daki Amerikan Hastaneleri ve Tıbbi Misyonerler (1880-1930)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Zeitz, Joshua. *Lincoln’s Boys: John Hay, John Nicolay, and the War for Lincoln’s Image*. New York: Penguin Group, 2014.